51662/B

VOORSCHRIFTEN

VAN

GENEESMIDDELEN.

VOORSCHRIFTEN

VAN

GENEESMIDDELEN.

LEER- EN HANDBOEK

VOOR

GENEES- EN HEELKUNDIGEN;

OM DE

VOORSCHRIFTEN

VAN IN- EN UITWENDIGE

GENEESMIDDELEN

BEHOORLIJK INTERICHTEN:

DOOR

JOHANN CLEMENS TODE,

HOOGLEERAAR DER GENEESKUNDE AAN
DE HOOGESCHOOL TE KOPPENHAGEN,
EN LIJF-ARTS VAN DEN KONING.

NAAR HET HOOGDUITSCH.

EERSTE DEEL.

*

Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage.

TE LEYDEN,
BY A. EN J. HONKOOP.
MDCCCIII.

Verwijderd K. B.

Id ipsum rationale est, inter multa similia genera, & morborum & remediorum, cogitare, quo potissimum medicamento sit utendum.

A. C. CELSUS, *in Praefat. Lib.* I. *de Medicina.*

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

VOORBERICHT

VAN DEN

VERTAALER.

Het is voor iemand, die de Genees- of Heelkunde uitoeffent, niet genoeg, den aart der Ziekten te kennen, of zelfs de gronden eener gepaste Geneeswijze te kunnen bepaalen. Hij moet ook kennis hebben van de Geneesmiddelen, die, overéénkomſtig de aanwijzingen der Ziekten, het best geſchikt zijn, om zijn bedoeld oogmerk te kunnen bereiken. Doch hoe ligtelijk wordt, met al die kennis, dat oogmerk niet verijdeld, wanneer hij zig de konst niet verſtaat, om verſcheiden Ingrediënten, die te zamen één Geneesmiddel moeten uitmaaken, ten aanzien van *qua-*

liteit en *quantiteit* behoorlijk bij elkander te voegen. Hoe moet zijn doel niet misſen, wanneer hij, bij voorbeeld, twee middelen te zamen voegt, die, naar de regels der Scheikunde, elkander vernielen, en alle voorgeſtelde werking beneemen? Hoe moet zijn doel niet misſen, wanneer hij, in de bepaaling der hoeveelheid dwaalende, het Geneesmiddel of te ſterk, of te ſlap maakt, en dus of een dikwerf doodelijk vergift voor den Zieken bereidt, of een middel voorſchrijft, het welk geene kracht genoeg bezit, om het bedoelde einde te bewerken? De konst om *Recepten* te ſchrijven is dus een vak der Geneeskunde, waar op zig de Arts en de Heelmeeſter beiden, met de grootſte vlijt en naauwkeurigheid, behooren toe te leggen.

Om van oudere Geſchriften over dit ſtuk niet te gewagen, herinnert de Genees- en Heelkundige zig ſteeds met dankbaare erkentenis den arbeid van den beroemden Hoogleeraar H. D. GAU-

BIUS,

BIUS, in zijne *Methodus concinnandi formulas Medicamentorum:* een Werkjen, het welk alomme achting verworven heeft, en ſteeds bij deskundigen zal blijven behouden. Na hem is door zommigen op nieuw die ſtoffe behandeld. De arbeid van NICOLAI, GRUNER, en anderen, is deswegens bekend. Eindelijk kwam het den *Deenſchen* Hoogleeraar J. C. TODE, een Man, door verſcheiden Schriften (*), in het vak der Geneeskunde, met roem bekend, in de gedachten, om in een opzettelijk Werk de konst van *Recepten* te ſchrijven zoodanig te beärbeiden, dat hij, van den arbeid van Prof. GAUBIUS het gepast gebruik gemaakt hebbende, op onderſcheiden punten heeft aangevuld, het geen daar

(*) Wij hebben van hem zijne *Mediciniſche Chirurgiſche Bibliothek;* — zijne *Praktiſche Fieberlehre;* — zijne *Arzneykundige Annalen;* — zijne *Materia Medica aus dem Mineralreiche;* — zijne *allgemeine Heilkunde;* — en nog verſcheiden kleinere Schriften.

daar aan of geheel ontbrak, of, door nadere ontdekkingen in het Scheikundige, voor verbetering vatbaar was.

Onze Schrijver heeft dit zijn ontwerp zoo gelukkig volvoerd, als men zoude mogen verlangen. 'Er heerscht in zijn Werk alomme eene ongemeene *klaarheid*, zoo dat elk, die behoorlijke gronden van Geneeskunde gelegd heeft, het gemakkelijk bevatten kan; eene *volledigheid*, waar aan niets ontbreekt, zoo dat men 'er omtrent alle zoorten van Geneesmiddelen, die eenigzints bruikbaar zijn, den weg vindt aangewezen; eene zuivere *eenvouwdigheid*, die zig nooit door de verwarrende, en dikwils tegenſtrijdige mengeling, waar aan, helaas! zoo meenige *Recepten* mank gaan, van het rechte ſpoor der waarheid laat afleiden; eene geſtadige *opheldering door de beste voorbeelden*, waar door men het gebrekkige, ja het ſchadelijke van veele zamengeſtelde Geneesmiddelen grondig leert kennen, en tevens *Formulieren van Recepten* bekoomt,

koomt, die zig door eenvouwdigheid, en juiſte rangſchikking, allezints aanprijzen, en den Geneesheer en Heelmeeſter beiden in ſtaat ſtellen, om, naar maate der voorkomende omſtandigheden, hunne Voorſchriften van Geneesmiddelen op den voet van die modellen te ſchoeijen; zoodanig, dat zij aan de ééne zijde, ten aanzien van hunne hoofd-verëischten, beäntwoorden aan de Regels, welken men tot het vervaardigen van een goed *Recept* in dit Werk vindt opgegeven, en aan den anderen kant, door eene oordeelkundige toepaſſing van deeze Regelen, die veranderingen, verminderingen, of andere wijzigingen ondergaan, welken de bijzondere geſteldheid van den Lijder, of van zijne ziekte, noodzaakelijk maakt.

De overtuiging derhalven van de nuttigheid van dit Werk van onzen TODE ſtrekte ons ten drijfveer, om aan beginnende Genees- en Heelkundigen dit Leer- en Handboek, over een vak, waar op het in de beöeffening der Practijk dage-

lijks

lijks zoo zeer aankoomt, ook in onze taal mede te deelen. Ja wij durven ons vleijen, dat zelfs geöeffende Geneesheeren en Heelmeesters 'er veele dingen in ontmoeten zullen, die hunner opmerking niet onwaardig bevonden zullen worden. Moge het zelve dat nut bewerken, en met dat genoegen ontfangen worden, het welk wij ons met reden 'er van voorstellen, dan is onze moeite rijkelijk beloond. — Thans verschijnt het *eerste Deel;* de twee anderen, die het Werk volledig maaken, zullen, benevens een algemeen Register op de *drie Deelen*, in den loop van dit jaar ten spoedigsten volgen. — Vaar wel!

DE VERTAALER.

INHOUD.

EERSTE AFDEELING.

Bladz.

Beſchrijving van een Recept. 1

TWEEDE AFDEELING.

De hoofddeelen van een Recept. 27

DERDE AFDEELING.

Hoofd-verdeelingen der Recepten. 52

VIERDE AFDEELING.

Verdeeling der zamengeſtelde Recepten. 62

VIJFDE AFDEELING.

Bladz.

Voorloopige Practicale Regels, betreffende de keuze der hoofd-clasſen en zoorten der zamengeſtelde Geneesmiddelen. 96

ZESDE AFDEELING.

Verdeeling der Ingrediënten, die in het Voorſchrift van een zamengeſteld Geneesmiddel kunnen plaats hebben. 135

VOORSCHRIFTEN

VAN

GENEESMIDDELEN.

EERSTE AFDEELING.

Beschrijving van een Recept.

§. I.

Een *Recept*, ook wel een Formulier van Geneesmiddelen (*Formula Medicinalis*) genoemd, is in den engsten zin een kunstmaatig, en voor alle bekwaame Artsen en Apothekers verstaanbaar, Voorschrift van één of meer Geneesmiddelen, uit de Apotheek, tot een bepaald persoonlijk gebruik voor Zieken, of die vreezen ziek te worden, waar in aan den Apotheker, die het bereiden, en hem, die het gebruiken moet, de noodige onderrichting in een beknopt bestek gegeven wordt.

a. De benaaming van *Recept* heeft haaren oorsprong van het woord *Recipe*, (*Neem*,) het welk, bij verkorting geschreven, (℞.) gewoonlijk het begin van het Voorschrift uitmaakt.

b. Deeze benaaming is alleen bij de *Duitſchers*, *Deenen*, *Zweden* en *Hollanders* in gebruik. De *Engelſchen* noemen het *Preſcription*, en de *Franſchen* geven 'er den naam van *Formule* aan.

c. Minder gemeen is de benaaming van *Formulier van Geneesmiddelen*. Dezelve is meer bepaald, dan de eerstgemelde; men kan 'er zoo ligtelijk geen misbruik van maaken, dan van de andere benaaming; maar in de Practijk maakt men 'er geen gebruik van; zij is ook in de daad te ſtijf en te langdradig; en zij zegt, zoo als wij zien zullen, niet volmaakt het zelfde, het geen 't woord *Recept* beteekent.

Het woord *Recept* wordt zekerlijk zeer misbruikt. Het Voorſchrift, hoe men een maaltijd eeten, een drank, ja zelfs inkt, verw, pomade, blanketzel, enz. bereiden moet, zoude insgelijks een *Recept* moeten heeten.

d. In de Geneeskunde, en vooral in de Practijk, geeft men aan meenig Voorſchrift van Geneesmiddelen den naam van een *Recept*, ſchoon het dien naam juist niet verdient. Wanneer men eene Verhandeling, van het ſchrijven van *Recepten*, tot alles, wat te recht of te onrecht dien naam draagt, wilde uitſtrekken; zoo zoude het een groot en verward werk worden; en wanneer men in het gebruiken van die benaaming geene bepaaling in acht nam, zoo zouden de geenen, die eigentlijk niet van de kunst zijn, van het ſchrijven van *Recepten* een laag denkbeeld vormen.

e. Een goed *Recept* heeft, zoo als op zijn plaats duidelijk getoond zal worden, eene zeer groote waarde: het is voor den Geneesheer (*Medicus*) even zoo tot eere, een *Recept* zonder gebreken op te ſtellen, als voor den Heelmeeſter (*Chirurgus*,) eene Operatie

op

op eene geſchikte wijze te verrichten. Wij *moeten* dus geſtreng zijn, en niets anders voor een *Recept* erkennen, dan het welk zoo is ingericht, dat het den Arts en zijne Wetenſchap eere aandoet; dat het alleen door een bekwaam Man, welke den naam van Arts waardig is, heeft kunnen zaamgeſteld worden; dat alle andere zulke Artſen, waar het ook zij, het voor een echt *Recept* erkennen moeten; en dat elk goed Apotheker, waar het ook zij, het kan gereed maaken.

f. In de hier vooren opgegevene beſchrijving van een *Recept* is dus meer dan één verëischte opgegeven, die in de tot hier toe bekende aanwijzingen over het ſchrijven van *Recepten* worden overgeſlagen. Wij zullen alles ſtuksgewijze nagaan.

g. Een *Recept* is een Voorſchrift, (*Praeſcriptio*,) dat is een geſchrift, waar bij men begeert, dat iets tegen betaaling geleverd worde. Men is ook gewoon de ſpreekwijs te gebruiken, dat men den Zieken iets *voorſchrijft*.

h. Men geeft 'er in 't *Hoogduitsch* ook wel den naam van *Bezeichnung* (*Conſignatio*) aan. Maar dit woord drukt, mijns bedunkens, de zaak zoo goed niet uit, dan het woord *Voorſchrift*.

i. Dit Voorſchrift nu moet *kunstmaatig* opgeſteld worden, dat is, volgens gronden en regelen, die de bekwaame Arts kent, en zig ten nutte maakt, maar die den onkundigen en den Kwakzalver onbekend zijn.

k. Het is wel der moeite waardig, deeze gronden en regelen te beſchouwen, dewijl ook daar uit blijkt, van welk gewicht en waarde het werk van het ſchrijven van *Recepten* is.

l. Eerſtelijk moet de Arts, die een *Recept* voor eenen Zieken, of iemand, die vreest ziek te worden, wil voorſchrijven, de algemeene en bijzondere Ziekten-kunde (*Pathologia*) op het voor handen zijnde geval toegepast hebben, om den toeſtand te weten, die hij verbeteren of verhoeden wil.

m. Ten *tweeden*, moet hij, volgens de gronden der algemeene en bijzondere Geneeswijze, (*Therapia*,) hebben uitgevonden, hoe deeze toeſtand te verbeteren of te verhoeden zij.

n. Hij moet ten *derden* uit den gezamentlijken voorraad van Geneesmiddelen, of de *Materia Medica*, dat geen, of die middelen, hebben uitgekozen, welke tot bereiking van dit oogmerk meest geſchikt zijn.

o. Na dat hij op die manier van de zoogenaamde *aanwijzende zaaken* (*Indicantia*) tot de *aanwijzingen der geneezing*, (*Indicationes*,) en van daar tot de *aangewezene middelen*, (*Indicata*,) is geleid geworden, moet hij, ten *vierden*, de gronden der *Scheikunde*, (*Chemia*,) inzonderheid der *Pharmaceutiſche*, volgens welken het gekozen Geneesmiddel, tot gebruik voor den Zieken of ongeſtelden perſoon gereed gemaakt, zaamgevoegd, of verdeeld moet worden, voor oogen hebben.

p. Ten *vijfden*, moet hij den *prijs* van elk Geneesmiddel weten, en van het rijzen en dalen van dien, ten aanzien van verſcheiden vreemde Artikelen, naar maate de gelegenheid van den Koophandel zulks medebrengt, kennis hebben.

q. Ten *zesden*, moet hij in de bepaaling van de hoeveelheid der enkelvouwdige middelen, die het Geneesmiddel uitmaaken, en van de giften, waar in het geheele Geneesmiddel verdeeld moet worden,

aan

aan de eerſte gronden der Rekenkonst gedachtig zijn.

r. Ten *zevenden*, moet hij zig in het opſchrijven der Geneesmiddelen, en van het geen de Apotheker van het begin tot het einde heeft in acht te neemen, naar eene zekere orde richten, zig van eene zekere taal, zekere uitdrukkingen, konstwoorden en teekenen bedienen, die in een afzonderlijk gedeelte der Geneeskunde, het welk men de *Konst van het ſchrijven van Recepten* noemt, geleerd en voorgeſchreven worden, en welke *konst-termen* heeten kunnen.

s. Ten *agtſten*, moet de onderrichting voor den Apotheker in het *Latijn* worden opgegeven, als zijnde een taal, die hem en den Arts bekend, maar voor den grooten hoop der onervarenen vreemd, en eene zoo gewichtige wetenſchap, als de Geneeskunde, waardig is; dus moet de Schrijver van een *Recept* deeze taal in zijne macht hebben, om 'er geene misſlagen in te begaan.

t. Ten *negenden*, moet de onderrichting voor den geen, die het Geneesmiddel gebruiken zal, in eene taal geſchreven worden, welke hij kundig is, om dezelve volkomen te kunnen verſtaan. Dewijl nu de Practiſche Arts, ten minſten in groote Steden, ook vreemden kan te behandelen hebben, zoo moet hij eenige van de voornaamſte *levendige taalen* behoorlijk verſtaan, om zig daar in bevattelijk en zonder dubbelzinnigheid te kunnen uitdrukken.

u. Ten *tienden*, moet hij, ten aanzien van het ſchrift zelven, de vorming der letteren en teekenen, alle mogelijke vlijt aanwenden, dat het ſchrift duidelijk, ja, wanneer zig zulks laat doen, zindelijk en

fraai zij ter neder gesteld, en noch moeielijk, noch onaangenaam om te lezen zij.

v. Ten *elfden*, moet hij, over 't algemeen, in het schrijven van het *Recept* die zelfde *omzichtigheid* in acht neemen, die hem, ten aanzien van al het overige, behoort te leiden.

w. Hij moet dus, volgens de onderscheidene regelen van wetenschap en konst, handelen: hij kan in geen ander gedeelte van de uitoefening van zijn beroep meer, overeenkomstig de konst, te werk gaan, dan hier: niets boezemt een voordeeliger denkbeeld van hem in, dan een wel overlegd, en doorgedacht, behoorlijk opgesteld, zuiver en cierlijk geschreven, *Recept*.

x. Wij gaan nu over tot eene andere eigenaartige eigenschap van een waar *Recept*. Het moet *voor alle bekwaame Artsen en Apothekers verstaanbaar* zijn.

y. Een *Recept*, het welk alleen de Arts, die het schrijft, en de Apotheker, tot wiens onderrichting hij het opstelt, verstaan, het welk andere Artsen en Apothekers, zelfs op andere plaatzen, niet begrijpen en beöordeelen kunnen, is een slecht, een *Winkel-Recept*.

z. Om niet eens te zeggen, dat meenige Zieke in het geval is, dat hij de Geneesmiddelen, die hem op de ééne plaats worden voorgeschreven, op eene andere, verre daar van afgelegene, plaats, weder moet laaten gereed maaken; of ook wel het *Recept*, hem door eenen Arts voorgeschreven, aan eenen anderen, misschien insgelijks verre af woonenden, Arts vertoonen moet, op dat deeze zoude kunnen beöordeelen, wat de eerste reeds geördonneerd heeft; zoo is het schrijven van *Recepten* een werk, het welk altijd het hel-

helderst licht moet kunnen verdragen. Zoo min de Heelmeester bij het doen van eene Operatie getuigen schuwt, zoo min moet ook de Geneesheer zig, bij het schrijven van *Recepten*, iets veroorloven, het welk naar geheimzinnigheid gelijkt. Een *Recept* moet zoo ingericht zijn, als of hij het voor 't oog van de geheele weereld geschreven had. Men moet van de voorgeschrevene Geneesmiddelen en derzelver bereiding zig een klaar denkbeeld kunnen vormen. Het Bijschrift alleen kan in eene taal zijn, die juist alle vreemden niet verstaan.

a. a. Het is niets anders, dan Kwakzalverije, die 'er achter verborgen is, wanneer een Practizeerend Geneesheer *Recepten* schrijft, die alleen de Apotheker en hij, en misschien zijne leerlingen, verstaan. Het is, eigentlijk gezegd, een weinig gemakkelijkheid: men wil zig de moeite niet geven, om altijd de geheele bereiding uitteschrijven van Mengzels, Poeders, enz. die eenmaal tot een slenter geworden zijn. De Apotheker weet nu reeds, wat de Geneesheer onder de bloote benaaming van *Mixtura refrigerans*, en dergelijken, verstaat, en maakt het zoo gemakkelijk, als een kind, dat om een stuk eeten verzoekt. Doch meestal heeft hij het zoogenaamde *Formulare*, dat is eene Lijst van *Recepten* van den Doctor, voor het lichaam, voor den mond, en de maag, en dat ligt nu te zamen met het Apothekers-boek, van wegen de Overheid uitgegeven, in ééne en dezelfde lade.

b. b. Meenigmaalen loopt 'er ook wel een klein weinig eigenliefde onder, waar door de Arts verleid wordt, om bij de eenmaal geliefde Formulieren te blijven, als of 'er niets beters onder de zon konde worden uitgedacht.

c. c. Hoedanig men nu met deeze gemakkelijkheid en vooringenomenheid, met zijn eigen gezag, tegen plicht en voorzichtigheid, zondigt, zullen wij in het vervolg zien.

d. d. Men zoude kunnen vraagen: „ zal dan ook „ een vreemd Arts en Apotheker een *Recept* ver- „ ſtaan, waar in van de bij ons gebruikelijke Winkel- „ middelen geſproken wordt? " Ik antwoorde daar op; Ja. Men ſtelle ſlechts de plaats, waar het *Recept* geſchreven is, daar onder, en men blijve bij de Winkel-middelen, die in het Apothekers-boek, door de Overheid uitgegeven, te vinden zijn; dan behoeft de vreemde Arts alleenlijk dit Apothekers-boek te raadplegen.

e. e. „ Maar, wanneer nu zulk een Land of Stad „ geen afzonderlijk Apothekers-boek heeft? " Dan zette men 'er eenvouwdig onder, welk ander Boek men gevolgd hebbe; bij voorbeeld, de *Pharmacopoea Wittenbergenſis* of *Brandenburgenſis*, enz.

f. f. Zekerlijk zullen veelen zeggen, dat deeze vorderingen tot het ſchrijven van een *Recept* overdreven zijn, en dat men zeer wel een goed *Recept* zoude kunnen ſchrijven, zonder het juist voor elk Arts en Apotheker zoo duidelijk te maaken, als of het een *Latijnsch Pasport* was. Maar niet weinigen zullen ook altijd moeten toeſtaan, dat zulke *Recepten*, die niet door alle Artſen en Apothekers verſtaan kunnen worden, onvolkomen zijn. Hier geven wij de verëischten van een waar *Recept*, volgens de geſtrengſte regelen, op. Wanneer men Voorſchriften geven wil, moet men ze niet inrichten naar het geen men, uit hoofde der menſchelijke zwakheid, *gewoon is* te doen, maar, volgens het geen naar rechtswegen *behoort* gedaan

daan te worden, of met een weinig vlijt en oplettendheid zeer wel gedaan zoude kunnen worden. Een waardig Arts zal nimmer ontkennen, dat het blindelings volgen van gewoone ſlenters van zamenſtelzels, behalven dat het beſpottelijk en ſchadelijk is, een *Recept* voor allen, die 'er de ſleutel niet van hebben, tot een nietswaardig raadzel maakt.

g. g. Het geen men voorſchrijft, moet een *Geneesmiddel* (*Medicamentum*) zijn, eene Artzenij, die de Apotheker tot gebruik van Zieken of ongeſtelden bezorgt, en gereed houdt, of toebereidt.

h. h. De geheele voorraad van Geneesmiddelen, dat is, van zulke dingen, die tot behoud of herſtelling der gezondheid dienen kunnen, en waar uit de Geneesheer dus verkiest, het geen hij bij elk afzonderlijk perſoon, tot bereiking van deeze hoofdoogmerken van zijn beroep, noodig vindt, kan in veele Claſſen verdeeld worden.

i. i. Het geheel wordt *Materia Medica* genoemd; maar de voornaamſte verdeelingen zijn de *Materia Alimentaria*, of voorraad van Voedzelen, die tot ſpijs of drank dienen; de *Materia Medicamentaria*, of voorraad van Geneesmiddelen, die in de Apotheek gereed gemaakt, of ten minſten gereed gehouden worden; en de *Materia Chirurgica*, of voorraad van Heelmiddelen.

k. k. Hoedanig de middelen tot Voeding, Geneesmiddelen, en Heelmiddelen, van elkander onderſcheiden worden, zal elders worden aangetoond. Thans veronderſtel ik, dat ieder Lezer weet, wat door een Geneesmiddel of Medicament verſtaan wordt.

l. l. Het hulpmiddel, het welk in een *Recept* wordt voorgeſchreven, moet behooren tot de *tweede* Claſſe,

namelijk, de zoogenaamde Geneesmiddelen; anders is het geen waar *Recept*.

m. m. De Apothekers hebben ook Flesſen en Klisteerſpuiten, zomtijds ook Bloedzuigers, in voorraad, die dikwils tot gebruik bij Zieken worden voorgeſchreven. Maar dit kan men geen waar *Recept* noemen.

n. n. Alle *Recepten*, welke dien naam volkomen waardig zijn zullen, moeten gereed gemaakt worden in de Apotheek, door de hand van iemand, aan wien de Staat het gewichtig werk van het verzamelen, bereiden en leveren der Geneesmiddelen heeft toevertrouwd. Wanneer een Regiments-Chirurgyn aan één zijner Bedienden een Voorſchrift geeft, welk Geneesmiddel hij voor deezen of geenen Zieken gereed maaken, en welke onderrichting hij 'er bij voegen moet; zoo vervult deeze Bediende (geſteld, dat hij alles naar de konst uitvoert, waar aan echter een weinig te twijffelen valt) den post van eenen Apotheker, indien men de kisten met Geneesmiddelen van Regiments- of Scheeps-Doctoren als eene zoort van Apotheek beſchouwen kan. Maar zoo min als zulk een voorraad met den ſchat van Geneesmiddelen, die men in eene waare Apotheek aantreft, in vergelijking kan brengen; zoo min is ook de Heelmeeſter, die het werk van een Apotheker op zig neemt, gelijk te ſtellen met iemand, die zig op de Kruidmengkonst (*Pharmacia*) heeft toegelegt, en dezelve naar behooren uitoeffent.

o. o. Elk waar *Recept* moet door eenen bekwaamen, en aan dit werk gewoonen, Geneesheer, *tot onderrichting* van een Apotheker, die mede in zijn beroep geöeffend behoort te zijn, en *ten behoeven*

van

van eenen Zieken, of van iemand, die voor ziekte beducht is, opgeſteld worden. Dus hebben *drie* perſoonen, de Geneesheer, de Apotheker, en de Zieke, aan elk *Recept* deel.

p. p. Eindelijk moet een waar *Recept tot een bepaald perſoonlijk gebruik* voor eenen Zieken of ongeſtelden ingericht zijn.

q. q. Wanneer een *Recept* zijne volkomene waarde hebben zal, zoo moet het gegrond zijn op den wel doordachten toeſtand van den geen, voor wien het geſchreven is; het moet naar de aanwijzingen tot geneezing, welken de Arts daar mede bereiken wil, geſchikt zijn. Van zulk een *Recept* alleen is waarſchijnlijk eenig nut te hoopen.

r. r. 'Er kunnen zekerlijk gevallen zijn, in welken meer dan één perſoon het zelfde *Recept* ter zelfder tijd gebruiken kan, wanneer, namelijk, de omſtandigheden volkomen gelijk zijn. Dan, dewijl de geſtellen en omſtandigheden der ziekten bij onderſcheidene perſoonen zoo zeer verſchillen, dat één *Recept* niet wel voor meerder perſoonen te gelijk gepast kan zijn; zoo is dat alleen een *Recept* in den ſtriktſten zin, het welk voor een enkeld perſoon, overeenkomſtig deszelfs bijzondere omſtandigheden, geſchreven wordt.

s. s. Zelfs moet het alleenlijk ingericht zijn naar de omſtandigheden, die ten tijde van het opſtellen van het *Recept* dadelijk aanwezig, of te vreezen waren, tevens in aanſchouw genomen zijnde de verdere perſoonlijke geſteldheid van den Lijder. Hoe meer het tot een enkel perſoon, en tot eene bijzondere ziekte van dien perſoon, ja tot de bijzondere omſtandigheden dier ziekte bepaald is, en alles, wat den Lijder in 't bijzonder betreft, daar in ten grondſlag gelegd wordt,

wordt, hoe meer het den naam van een *Recept* verdient.

t. t. Recepten, die altijd eene en dezelfde vertooning maaken, die in de onderſcheidene beſmettingen eener ziekte, bij onderſcheiden, ja veele Lijders aan dezelfde ziekte, en bijna in derzelver geheele beloop bij deeze veelvuldige Lijders, zig altijd gelijk blijven, toonen, dat de Arts op de verſchillende bijzonderheden der beſmettingen, der Zieken zelfs, en van de omſtandigheden der ziekte bij elken Lijder, geen behoorlijk acht geeft; dat hij meer naar een ſlenter, dan naar grondbeginzelen handelt; dat hij gewoon is alles op ééne kam te ſcheeren; dat hij *Recepten* levert, even als een Schoenmaaker, die voor een Regiment werkt, en alle zijne ſchoenen op denzelfden leest ſchoeit.

u. u. Om deeze reden, namelijk, op dat hij het voorkomen niet hebbe van iemand, die gemakshalve, en zonder overleg, altijd ééntoonige *Recepten* ſchrijft, zal de verſtandige Arts, zoo veel mogelijk, in zijne Voorſchriften van Geneesmiddelen verſchillen; ook den naam van den perſoon, (wanneer dit doenlijk is,) en de dagteekening onder elk *Recept* ſtellen; en den aart van het Geneesmiddel op eene gepaste wijze, overeenkomſtig het oogmerk, het welk hij daar bij heeft, uitdrukken.

v. v. Wanneer elk *Recept* niet alleen met den naam van den geen, die het gebruiken moet, maar ook met de dagteekening gemerkt was; en de Apotheker verpligt ware, geen dusdanig *Recept* van ouder dagteekening, zonder een nieuw daar op geſteld teeken van eenen Arts aan te neemen; zoo zoude veelal het bederven van zig zelven, en andere nadeelen worden

voor-

voorgekomen. Van deezen gewichtigen plicht zullen wij op zijn plaats breeder handelen. Thans gaan wij voort.

w.w. Allen, wien men *Recepten* voorſchrijft, zijn geene wezentlijke Zieken; aan veelen geeft men Geneesmiddelen, dewijl zij zelven, of, zoo als bij Kinderen het geval is, hunne aanhoorigen voor eene ziekte beducht zijn.

x.x. Eindelijk behoort tot een waar *Recept*, dat daar bij aan den Apotheker, die het Geneesmiddel moet gereed maaken, en aan hem, die het gebruiken moet, *de noodige onderrichting in een beknopt beſtek* gegeven worde.

y.y. Daar door onderſcheidt zig een waar *Recept* van veele onëchte. In de juistheid van deeze onderrichting is een hoofdbewijs van de Practicale bekwaamheid van den Geneesheer gelegen.

z.z. Van den Apotheker, als een voornaam perſoon, voor wien het *Recept* geſchreven wordt, hebben wij reeds geſproken. Wanneer ik zegge, dat de Arts hem in het *Recept* eene onderrichting geeft, wil dit niet te kennen geven, als of hij hem *in zijne konst* nog onderrichten wilde. Dit ware te veel gezegd. Neen, hij geeft hem alleenlijk onderrichting van het geen hij te doen heeft, om zulk een Geneesmiddel te leveren, als voor den Zieken dienſtig geöordeeld is. Hij zegt hem niets meer, dan noodig is, om hem zijne meening te verſtaan te geven, en alle dubbelzinnigheid voor te komen. Al het geen de Apotheker van zelf reeds weet, laat de Arts in het *Recept* weg, of het mogt misſchien eene kleine herinnering of aanbeveeling zijn. In deeze kortheid, deeze vermijding van al het onnoodige, en in eene, voor 't

ove-

overige, duidelijke, volledige aanwijzing van 't geen hij wenscht verricht te hebben, is de *juistheid* der onderrichting voor den Apotheker gelegen.

a. a. a. Daar toe is dan nu ook de *Latijnſche* taal, en de voorraad der eenmaal algemeen aangenomene kunstwoorden, bijzonderlijk geſchikt.

b. b. b. Ook voor den Zieken, of den geen, *die het Geneesmiddel gebruiken moet*, behoort eene onderrichting gegeven te worden, op dat hij in het gebruik niet mistaste. Om hem echter hier in niet te verwarren, maar te geleiden, moet men ook deeze onderrichting op dezelfde bondige wijze geven, als hier boven is gezegd geworden.

c. c. c. Uit het geen bereids omtrent het bepaald perſoonlijk gebruik van het Geneesmiddel, in het *Recept* voorgeſchreven, is gezegd geworden, ziet men, van hoe veel aanbelang deeze onderrichting voor den Zieken in een waar *Recept* is.

d. d. d. Nog eens: wanneer men meent, dat ik te veel vordere van een *Recept*, het welk dien naam waardig zijn zal; zoo houde men in 't oog, dat men altijd het volkomene, niet het onvolkomene, tot een model neemen moet, en dat de Practiſche Geneesheer niets heeft, waar in hij zoo veele proeven van wetenſchap en konst, van overleg en zorgvuldigheid, van éénvouwdigheid en andere Geneeskundige hoofddeugden, kan aan den dag leggen, dan in zijne *Recepten*.

§. II.

Uit deeze beſchrijving van een *Recept*, het welk met recht dien naam draagt, is blijkbaar, hoedanig het

het zelve van de Voorſchriften van Geneesmiddelen in algemeene en bijzondere Apothekers-boeken, (*Pharmacopoeae*,) van *Recepten* in Handboeken over de Geneeskundige Practijk, van Voorſchriften, ter bereiding van Geneesmiddelen uit Veld- en Scheeps-kisten, of van zoogenaamde Huismiddelen, van Voorſchriften van Onkundigen en Kwakzalvers, en van andere onëchte *Recepten*, te onderſcheiden zij.

a. Tuſchen een echt of waar *Recept*, en de zoogenaamde Formulieren van Geneesmiddelen, is een merkelijk onderſcheid.

b. Men heeft de laatstgemelden, als mede de eigentlijke zoogenaamde *Recepten*, in *twee* Hoofd-claſſen verdeeld; in *Formulae Officinales* en *Magiſtrales*. Door de eerſten verſtond men de Voorſchriften, die aan eenen Apotheker, *of* door een bevel der Overheid tot eene wet gemaakt, *of* door Artſen in Hospitalen of andere openbaare inrichtingen, *of* door andere Beöeffenaars der Geneeskunde, mede gedeeld worden, en volgens welken de Geneesmiddelen, die de Arts in het voorſchrijven eenvouwdig opgeeft, bereid worden.

c. Dergelijke Voorſchriften, of Formulieren van Geneesmiddelen, zijn in de meeſte groote en kleine Staaten van *Europa*, in een Apothekers-boek, (*Dispenſatorium vel Pharmacopoea*,) door een Geneeskundig Collegie ontworpen, en door de Lands- of Stads-Overheid bekrachtigd, bijëén gebragt. Zij dienen alleen, om aan de Apothekers te toonen, welke Geneesmiddelen het Collegie hun toeſtaat, voor het Publiek in voorraad te houden en te bereiden, en hoe met deeze bereidingen moet gehandeld worden, wanneer de één of ander dezelven verlangt of voorſchrijft.

De

De *Kina*, tot Poeder gemaakt, of geheel gelaaten, het *Extract*, de *Eſſentie* daar van, is dus een Winkelmiddel: de Apotheker heeft het in voorraad. De *pijnſtillende Droppels van* HOFMAN, het *Poeder van* STAHL, de *Theriaak*, het *Laudanum* SYDENHAMI, insgelijks. Het *Decoctum album* SYDENHAMI is wel niet in voorraad, dewijl het altijd versch bereid moet worden, wanneer men het verlangt; maar het is echter een Winkel-middel, voor zoo verre in het Apothekers-boek voorgeſchreven ſtaat, hoe het moet worden gereed gemaakt.

d. Elk Voorſchrift van Geneesmiddelen, in de openbaare Apothekers-boeken, is dus volſtrektelijk als een bevel voor den Apotheker, waar naar hij de daar in ten gebruike goedgekeurde Geneesmiddelen, wanneer zij verlangd of voorgeſchreven worden, bereiden moet. Onder dezelven vindt men 'er nogthans zommigen, die niet meer verlangd, noch voorgeſchreven worden. Zoo vindt men in onze tegenwoordige *Deenſche* Apotheek nog de Formulieren van het *Galhanetum Theophraſti*, de *Pleiſter voor Beenbreuken*, de *Haverdrank van* LOWER, en anderen meer, die geen bekwaam Arts bijna meer voorſchrijft.

e. Onmogelijk kunnen de Voorſchriften van Geneesmiddelen, welken men in de openbaare Apothekers-boeken vindt, op de Lijst der ware *Recepten* geplaatst worden.

'Er ontbreekt in dezelven meer dan één wezentlijke eigenſchap. De onderrichting voor den Apotheker is zeker volledig en duidelijk; maar van het gebruik bij Zieken vindt men, zoo als in de *Deenſche* en andere Apotheken, in 't geheel geen woord, of de geneeskrachten en giften, ook wel de nuttigheden in ziek-

ziekten, worden wel opgegeven, maar met eene gevaarlijke kortheid.

f. Ik noeme dezelve *gevaarlijk*; want alle Practiſche onderrichtingen, die aan de ééne zijde zeer aanlokkelijk, en aan den anderen kant onvolledig en onbepaald zijn, kunnen met recht gevaarlijk heeten. Het aanlokkende van zulk een Voorſchrift van Geneesmiddelen blijkt van zelf. Wat kan voor den Kwakzalver meer gewenscht zijn, dan een reeds gereed liggend *Recept*, waar op de naam, de dikwils zeer grootſche naam, boven aan, en het gebruik en de gift van onderen ſtaan? Daar vindt hij dadelijk *Recepten* voor de borst en de maag, daar vindt hij Pillen, Poeders en Conſerven, Kruiden en Dranken, voor eene meenigte van ziekten. Het plaatſen van veel beloovende Voorſchriften van Geneesmiddelen, is in de daad eene ſterke begunſtiging der kwakzalverij. Niets anders dan de manier van het gereed maaken van Geneesmiddelen, geene mengzels, uitgenomen Pleiſters en Zalven, behoorden in de Apothekers-boeken geduld te worden: die een *Pulvis laxans*, *pectoralis*, enz. hebben wilde, moest zelf een *Recept* daar toe opſtellen. Zoo zouden de jonge Artſen iets meer van het ſchrijven van *Recepten* leeren; zoo zoude aan de kwakzalverij het voedzel benomen worden. Zekerlijk kunnen de zoogenaamde Artſen, van de boeken over de Geneesmiddelen, van de handboeken, wier getal eindeloos is, ook gebruik maaken; maar dit doen zij niet, om dat zij door de openbaare Apothekers-boeken in hun kwaad geſterkt worden.

g. Een tweede gebrek in de Voorſchriften der Geneesmiddelen, in de Apothekers-boeken, beſtaat hier in, dat derzelver *hoeveelheid*, eene zaak van zoo veel

aanbelang, *of* in 't geheel niet, *of* zeer onbepaald, *of* te groot, is opgegeven.

h. Dikwils wordt 'er gezegd, *quantum volueris*, *quantum lubet*; dikwils ook *één deel* van dit, *drie deelen* van dat. Bovendien heeft men ook wel zulke Poeders, Dranken en dergelijken, die aan eenen Zieken het leven zouden kosten, wanneer zij in die meenigte gegeven werden, waar in zij in het Apothekersboek ſtaan. Geſteld, dat iemand een *Pulvis purgans* of *laxans*, enz. uit een Apothekers-boek uitſchreef, en het zelve zoo maar vlot weg liet teekenen, *Purgeer-* of *Laxeer-Poeder*, zoo dat de Apotheker niet eens zien konde, dat het voor één perſoon was voorgeſchreven, zoo zoude de Zieke al eene zeer zonderlinge portie bekomen.

i. Zomtijds zijn deeze Voorſchriften van Geneesmiddelen in de openbaare Apothekers-boeken van geene de minſte waardije, zoo als de Heer GRUNER in zijne *Onderrichting nopens het ſchrijven van Recepten* zeer juist opmerkt.

k. Het behoort wel eigentlijk hier niet t' huis, maar het verdient echter altijd herinnerd te worden, dat in deeze veroorlooving, ja in dit bevel, om zamengeſtelde Geneesmiddelen in voorraad te houden, eene reden van de werkeloosheid gelegen is, waar over zoo veelen klaagen. Eenigen moeten altijd verſch bereid worden, en anderen tot veele giften in voorraad gereed ſtaan! Even als of niet de meeſte Geneesmiddelen, wanneer zij gemengd ſtaan blijven, iets van hunne kracht verloren; als of niet alle menging in het groot ongeſchikter ware, dan in het klein.

l. Wij gaan over tot eene andere clasſe der Voorſchriften van Geneesmiddelen, die de Apotheker voor

zig

zig heeft, en waar naar hij zekere Geneesmiddelen bereidt, die maar eenvouwdig genoemd worden. Deeze zijn de Formulieren, die hem door Practizeerende Geneesheeren medegedeeld worden, op dat zij niet altijd noodig zouden hebben, een *Recept* geheel uit te schrijven, zoo als die Heeren dan ook daar van door den tijd dat bijzonder nut trekken, dat zij niet zoo veel behoeven te denken.

m. Zulk eene Apotheek van een bijzonder persoon is maar al te dikwils eene dochter van trotsche eigenliefde, van gemakkelijkheid, en eene moeder van blinde navolging en kwakzalverij, die te weeg brengt, dat de *Recepten* altijd over één kam geschooren, of op één leest geschoeid worden. Voor den grootsten hoop der Practizeerende Artsen, die zelve het schrijven van een *Recept* niet geleerd hebben, is zulk eene Apotheek een heerlijke zaak. Daar door hebben zij een zeer beroemd gezag voor zig, en worden zelfs kleine FULLERS, en BATES, en MEADS, wanneer zij hunne *Recepten* naschrijven, of naar hun Voorschrift verwijzen.

n. Het genoegen, om een zoo vleiend woord, als het lieve *noſtrum* is, te kunnen ter neder stellen, en het aangenaam uitzicht, om nog lang na den dood in een *Purgans* te leven, en, wijzende met den vinger op zijne bij het Publiek rondwandelende *windbrekende Droppelen*, te kunnen zeggen: *non omnis moriar*; ja zelfs de zoete hoop, om zijne hersenvruchten in een, door openbaar gezag bekrachtigd, Apothekersboek overgenomen te zien, zijn de verleidingen tot zulk eene afzonderlijke Apotheek.

o. Men is in de daad op meer dan één plaats al te gereed geweest, om de *Formulier-Recepten* van bij-

zondere Practizeerende Artſen in een openbaar Apothekers-boek over te neemen. Dan, hoe weinig zulk een onecht *Recept* met een echt *Recept* gelijk geſteld kan worden, blijkt uit het geen in de voorige woorden gezegd is. De beſtemming tot een perſoonlijk gebruik; de verandering, die een wel doorgedacht doeleinde, en een naauwkeurig acht geven op bijzonderheden en omſtandigheden vorderen, en de verſtaanbaarheid voor alle andere Artſen en Apothekers, ontbreekt in deeze onechte *Recepten*.

p. Tuſſchen de Formulieren van Geneesmiddelen in openbaare Apothekers-boeken, en tuſſchen de Formulieren van bijzondere Artſen, loopen als midden door de Formulieren, die in de Apotheek van een Hospitaal voorkomen. Op deezen is grootendeels toepaſſelijk, het geen reeds van de beide andere zoorten is gezegd geworden. Zekerlijk veroorlooft de tijd aan den Geneesheer in groote Hospitaalen niet, om voor elk perſoon een afzonderlijk *Recept* te ſchrijven; maar dit is dan ook één van de veelvuldige redenen, waarom men de groote Hospitaalen beneden de kleinere behoort te waardeeren.

q. 'Er is ook nog eene andere zoort van Formulieren van Geneesmiddelen, die tegen de *Winkel-Recepten* overſtaan, namelijk, de eigentlijk genoemde *Recepten*, de *Formulae magiſtrales*. Het zijn dezulke, welken een Arts, door middel van een bijzonder Voorſchrift van hem zelven, voorſchrijft, om versch bereid te worden.

r. Wanneer men een *Pulvis digeſtivus* ordonneert, om zoo en zoo te gebruiken, is zulks een Winkel-Formulier, dewijl de bereiding, *of* reeds in voorraad gereed is, *of* volgens het Apothekers-boek, *of* het me-

medegedeelde Formulier van den Arts, bereid moet worden. Maar ſchrijft men een eigen mengzel voor, het welk de Apotheker, volgens de onderrichting, in het *Recept* gegeven, bereiden moet, zoo is zulks een *Magiſtraal Formulier*, een *Meeſterlijk Recept*. — Ach! Hoe meenigmaal heet het *meeſterlijk*, *quaſi lucus a non lucendo*.

s. Zulk een eigen voorgeſchreven *Recept* wordt eene middelzoort tuſſchen een *Winkel-* en *Magiſtraal-Formulier*, wanneer het Voorſchrift, gedeeltelijk een Winkel-mengzel, gedeeltelijk andere Geneesmiddelen uit den Winkel, of wel verſcheiden Winkelmengzelen, die wederom onder elkander gemengd moeten worden, in zig bevat.

t. Wanneer ik eenvouwdiglijk *Liquor nervinus* (een mengzel uit *Liquor anodynus* HOFMANNI en *Campher*,) ordonneer, is zulks een *Winkel-Recept*. Maar ſchrijf ik deezen *Liquor* voor, in een *Syroop* gemengd, zoo is zulks een half *Magiſtraal-*, een half *Winkel-Recept*. Ordonneer ik *Liquor anodynus*, met eene grootere of kleinere maate van *Campher*, dan, volgens het gewoon Apothekers-boek, tot *Liquor nervinus* genomen wordt, is zulks een *Magiſtraal-Recept*.

u. Modellen van eigentlijke *Magiſtraale Recepten* vinden wij in de *Handboeken over de Geneeskundige Practijk*. Het bekende Werk van DE GORTER, van REUS, en van NICOLAI, levert daar van al mede genoeg op.

v. Dergelijke *Recepten* behoeft men ſlechts voor zijne Lijders in den Schat der *Recepten* op te zoeken, af te ſchrijven, en de onderrichting voor den bedoelden perſoon daar onder te ſtellen: dus doende heeft men dadelijk een *Recept*.

w. Uit dien hoofde wordt een zeker Handboek door Geneesheeren, die zelven geene helden in het schrijven van *Recepten* zijn, hoog gewaardeerd en vlijtig gebruikt. Het is hun niet zoo zeer te doen, om het *Nosologische* en *Therapeutische*, het welk met eene gelukkige vlijt bijéén gebragt is, maar om de geliefde *Recepten*, die men zeer gemakkelijk van buiten leeren, en dan zoo voorschrijven kan, als of zij een voortbrengzel van eigene vinding waren.

x. In den grond echter hebben deeze *Recepten* het gebrek, dat zij voor veele, zoo niet voor alle Zieken, die door zekere ziekte aangetast zijn, zijn ingericht. Zij mogen schoone *Recepten* zijn, maar zij blijven altijd schoone *Recepten in commissie*. Zij zijn juist niet geschikt voor de bijzondere persoonen, aan welken men dezelven bij navolging voorschrijft.

y. „ Maar dit kan immers de Geneesheer doen, „ die 'er gebruik van maakt. Hij kan die *Recepten* „ naar de omstandigheden veranderen." — Voorwaar, wanneer hij *dit* doen kan, wanneer hij de *Recepten* voor zijne Zieken geschikt maaken kan, dan kan hij ook zelf een goed *Recept* opstellen, dan moet hij geen affchrijver zijn, hij moet geen *Geneeskundige Kleêrlapper*, maar een Meester in de konst zijn, die bij elk persoon afzonderlijk de maat neemt, en uit nieuw doek een kleed snijdt.

z. Men doet waarlijk geen groot onrecht, wanneer men het naschrijven van een *Recept* eene *geleerde dieverije* noemt. De Schrijver, wel is waar, gaf het zelve ten gebruike van ieder één, en de overneemer van een vreemd *Recept* moge zig daar mede verontschuldigen: maar deeze Schrijver, die *Recepten* met het voorkomen van dadelijke bruikbaarheid ten besten

geeft,

geeft, is een voorſtander van Kwakzalverij, veel meer zelfs, dan een openbaar Apothekers-boek, of een gedrukt Formulier.

a. a. „ Maar doet hij echter aan eerstbeginnende „ Artſen daar mede geenen dienst? Is het niet loffe„ lijk, om het ſchrijven van *Recepten*, en het gehee„ le werk der geneezing, voor hun duidelijker te „ maaken? " Neen, met het verſchaffen van die duidelijkheid, in allerleie, zelfs in de gewichtigſte, ziekten, is het Publiek niet gediend. Het bevordert de uitbreiding der Kwakzalverij. Hij mag zeer wel zeggen, dit en dat middel, eene zamenvoeging van dit en dat middel, raade ik hier te geven; maar het gebruik van dien raad, het opſtellen van het *Recept* zelven, moet hij aan den Geneesheer overlaaten. Deeze moet het ſchrijven van *Recepten* behoorlijk geleerd, en zig daar in geöeffend hebben.

b. b. Het affchrijven van *Recepten* uit Boeken is bovendien eene zeer twijffelachtige zaak. Veelen derzelven zijn zoo onbepaald, dat de naſchrijver ligtelijk dwaalen kan.

c. c. Zoo heeft Profeſſor REUS in het *tweede Deel* van zijn *Dispenſatorium Univerſale*, (een Boek, anderzints voor den verſtandigen Geneesheer van het grootſte nut,) het volgende *Conſerf tegen de Wormen*.

℞. *Sem. Santon.* ſ.
Cyn. el. ʒß.
Mercur. dulc. ϑj.
ſ. *Æthiop. min.* ϑβ—j.
Syrup. Flor. Perſic.
ſ. *Acac.* ʒjß. *v. q. ſ.*
ad Elect.

d. d. Hier moet de afschrijver, die misschien een *Imitatorum pecus* is, zelf verkiezen. Hier kan hij *zoete kwik*, of *aethiops mineralis* neemen; hier heeft hij de keus tusschen *Syroop van Persiken* of van *Acaciabloemen*. Is hij de Man, die verkiezen, die de hier zoo onzeker bepaalde gifte voor zijnen Lijder bepaalen kan, dan behoeft hij het geheele Voorschrift niet. Is hij nog zoo verre niet, waar toe dient hem dan dat *Recept?* En hoe zal 't gaan, wanneer hij 't maar zoo afschrijft, als 't daar staat, en, zonder het zelf te weten, den Apotheker voor zig, en voor den Schrijver mede, de keuze laat doen?

e. e. Veranderingen, verschikkingen, zijn zeker goed; maar men moet, na dat het Formulier volkomen is opgesteld, eerst met opmerkzaamheid nagaan, wat men in plaats van dit of dat Geneesmiddel nog anders wil neemen, en waarom men ook van het één of ander Geneesmiddel, waar uit het *Recept* bestaat, in allen gevalle iets meer zoude kunnen neemen.

f. f. Van zulke verwarrende, wankelende, losse *Recepten* zoude ik 'er veelen kunnen bijbrengen. Dan, men zie van deeze en andere gebreken in de *Recepten*, de deels beklaaglijke, deels vervrolijkende voorbeelden, welken de Geheim-Raad BALDINGER, tot waar nut der Geneeskunde en van het Publiek, in zijn Magazijn heeft opgezameld.

g. g. Na alles, wat gezegd is, is geene verdere verklaaring noodig van het onderscheid tusschen een waar *Recept*, en andere Voorschriften van Geneesmiddelen.

h. h. Ik mag in het voorschrijven, hoedanig een Drank, en dergelijken, aan 't huis van den Zieken zelven gereed te maaken, nog zoo zeer overeenkomstig

ſtig de konst te werk gaan, zoo is dit voorſchrijven echter geen *Recept*, want 'er ontbreekt de ééne hoofdperſoon, de Apotheker, en 'er ontbreken de konsttermen.

i. i. Van de *Recepten*, die voor de Bedienden, bij de Regiments-Apotheken, enz. geſchreven worden, is reeds geſproken.

k. k. Dat een ſtuk papier, waar op eenvouwdiglijk de naam van één of meer Geneesmiddelen geſchreven ſtaat, ook wel de hoeveelheid, ja zelfs een *M.* of *D.* daar onder, nog geen *Recept* uitmaake, is klaar genoeg.

l. l. Nog is de vraag, of de *herhaaling* van een Geneesmiddel een *Recept* genoemd kan worden.

m. m. Dusdanige *herhaaling* noemt men, wanneer een *Recept*, het welk reeds één of meermaalen voor denzelfden Lijder in dezelfde ziekte is voorgeſchreven geweest, wederom wordt opgegeven, maar met bloote aanwijzing der gedaante, en van de dagreekening.

n. n. Het volgende diene ten voorbeelde:

Rep. Pulv. ex Camph. & Kerm.
uti d. 7. huj.
Voor den Heer N. N. den 10. *Mey* 1791.

o. o. Hier wordt veronderſteld, dat het *Recept* nog in de Apotheek ligt, en het geheele *Recept* zegt niets meer, dan dat het Geneesmiddel, zoo als het voor dien perſoon, en op dien dag, is voorgeſchreven geworden, op nieuw moet worden gereed gemaakt.

p. p. Zelfs kan men het veranderen, en niettemin blijft het nog maar eene *herhaaling* van het voorige *Recept:* bij voorbeeld:

Rep. Pulv. ex Camph. & Nitr.
uti d. 7. huj.
Omiſſ. Kerm. Min.
Voor den Heer N. N. den 13. *Mey* 1791.

q. q. Doch meer van dit alles in het Hoofdſtuk van de verdeeling der *Recepten.*

TWEEDE AFDEELING.

De hoofddeelen van een Recept.

§. III.

Alle echte *Recepten* hebben *wezentlijke* en *onwezentlijke* deelen.

Wezentlijke zijn die geene, welke niet ontbreken kunnen, zonder dat het *Recept* ophoude een echt *Recept* te zijn.

§. IV.

De *wezentlijke* (§. III.) zijn de onderrichting, die daar in gegeven wordt, met opzicht tot deszelfs oogmerk, orde, taal, uitdrukkingen en teekenen, en vervolgens de aanwijzing van den perſoon, voor wien het *Recept* dient, en van den dag, waar op het geſchreven is, als mede de onderteekening van den naam van den Geneesheer.

Wij hebben gezien, dat een *Recept* niets anders, dan eene kunstmaatige tweeledige onderrichting is. Niet alleen deeze tweeledige onderrichting zelve, maar ook alles, het geen dient, om dezelve kunstmaatig, bevattelijk, duidelijk en nuttig te maaken, is hier van belang.

§. V.

§. V.

De *onderrichting*, die in een echt *Recept* gegeven wordt, is voor eerst eene *onmiddelijke*, voor den Apotheker, die het Geneesmiddel gereed maaken, of ten minſten leveren moet; en eene *middelijke*, voor den Zieken, of den geen, die het gebruiken moet.

De *onderrichting* voor den laatstgemelden is *middelijk*, dewijl de Apotheker dezelve, naar het Voorſchrift op het *Recept*, afſchrijft, en bij het Geneesmiddel voegt.

§. VI.

De *onderrichting* voor den Apotheker (§. V.) betreft zaaken, die altijd, en zaaken, die niet altijd, maar alleen in zekere *Recepten*, bepaald moeten worden.

Het éene *Recept* heeft meer *wezentlijke* bepaalingen op te geven, dan het andere, op dat de Apotheker volkomen, overeenkomſtig het oogmerk van den Geneesheer, te werk gaa. Wij zullen dit wel dra nader zien opgehelderd.

§. VII.

De zaaken, die in de *onderrichting* voor den Apotheker altijd (§. VI.) bepaald moeten worden, zijn de ſtoffe, (*materia*,) en de hoeveelheid (*quantitas*,) van het geheel.

Dat de Apotheker niet alleen weten moet, *wat* hij te leveren heeft, maar ook *hoe veel* hij daar van leveren moet, en dat het één, zoo wel als het ander, kunst-

kunstmaatig, namelijk, zoo als het gewoone gebruik en de duidelijkheid vordert, bepaald moet worden, verſtaat zig van zelf.

§. VIII.

De *ſtoffe*, of *materie*, in een *Recept* is dat geen, het welk de Apotheker *of* blootelijk leveren, *of* eerst bereiden, *of* mengen, en dan leveren moet. Zij is *of* enkelvouwdig, *of* zamengeſteld, dat is, zij beſtaat uit onderſcheidene *ingrediënten*. Dat zonder *ſtoffe* geen *Recept* bedacht kan worden, ſpreekt van zelf.

a. Wij hebben hier boven gezien, dat alle *Recepten* uit de Apotheek worden voorgeſchreven. De *ſtoffe* moet dus beſtaan in zaaken, welken de Apotheker ten behoeven van Zieken, of die vreezen ziek te worden, reeds in voorraad heeft, of daar toe kan bekwaam maaken, dat is, bereiden, of tot dit gebruik te zamen mengen.

b. Ten voorbeelde kunnen de volgende *Recepten* dienen:

1.

℞. *Aq. laxat. Vienn.* ℥ i ß.
D. S. Ontlastmiddel, om op eenmaal in te neemen.

2.

℞. *Aq. laxat. Vienn.* ℥ i ß.
Evapor. leniſſ. igne ad ℥ i.
D. S. Ontlastmiddel, om op eenmaal in te neemen.

3.

3.

℞. *Aq. laxat. Vienn.* ℥ i ß.
Sal. Sedliz. ʒ i.
M. D. S. Ontlastmiddel, om op eenmaal in te neemen.

4.

℞. *Aq. laxat. Vienn.* ℥ i ß.
Elaeoſacch. Citr. ʒ ß.
M. D. S. Ontlastmiddel, om op eenmaal in te neemen.

5.

℞. *Aq. laxat. Vienn.* ℥ i ß.
Evapor. leniſſ. igne ad ℥ i. *add.*
Aq. Cinnam. ʒ ß.
D. S. Ontlastmiddel, om op eenmaal in te neemen.

6.

℞. *Aq. laxat. Vienn.* ℥ i ß.
Sal. Sedliz.
Elaeoſacch. Citr. ā. ʒ ß.
M. D. S. Ontlastmiddel, om op eenmaal in te neemen.

c. Hier hebben wij in het *eerſte Recept* eene *ſtoffe*, die zekerlijk in de Apotheek een zamengeſteld middel is,

is, (want het *Weener buikzuiverend Water* is een aftrekzel van *Senebladen*, *Corenten*, en *Corianderzaad*, met *Manna*, en *oplosbaare Wijnſteen* 'er onder gemengd,) doch hier als enkelvouwdig beſchouwd moet worden, dewijl de Apotheker alleenlijk de gevraagde anderhalf oncen van het Geneesmiddel, het welk hij reeds in voorraad heeft, of in allen gevalle versch, niet volgens het *Recept*, maar volgens het Apothekers-boek, gereed maakt, behoeft af te meeten, zonder de eene of andere ſtoffe, tot een geneeskundig gebruik beſtemd, en bij hem in voorraad zijnde, daar bij te neemen. — Hier wil de Geneesheer niets anders geven, dan een goedgekeurd, zacht en ontſteeking-weerend ontlastmiddel, en dusdanig één heeft de Apotheker in het *Weener buikzuiverend Water* reeds voor handen. Dit is een zoo goed zamenſtel, als hij zelf zoude kunnen uitdenken; het is zoo bekend, gebruiklijk en geliefd, dat zelfs de voorzichtigheid hem aanraadt dit middel te verkiezen. Wanneer hij zulk een *Drankjen*, van eigen maakzel, liet gereed maaken, zoo zoude het ook meer kosten. Doch genoeg: hij blijft bij dit Geneesmiddel ſtaan. Hij betoont zig hier een vriend der eenvouwdigheid, want dit middel is in het Apothekers-boek wel zamengeſteld, maar in het *Recept* enkelvouwdig.

d. In het *tweede Recept* hebben wij ook maar *ééne ſtoffe*, doch die eerst bereid wordt, eer de Apotheker dezelve levert. Hij meet de begeerde anderhalf oncen af, zet ze dan in een daar toe geſchikte pot op een zacht vuur, en laat 'er zoo veel van uitdampen, dat het vocht tot op één once verminderd wordt. Vervolgens neemt hij dit alzoo verdikte middel. — Wat wil de Arts hier hebben? Dat de Zieke de volle gifte

van

van het Geneesmiddel in eene verminderde, en dus gemakkelijk in te neemen, hoeveelheid bekome. Veel kracht kan door eene voorzichtige uitdamping niet verloren gaan.

e. In het *derde* voorbeeld hebben wij eene zamengeſtelde *ſtoffe*, want het *buikzuiverend Water*, en het *Sedlitzzout*, welke onder elkander gemengd moeten worden, zijn de *ingrediënten* van het ontlastmiddel, met zout aangezet.

f. Het *vierde Recept* heeft ook eene zamengeſtelde *ſtoffe*, namelijk, het *buikzuiverend Water*, en de *Citroen-ſuiker*. Het laatſte is zekerlijk ook een zamengeſteld middel; de Apotheker bereidt het door het wrijven van een ſtuk ſuiker met de ſchil van een *Citroen*. Maar dit geſchiedt volgens het Apothekersboek; daar is de *Citroen-ſuiker*, even als alle *geöliede Suikeren*, een zamengeſteld middel; in het *Recept* is het een enkelvouwdig *ingrediënt*. Het is een bijgevoegd *ingrediënt* van het *buikzuiverend Water*; beiden worden met elkander verëenigd, om een minder walgelijk ontlastmiddel te weeg te brengen.

g. In het *vijfde* geſchiedt eene bereiding, en vervolgens eene menging. Het *buikzuiverend Water* wordt door uitdamping verdikt, op dat het bijgevoegd *Kaneel-water* geene te groote hoeveelheid van het geheel maake. 'Er zijn hier dus *twee ingrediënten*, waar van het ééne den walgelijk zoeten ſmaak van het andere verbetert.

h. Het *zesde Recept* is een mengzel van *drie ingrediënten*. Het *buikzuiverend Water* maakt het *hoofdingrediënt* uit: dit moet de werking doen. Het zout moet deeze werking ondersteunen, en de *geöliede Suiker*

ker moet aan den ſmaak een gedeelte van deszelfs onaangenaamheid beneemen.

i. Dat de bepaaling der *ſtoffe* in elk *Recept* de hoofdzaak is, en dat aan derzelver duidelijke bepaaling het meest gelegen zij, is klaarblijkelijk genoeg.

k. De Voorſchriften tot vervaardiging van Geneesmiddelen, bij de oude Schrijvers voorkomende, zijn daarom zoo onbruikbaar, dewijl daar in *ſtoffen* voorkomen, welken wij met geene zekerheid, met de thans gebruikelijke naamen, bepaalen kunnen.

§. IX.

In de verſcheidenheid der *ingrediënten*, der *ſtoffe*, (§. VIII.) ten aanzien van derzelver getal, ligt de grond tot eene hoofd-verdeeling der *Recepten*. En op de zoort der *ingrediënten* berust die der *ſtoffe*.

Dit zal in de volgende *Afdeeling* nader worden aangewezen.

§. X.

De *hoeveelheid*, of *quantiteit*, is de maat, of het gewicht, of het getal van het geen men als Geneesmiddel voorſchrijft, het zij dezelve van het geheel, of van de bijzondere *ingrediënten*, bepaald worde. Dat deeze bepaaling van de *hoeveelheid der ſtoffe* (§. VIII.) één der *wezentlijkſte* vereischten in een echt *Recept* zij, is klaar genoeg.

a. Men bepaalt de *hoeveelheid* niet altijd op dezelfde wijze: droogе *ſtoffen* worden liefst afgewogen, als het *Sedlitz-zout* en de *Citroen-ſuiker* in de hier boven opgegevene *Recepten*, (§. VIII.) vloeibaare *ſtof-*

fen worden afgemeeten, als in dezelfde *Recepten* het *buikzuiverend Water* en het *Kaneel-Water*. Zommige dingen worden geteld; bij voorbeeld, de *dooren van Eijeren*, *zoete Amandelen*. Van anderen wordt de *hoeveelheid* tusschen de vingeren, of in de hand, om zoo te spreken, door de greep bepaald, als van *kruiden*, *bloemen*, en dergelijken, het geval is.

b. Dan, zij moge bepaald worden, op welke wijze men wil, het is volstrekt noodzaakelijk de *hoeveelheid* op te geven. Wat moet de Apotheker toch doen, wanneer men wel eene zekere *stoffe* genoemd heeft, maar 'er niet bij gezet, hoe veel?

c. Men kan echter de *hoeveelheid* onbepaald laaten, en aan het goedvinden van den Zieken stellen, voor hoe veel geld hij wil laaten haalen, bij voorbeeld:

1.

℞. *Crystall. Tart.*
Nitri depur. ā. p. ae.
M. D. S. Een theelepel vol.

2.

℞. *Emulf. commun. Full. q. defid.*
D. S. Alle uuren een theekopjen vol.

3.

℞. *Antimon. crud. ppt.*
Sacchar. alb. ā. p. i.
Flor. Sulphur. p. ii.
M. F. Pulv. D. S. 's Avonds en 's morgens zoo veel, als op de punt van een mes kan liggen.

d. In

d. In het *eerſte Recept* wordt even veel (*partes aequales*,) van de beide *ingrediënten* voorgeſchreven. Wanneer de Zieke nu laat zeggen, dat hij voor zoo veel, of zoo veel, hebben wil, zoo ziet de Apotheker in zijne berekening, hoe veel hij voor dat geld leveren kan.

e. Doch dit is verkeerd, en in 't geheel niet overeenkomſtig met die juiſte bepaaling, welke de ziel van een *Recept* uitmaakt. Men moet 'er eene middelmaatige *hoeveelheid* bijzetten, en dan aan den Zieken overlaaten, hoe veel hij op eenmaal wil laaten gereed maaken.

f. In het *tweede Recept* ſtaat, (*quantum deſideratur*,) zoo veel verlangd wordt. Dan, de Zieke zoude te weinig of te veel kunnen verlangen. Hier geldt mede het geen zoo even (zie *e.*) is gezegd geworden.

g. In het *derde Recept* ſtaat van beide de eerſte *ingrediënten* (*partem unam*,) één deel; van het laatſte (*partes duas*,) twee deelen. Al mede verkeerd, en tot mistasting aanleiding gevende. Men handele, zoo als hier boven (zie *e.*) is gezegd geworden.

h. De hoeveelheid van één der *ingrediënten* wordt juist niet altijd naar de maat enz. bepaald; men ſtelt alleen, (*q. ſ. quantum ſufficit*,) zoo veel noodig is; en de Apotheker weet dan uit zig zelven, hoe veel hij neemen moet: voor hem is dit bepaald genoeg.

i. Dat het, mits de *hoeveelheid der ingrediënten* bepaald zij, niet noodig is, de *hoeveelheid* van het geheel te bepaalen, verſtaat zig van zelf.

k. In het *vijfde Recept* (§. VIII. *b.*) is de geheele *hoeveelheid* anderhalf oncen: want de halve once *Kaneel-water* koomt in de plaats van de halve once,

die van de anderhalf oncen *buikzuiverend Water*, door de uitdamping, is verloren gegaan.

l. Echter ziet men wel, dat de Zieke voor anderhalf oncen *buikzuiverend Water* betaalen moet, dewijl de Apotheker die geheele *hoeveelheid* heeft afgegeven.

m. Intusschen zal van deeze en andere bijzonderheden, ten aanzien van de berekening der *hoeveelheid*, op zijn plaats opzettelijk gesproken worden.

n. Het is te verwonderen, dat de groote GAUBIUS, in zijn voortreffelijk Boek, *over het schrijven van Recepten*, niet zoo wel de *hoeveelheid*, als de *stoffe* en *gedaante*, in de beschrijving van een *Recept* heeft opgemerkt.

§. XI.

Ook geeft de *hoeveelheid* een grond tot eene verschillende benaming van de form der Geneesmiddelen.

Hier van zien wij een voorbeeld in een *Drankjen*, om op eens in te neemen, (*Haustus*,) een *Mengzel*, (*Mixtura*,) een *Slikbrok*, (*Bolus*,) en een *Conserf*, (*Electuarium*,) als welke alleen door de kleinere en grootere *hoeveelheid* van het geheel van elkander onderscheiden worden.

§. XII.

De zaaken, die in de *onderrichting* voor den Apotheker *niet altijd* bepaald worden, en dus alleen in zekere *Recepten* van eene *wezentlijke* noodzaak zijn, zijn de *hoeveelheid* der *ingrediënten*, de *toebereiding*, de

de *gedaante*, de *verdeeling in giften*, en de *inpakking*.

Dit zal ſtuksgewijze worden aangewezen.

§. XIII.

De *hoeveelheid der ingrediënten* moet ongetwijffeld altijd bepaald worden, wanneer van *ingrediënten* geſproken wordt; echter geſchiedt deeze bepaaling dikwils zoodanig, dat de eigentlijke *hoeveelheid* aan het goedvinden van den Apotheker worde overgelaaten.

a. Het volgende *Recept* kan ten voorbeelde dienen:

℞. *Gumm. Arab. q. ſ.*
Aq. Ceraſor. nigr. ℥iii.
F. Mucil. ten. cui add.
Syrup. Capill. Ven. ℥i.
D. S. Een verzachtend vocht, alle half uur een theelepel vol langzaam in te neemen.

b. Hier wordt de *hoeveelheid* der *Arabiſche Gom* bepaald, maar hoe? Door de letters *q. ſ.* (*quantum ſufficit*,) *zoo veel als noodig is*, om, namelijk, *drie* oncen gedeſtilleerd water tot een niet al te dik ſlijm te maaken. Hoe veel daar toe verëischt wordt, zal de Apotheker zelf het best bepaalen.

§. XIV.

In de verſchillende betrekking der *ingrediënten* tot elkander, ten aanzien van derzelver *hoeveelheid*, ligt

de grond van meer dan éene verſcheidenheid van het geheel in gedaante en benaming.

Dit ziet men in *Mengzels* en *Drankjens*, als mede in *Conſerven* en *Slikbrokken*, (*Boli*,) in *Smeerzels*, *Zalven* en *Pleiſters*.

§. XV.

De *bereiding* is die behandeling, welke de Apotheker moet te werk ſtellen, om een Geneesmiddel, dat bereids gereed is, om geleverd te kunnen worden, overeenkomſtig het oogmerk van den Arts, nog geſchikter ten gebruike te maaken, of om verſcheidene *ingrediënten* in de voorgeſchrevene gedaante te brengen.

a. Alles, wat de Apotheker met de *onbereide* Geneesmiddelen voorneemens is te doen, om daar van *Praeparaten* en *Mengzels* in voorraad te maaken, behoeft de Arts in het *Recept* hem niet voor te ſchrijven. Alle *onderrichting*, die het Apothekers-boek geeft, betreft den Arts niet verder, dan dat hij zulks voor zig zelven in aanſchouw neeme. Alleenlijk, wat 'er met de *ſtof* of *ingrediënten* gebeuren moet, heeft hij op te geven.

b. Daar van zien wij een voorbeeld in de *zes Recepten*, (zie §. VIII. *b.*) als in welken het *buikzuiverend Water*, en de versch te bereiden *geöliede Suiker* alleen met naamen genoemd, maar de wijze van derzelver bereiding in 't geheel niet vermeld wordt: terwijl daarentegen de verdikking van het eerstgemelde, vermits men geen zoo verdikt *buikzuiverend Water* in de Winkel vindt, uitdrukkelijk wordt opgegeven. De vermenging met *Kaneel-water*, met *Citroen-*

ſui-

ſuiker, met *Sedlitz-zout*, is ook geen toebereidzel van de Winkel, en moet dus in het *Recept* worden voorgeſchreven.

§. XVI.

Dan, de *toebereiding* wordt niet alleen weggelaaten, wanneer zij, *of* in 't geheel geen plaats vindt, *of* in het Apothekers-boek is voorgeſchreven, maar ook, wanneer zij uit het voorafgaande duidelijk blijkt, of de Apotheker alleen den naam der verlangde form behoeft te weten.

a. Tot het *buikzuiverend Water* in het eerſte voorbeeld (zie §. VIII. *b.*) was in het geheel geene verdere *toebereiding* noodig, dan die het Apothekersboek voorſchreef: als mede niet tot de *geöliede Suiker*, (zie §. VIII. *b.*).

b. Wanneer ik *Camille-bloemen* voorſchrijve, tot *Thee*, een *Matras van Kruiden*, een *Klijſteer*, enz. zoo is insgelijks geene *toebereiding* noodig. Dit is een *onbereid* Geneesmiddel, het welk tot het gemelde gebruik, zoo als het is, kan gebezigd worden.

c. Schrijve ik een paar Geneesmiddelen voor, die reeds tot een *Poeder* gemaakt zijn, om te zamen gemengd te worden, zoo volgt, dat ik geene verdere *toebereiding*, dan de *bloote menging*, behoeve te vermelden, bij voorbeeld:

℞. *Pulv. Jalapp.*
—— *Rhabarb. á.* gr. XV.
M. D. S. Ontlastmiddel, om op eens in te neemen.

d. Hier zoude het geheel overtollig zijn, 'er iets anders onder te ſtellen, dan de letter *M*, (*Miſce*,) *meng het onder één.* Hoe die menging geſchieden moet, namelijk, *door het in een glazen mortier te wrijven*, is aan den Apotheker beter bekend, dan ik het hem zeggen kan.

e. Ook wanneer de *ingrediënten*, die de *ſtoffe* van het *Recept* uitmaaken, van dien aart zijn, dat de Apotheker de wijze der *bereiding* veilig beſluiten kan, laat men dezelve weg, bij voorbeeld:

1.

℞. *Pulv. Jalapp.*
Rhabarb.
Sal. Sedl. ā. gr. x.
M. D. S. Ontlastmiddel, om op eenmaal in te neemen.

2.

℞. *Pulv. Sem. Cinae.* gr. xv.
Elaeoſacch. Citr. gr. x.
M. Disp. in VIII*plo.*
S. Alle avonden één Poeder.

3.

℞. *Aq. Ceraſ. nigr.* ℥iv.
Crem. Tart. ʒvi.
Syr. Rub. Id. ℥iß.
M. D. S. Alle drie uuren een lepel vol.

4.

4.

℞. *Butyr. rec. non ſalit.* ℥i.
Flor. Zinc. ſubtiliſſ. ʒii.
M. D. S. Tot uitwendig gebruik.

f. In het *eerſte* voorbeeld is het *Poeder van Jalappe* genoegzaam om aan te toonen, dat ook *Poeder van Rhabarber* genomen, en dat alles gezamentlijk tot een *Poeder* gewreven moet worden.

g. Ook verſtaat het zig van zelf, dat de *Citroenſuiker* met een *Poeder* niet anders dan door afrasping moet gemengd worden.

h. Even zoo moet het *Water van Kerſen* en een *Syroop*, met de *Room van Wijnſteen*, een *Mengzel* (*Mixtuur*) opleveren, en het laatstgemelde alzoo met het eerſte zamengewreven, en zoo goed mogelijk daar in opgelost, vervolgens ook de *Syroop* 'er bij gevoegd worden.

i. Dat *Boter* met *Zink-bloemen* eene *Zalve* moet opleveren, is al mede klaar genoeg.

k. Van een gemengd Geneesmiddel, welks gedaante 'er alleen behoeft te worden bijgeſteld, om aan den Apotheker eene genoegzaame aanwijzing ter bereiding te geven, zij het volgende tot een voorbeeld:

℞. *Camphor.* gr. iv.
Amygd. dulc. excort. q. ſ.
Aq. Ceraſ. nigr. ℥vii.
Syrup. Amygdal. ℥i.
F. Emulſ. ten.
D. S. Alle twee uuren drie eetlepels vol.

l. Hier ziet de Apotheker uit den gegeven wenk, *F. Emulſ. ten.* (*Fiat Emulſio tenuis,*) *men maake 'er een dunne Amandel-melk van*, op eene voldoende wijze, hoe hij moet te werk gaan, namelijk, eerst de *Campher*, met de *Amandelen*, en een weinig water zamen te wrijven, vervolgens langzaamerhand het overige water met de *Amandelen* onder elkander zoodanig te wrijven en te vermengen, als tot een *dunne Melk-drank* gevorderd wordt, en laatſtelijk de *Syroop* 'er bij te doen. Dit weet hij uit de grondbeginzelen der *Artzenijmengkunde*, en uit de *dagelijkſche oeffening.*

m. Voorts zal van deeze regelen meerder gezegd worden in de *Afdeeling* van de *bereiding* in 't algemeen.

§. XVII.

In de verſchillende *bereiding* ligt dikwils de grond der verſchillende *gedaante* en *benoeming* der Geneesmiddelen.

a. Daar van hebben wij een voorbeeld in *Aftrekzels* en *Dranken:* het *wezentlijke* onderſcheid beſtaat in de *bereiding.*

b. Echter zullen wij bij vervolg zien, dat de *bereiding* bij de hoofd-verdeeling der *Recepten* ten grondſlag gelegd kan worden.

§. XVIII.

De *gedaante*, namelijk, het voorkomen en de dikte der voorgeſchrevene *ongemengde* of *gemengde ſtoffe*, wordt bijna onder dezelfde *mitſen* weggelaaten, als van de *bereiding* is gezegd geworden.

a. Zom-

a. Zomwijlen is zulks niet noodig, dewijl de *ſtoffe* de *gedaante* behoudt, die zij reeds heeft: bij voorbeeld, *Poeder van Jalappe* alleen, of *Poeder van Jalappe* met *Poeder van Rhabarber*, gelijk in het bovengemelde *Recept*, (zie §. XVI. *c.*).

b. Meenigmaalen blijkt dit ook uit den aart der *ingrediënten* en der *bereiding*, als in de bovengemelde *vier* voorbeelden, (zie §. XVI. *e.*).

c. In zekere gevallen kan zelfs de *gedaante* 'er niet eens bijgezet worden, ſchoon eene *bereiding* of *menging* in het *Recept* voorgeſchreven werde.

d. Tot voorbeelden kunnen de volgende *Recepten* dienen:

1.

℞. *Tinctur. Stib. Huxh.*
Syrup. Cinnam. ā. ℥ß.
M. D. S. Veertig droppelen 's morgens en 's avonds.

2.

℞. *Cort. Peruv. gr. m. contuſ.* ℥i.
Aq. Simpl. ℥xvi.
Coqu. ad remanent. ℥xii.
Colatur. D. S. Alle uuren een lepel vol.

e. Het zoude belachelijk luiden, wanneer men in het *eerſte Recept* (*d.*) las: *M. F. Guttae*, (*Miſce, Fiant Guttae,*) *men menge het tot Droppelen*, dat is, *men maake Droppelen tot Droppelen.*

f. Even wonderlijk zoude het zijn, om in het *twee-*

de

de Recept te zeggen: *F. Decoct.* (*Fiat Decoctum*,) *men maake 'er een gekookte Drank van.* Dit zoude, na dat het doorzijgen bevolen is geworden, ten hoogſten ongerijmd zijn.

g. Echter ſtaat het aan den Arts, of hij in de *onderrichting* voor den Zieken de *gedaante* van het middel noemen wil: of hij, bij voorbeeld, bij het *eerſte Recept* (zie §. XVI. *e.*) zetten wil: *Ontlast-Poeder*; bij het *tweede*, *Wormdrijvend Poeder*; bij het *derde*, *Verkoelend Mengzel*; of bij het *vierde*, *Opdroogende Zalve.*

h. Ook kan zulk eene aanwijzing der *gedaante* voor den Zieken, aan den Apotheker zelven ten wegwijzer dienen, bij voorbeeld:

℞. *Flor. Sambuc.*
—— *Chamom. ā.* ʒvi.
Herb. Abrotan. ℥ß.
Conc. M. D. S. Een verdeelend Poeder tot een Matrasjen.

i. Hier uit kan de Apotheker zien, welken graad van fijnheid het *Poeder* hebben moet.

§. XIX.

De *gedaante* geeft den grond tot de voornaamſte verdeeling der *Recepten.*

Wij zullen in de verhandeling van *Recepten* handelen van de *Recepten* tot *Poeders*, *Kruiden* om als *Thee* te drinken, *Conſerven*, *Pillen*, enz. In deeze orde legt men de verſchillende *gedaante* ten grondſlag.

§. XX.

§. XX.

De *verdeeling in Giften* (*Doſes*) is de bepaaling der hoeveelheid, die van het voorgeſchreven Geneesmiddel telkens moet gebruikt worden.

De minſte Geneesmiddelen worden op eenmaal gebruikt: men ſchrijft liefſt meer voor, dan tot één keer noodig is. Maar hoe veel telkens gebruikt moet worden, moet de Zieke, of zijn Oppaſſer, evenwel weten: en op dat hier in geen misſlag plaats vinde, laat men in gewichtige gevallen de verdeeling door den Apotheker zelven doen.

§. XXI.

Zij wordt natuurlijker wijze weggelaaten, wanneer het voorgeſchreven Geneesmiddel op eenmaal gebruikt moet worden: dikwils wordt zij ook alleen in de *onderrichting* voor den Zieken opgegeven.

Van het laatstgemelde hebben wij in de bovengemelde *Recepten* voorbeelden genoeg gezien; en zullen daar van meer op zijn plaats hooren.

§. XXII.

In het *verdeelen* of *niet verdeelen* van het Geneesmiddel in *Giften*, ligt al mede een grond van onderſcheid.

Wij hebben reeds hier boven (zie §. XI.) aangewezen, dat de grootere of geringere *hoeveelheid* dit te weeg brenge. Nu is zulks hier het zelfde geval. Het zelfde Geneesmiddel, bij voorbeeld, een *Mixtuur*, (zie §. XVI. *e.*) wordt tot een *Drankjen*, wan-

wanneer ik daar van alleenlijk zoo veel voorſchrijve, als tot één *Gifte* noodig is.

§. XXIII.

De *inpakking* is de levering van het Geneesmiddel in iets, het welk geſchikt is, om het zelve te bevatten, en door den Apotheker zelven daar toe gegeven wordt.

a. Daar toe behooren *Doozen tot Poeders*, *Peperhuizen*, *Doozen*, *Glazen*, *Kruiken*, enz.

b. Meenigmaal zenden de Zieken zelve het noodige daar toe mede.

§. XXIV.

Ook dit ſtuk wordt in de *Recepten* niet vermeld, wanneer het zig van zelf verſtaat, of wanneer men weet, dat de Zieke zelf iets zenden zal, om het Geneesmiddel daar in af te geven.

In *Mixtuuren*, *Drankjes*, enz. moet een *glaze fles* gekozen worden, even als een *Doos* om *Pillen* in te doen. Maar of *Poeders* in *doozen*, *flesjens*, of alleen in *papier* geleverd zullen worden, is eene vraag, die men dikwils aan den Apotheker ter beäntwoording overlaat.

§. XXV.

Wat de *orde* aanbelangt, in welke de *onderrichting* voor den Apotheker ingericht wordt, neemt men die zelfde *orde* in acht, in welke de Apotheker zelf het voorgeſchrevene moet te werk ſtellen.

De

De Arts geeft door het *Recept* te kennen, dat hem de behandeling van den Apotheker, in de *bereiding* van een *Mixtuur*, *Amandel-melk*, *Conſerf*, enz. wel bekend is. Dan, dit toont hij niet alleen daar door, dat hij de dingen opgeeft, welken de Apotheker gebruiken moet, om de verlangde form behoorlijk dáár te ſtellen; maar ook door het plaatſen der *ingrediënten*, en der *bereidende bewerking*, in zulk eene *orde*, als in de Apotheek dadelijk wordt in acht genomen.

§. XXVI.

Een hoofdregel in dit ſtuk is deeze: dat eerst de *ſtoffe* met derzelver *hoeveelheid*, vervolgens de *bereiding*, de *verdeeling* en de *inpakking*, en eindelijk het *bijſchrift* voor den Zieken, op het *Recept* geplaatst worden.

Dit kan als een algemeene regel gelden; de afwijkingen worden op haar plaats aangewezen.

§. XXVII.

Dikwils wordt een groot gedeelte, van het geen de Apotheker te doen heeft, met ſtilzwijgen voorbij gegaan, dewijl men veronderſtelt, dat de Apotheker het reeds zoo goed weet, als men het aan hem kan voorſchrijven, en dewijl dit Voorſchrift het *Recept* te langwijlig zoude maaken.

Daar van hebben wij een voorbeeld in *Pillen*. In het *Recept* derzelven worden gemeenlijk alleen de *ingrediënten* genoemd, en de geheele *bereiding* met de Letters *M. F. Pill.* (*Miſce, fiant Pilulae,*) uitgedrukt.

§. XXVIII.

De *Taal*, waar van zig de Arts, in de *onderrichting* voor den Apotheker, bedient, is, ten minſten bij ons, de *Latijnſche*.

Men zie deswegens het geen hier boven reeds is opgegeven, (zie §. I. *s.*). En meerder zal daar van nog gezegd worden in eene afzonderlijke *Afdeeling* van de *taal der Recepten*.

§. XXIX.

De *Uitdrukkingen* en *Konstwoorden* zijn zulke, als in de *Artzenijmengkunde* overal aangenomen en gebruikelijk, en dus overal verſtaanbaar zijn.

a. Hier van zal ook op zijn plaats meer gezegd worden.

b. De *Konstwoorden* en *Uitdrukkingen* geven aan de *onderrichting* voor den Apotheker de *noodige beknoptheid*, (zie §. I.).

§. XXX.

Van de *Teekenen*, zoo wel van de *Konstwoorden*, die zelfs nu en dan tot op eene enkele Letter zijn ingekort, als van de eigentlijke *Scheikundige Teekenen*, geldt ook het geen zoo aanſtonds is opgegeven, (zie §. XXIX.).

Dat geene *Scheikundige Teekenen* behooren geleden te worden, zal op zijn plaats blijken.

§. XXXI.

De *Onderrichting voor den Zieken* beſtaat ook uit tweederleie ſtukken, namelijk zulken, die altijd moeten worden opgegeven, en zulken, die ook weggelaaten kunnen worden.

Hier in hebben de beiderlei *onderrichtingen* eene gelijkvormigheid.

§. XXXII.

Het geen *altijd* tot *onderrichting* voor den Zieken moet worden opgegeven, is het bepaalde gebruik.

Hoe veel daar toe behoort, zal in eene afzonderlijke *Afdeeling* getoond worden. Een voorbeeld daar van heeft men reeds bijna in alle de hier vooren opgegevene *Recepten* gezien.

§. XXXIII.

Het geen *niet altijd* in de *onderrichting* voor den Zieken gewoon is opgegeven te worden, is de benaaming van het Geneesmiddel, volgens deszelfs *gedaante*, en het *genees-vermogen*, door den Arts bedoeld.

Het ware te wenſchen, dat dit altijd werde opgegeven. Doch hier van zal bij vervolg meer omſtandig gehandeld worden.

§. XXXIV.

De *Taal*, in welke de *onderrichting* voor den Zieken geſchreven wordt, is die geene, welke de Zieke, of zijn Oppaſſer, het best verſtaat.

Men zie hier vooren §. I. *t.* — Hier na zal deswegens meer gezegd worden.

§. XXXV.

De *Uitdrukkingen* in deeze *onderrichting* moeten niet geleerd, maar zeer verſtaanbaar, en tevens zeer beknopt geſteld zijn.

a. Ook dit blijkt uit het geen hier vooren is opgemerkt.

b. Men herinnere zig, dat ook in deeze *onderrichting* eene behoorlijke beknoptheid heerſchen moet, (zie §. I.).

c. *Teekens* worden in deeze *onderrichting* in 't geheel niet geduld, en zulks om veelerhande redenen, waar van in eene afzonderlijke *Afdeeling* zal gehandeld worden.

§. XXXVI.

Eindelijk ſtaat ook nog op te merken, dat dikwerf eerst door het gebruik, het welk bij deeze *onderrichting* voorgeſchreven wordt, het middel deszelfs volledige gedaante bekoomt.

Dit ziet men, bij voorbeeld, in *Stovingen*, als mede in *blaartrekkende Pleiſters*, en anderen meer.

§. XXXVII.

De opgave van den naam van den Zieken, of van den perſoon, die het Geneesmiddel gebruiken moet, (zie §. I. en II.) is zekerlijk van eene *wezentlijke* noodzaak, om allerleie misvatting, en zelfs de Kwakzalverij, voor te komen.

De

De veelvuldige voordeelen, die daar uit voortvloeijen, zullen bij vervolg aangetoond, en, zoo ik mij vleijen durve, overtuigende gevonden worden.

§. XXXVIII.

'Er zijn echter gevallen, in welken de waare naam van den Zieken niet wel opgegeven kan worden. Maar dan behoorde liever een verdichte naam geſteld te worden, dan in 't geheel geen.

Bij *Veneriſche* Lijders laat men natuurlijker wijze den waren naam weg.

§. XXXIX.

Maar geheel onontbeerlijk is de bijvoeging der *dagteekening*, als waar door veel misbruik kan worden voorgekomen.

Van dit *wezentlijk* ſtuk, welks weglaating nooit verontſchuldigd kan worden, zal op zijn plaats meer worden gezegd.

§. XL.

Dat de onderteekening van den naam van den Geneesheer van zeer veel belang zij, is klaar.

Elk *Recept* is eene zoort van openbaar geſchrift, waar bij het Publiek altijd belang heeft, dewijl het ſteeds den *natuurlijken*, zomwijlen ook den *zedelijken welvaart* eens Burgers betreft. Zulke ſtukken moeten uit geene duiſtere of verholen hoeken komen.

§. XLI.

Dit zoude het zekerſte middel zijn, om de Kwakzalverij te weeren.

Daar van bij vervolg uitvoeriger.

§. XLII.

Maar dit is echter zoo noodzaakelijk niet, wanneer de hand van den Arts genoegzaam kennelijk is, en hij des noods geraadpleegd kan worden.

Ook dit zal nader ontvouwd worden.

§. XLIII.

De *min wezentlijke* ſtukken in *Recepten*, die ook in een echt *Recept* ontbreken kunnen, zonder dat het daarom ophoude een echt *Recept* te zijn, zijn het *Inleidings-teeken*, het *goed Schrift*, *geſchikt Formaat*, *goede Inkt* en *goed Papier*.

Van elk deezer ſtukken zullen wij afzonderlijk ſpreken.

✣ ✣ ✣
✣ ✣
✣

DERDE AFDEELING.

Hoofd-verdeelingen der Recepten.

§. XLIV.

De echte *Recepten* (zie §. I.) kunnen naar het onderſcheiden getal der Geneesmiddelen, die op één ſtuk *papier* worden voorgeſchreven, naar de, *of* enkelvouwdige, *of* uit *ingrediënten* zamengeſtelde *ſtoffe*, naar derzelver verſchillende *bereiding*, *gedaante* en *gebruik*, en naar het verſchillend oogmerk, het welk de Arts daar bij bedoelt, in onderſcheidene Claſſen verdeeld worden.

a. Van deeze gronden van verdeeling zijn in het reeds verhandelde (zie §. II. *b.* IX, XIV, XVII, XIX. en XXII.) verſcheiden aangeroerd geworden.

b. Men zoude misſchien nog één *aanmerking* ten grondſlag kunnen leggen, namelijk, of het *Recept* de *ſtoffe* reeds maakt tot het geen zij zijn moet, dan of de Zieke of zijn Oppaſſer eerst het zijne daar toe moet toebrengen.

c. Een voorbeeld van het laatſte hebben wij in *Stovingen*, *Rook-middelen*, en anderen, alwaar bij den Zieken eerst veel gebeuren moet, eer het eigentlijk gebruik kan plaats vinden.

§. XLV.

Naar maate één of meer Geneesmiddelen of *ſtoffen* (zie §. VIII.) op eenmaal, en op het zelfde ſtuk *papier* voor denzelfden Zieken, worden voorgeſchreven, is het *Recept* of *enkelvouwdig*, of *meervouwdig*.

a. Wanneer ik, bij voorbeeld, voorſchrijf een *Poeder* uit *Campher* en *Kermes*, vervolgens een *blaartrekkende Pleiſter*, dan nog een verzachtend *Likmiddel*, alles op het zelfde *papier*, voor eenen Zieken, die een *ontſteekingachtigen hoest* heeft, zoo is dit een *meervouwdig Recept*.

b. Maar, wanneer ik voor verſcheiden perſoonen verſchillende Geneesmiddelen, op één en het zelfde ſtuk *papier*, voorſchrijve, is het bedenkelijk, of zulks voegzaam een *meervouwdig Recept* genoemd kan worden.

§. XLVI.

Wanneer een *enkelvouwdig* Geneesmiddel, het welk in de Apotheek reeds bij voorraad gereed is, of volgens het Apothekers-boek wordt gereed gemaakt, wordt voorgeſchreven, zoo is zulks ook een *eenvouwdig*, of *ſimpel*, of *ongemengd Recept*; maar, wanneer het Geneesmiddel *ingrediënten* heeft, die naar het voorſchrift, in het *Recept* opgegeven, zoodanig behandeld moeten worden, dat 'er een *Mengzel* uit voortkome, dan is zulks een *zamengeſteld* of *gemengd Recept*.

a. Het *eerſte* wordt ook een *Winkel-Recept* (*Formula officinalis.*) en het andere een *Meeſterlijk Recept* (*Formula magiſtralis*) genoemd, (zie §. II. *b*, *r*.).

b. Voor-

b. Voorbeelden van *enkelvouwdige* of *ongemengde Recepten* worden hier vooren gevonden; (zie §. VIII. *b.* X. *c.*) en van *gemengde* in de overigen, (zie §. II. *d.d.* VIII. *b.* X. *c.* XIII. *a.* XVI. *c. e. k.* XVIII. *c. h.*).

§. XLVII.

Naar de *bereiding* kunnen zij zekerlijk verdeeld worden; maar deeze verdeeling vordert wederom veele onderdeelen.

a. De Geneesmiddelen worden, *of* volgens het Voorschrift in het *Recept*, niet anders bereid, dan zij reeds zijn, *of* volgens het Apothekers-boek behoort te geschieden, *of* de Arts begeert bij het *Recept* eene bijzondere *bewerking* of *menging*.

b. Men kan de *bereiding* zekerlijk ten grondslag leggen, en op die wijze verkrijgt men *Wateren*, *Spiritus*, *Amandeldranken*, *Mengzels*, enz. Maar tusschen *Water* en *Water* is reeds onderscheid; 'er is *Mond-water*, *Gorgel-water*, *Wasch-water*, enz. 'Er zijn *Poeders* om in te neemen, om te strooijen, om op te snuiven, om te rooken, enz.

§. XLVIII.

Naar de verschillende gedaante kunnen zij verdeeld worden in *Recepten* tot *Poeders*, *Conserven*, *Pillen*, *Dranken*, *Mengzels*, *Zalven*, *Pleisters*, enz. Deeze grond van verdeeling houdt overal geen steek.

'Er blijven allerleie *Recepten* overig, die volgens de *gedaante der stoffe* niet genoegzaam van elkander te onderscheiden zijn; bij voorbeeld: *Gerstendranken*,

Inſpuitingen, *Stovingen*, *Gorgeldranken*, enz. zijn, wanneer men alleen op de *gedaante* let, niet altijd van elkander te onderſcheiden.

§. XLIX.

De Geneesmiddelen worden, volgens derzelver onderſcheiden gebruik, in twee hoofdzoorten verdeeld, namelijk, in *inwendige* en *uitwendige*.

a. Deeze verdeeling is ééne van die geenen, waar tegen het minst valt in te brengen.

b. 'Er zijn echter Geneesmiddelen, die voor beiderlei gebruik vatbaar zijn; bij voorbeeld: het *aftrekzel* of *afkookzel* van de *Kina* kan *in-* en *uitwendig* tegen zwakte en bederf gebruikt worden.

§. L.

Naar de verſchillende oogmerken, die de Arts met het voorgeſchreven Geneesmiddel heeft, kan men de *Recepten* verdeelen in *Recepten* tot *geneezing*, tot *verzachting*, en tot *voorbehoeding*.

a. De *hoofd-oogmerken* van den Geneesheer zijn, de tegenwoordige kwaal *te geneezen*, het geen hij niet geneezen kan, *te verzachten*, en het geen nog niet aanwezig, maar te vreezen is, *voor te komen*.

b. Hij ſchrijft, bij voorbeeld, dan eens de *Ipecacuanha* als een *Braakmiddel* voor, om eene ziekte, die uit de maag haaren oorſprong, of van daar haare voeding ontfangt, weg te neemen; dan eens geeft hij dezelve in kleine *Giften* aan teeringachtige lieden, om het *uitwerpen der ſluimen* te bevorderen, en mitsdien het lijden van den Zieken te verzachten; en dan weder-

derom eens als een *Braakmiddel*, om door een ſpoedig *uitwerpen van genuttigde ruwe ſpijzen* eene koorts voor te komen.

§. LI.

Het kan niet ontkend worden, dat men ook zomwijlen, enkel om aan den Zieken te voldoen, *Recepten* voorſchrijft; echter hebben dezelve meestal één van deeze *hoofdbedoelingen*.

a. Daar van hebben wij een voorbeeld in de *Recepten*, welken men zomtijds moet voorſchrijven aan ingebeelde Zieken, wien wel niets wezentlijks ſchort, maar die door dusdanig *Recept* gerust geſteld, mitsdien verligt, en tegen eene gevaarlijke kwijning beveiligd worden.

b. Het zelfde heeft ook plaats in de *Recepten*, waar mede men bezwangerde Vrouwsperſoonen, die op de bevordering der maandſtonden aandringen, maar bij wien men de ware geſteldheid der kwaal beſpeurt, met het voorkomen, als of men aan haar oprechtelijk geloof ſloeg, om den tuin leidt, en intuſſchen aan het lichaam tijd verſchaft, om te openbaaren, waar in eigentlijk de kwaal beſtaat.

c. Zomwijlen geeft men Geneesmiddelen, die aan eenen ingebeelden Zieken zijne rolle moeten moede maaken, bij voorbeeld, *Braakmiddelen*. Deeze zijn echter altijd als Geneesmiddelen te beſchouwen; zij herſtellen wel geene verlorene gezondheid, maar wel eene die zig ſchuil houdt, en niet te voorſchijn koomt.

§. LII.

De *hoofd-verdeeling*, op welke wij het eerst behooren acht te geven, is van het *enkelvouwdig* of *meervouwdig* getal der *ingrediënten* (zie §. XLVI.) ontleend, namelijk, in *enkelvouwdige* of *ongemengde*, en *zamengeſtelde* of *gemengde*, welke verdeeling de gewichtigſte is.

Dat onder de laatſten alleen die geenen te verſtaan zijn, die eerst volgens het Voorſchrift, bij het *Recept* opgegeven, *gemengd*, of tot het voortbrengen van een *mengzel* bewerkt worden, is reeds te meermaalen door ons opgemerkt.

§. LIII.

Deeze verdeeling is de gewichtigſte, dewijl in alle *Recepten* de vraag is, of men een *enkelvouwdig* of *zamengeſteld* Geneesmiddel wil voorſchrijven, en tusſchen dezelven geen midden gevonden wordt.

a. Dat ik *of* alleenlijk één *ingrediënt*, *of* meer dan één neemen moet, is zonneklaar. Wanneer zelfs van één der *meervouwdige ingredienten* in het Geneesmiddel niets van belang behoort over te blijven, is evenwel het Geneesmiddel als *gemengd* te beſchouwen, dewijl in de *bereiding* het één met het ander is bewerkt geworden.

b. Wanneer ik, bij voorbeeld, *Gom Ammoniak* in *Azijn van Zee-ajuin* laat oplosſen, en het dan weder uitdampen, zoo dat in de daad niets aanmerkelijks van den *Azijn* overig blijft, zoo is het evenwel als een *gemengd* Geneesmiddel aan te merken, dewijl ten

min-

minſten onder de *bereiding*, bij het *Recept* voorgeſchreven, eene *menging* heeft plaats gehad.

§. LIV.

De *zamengeſtelde* of *gemengde* Geneesmiddelen worden het meest voorgeſchreven.

a. Dit leert de dagelijkſche ondervinding. Elk beöeffenend Geneesheer, die niet door dwaaze eigenliefde vooringenomen is, ſchrijft in zijne *Recepten* den meeſten tijd meer dan één *ingrediënt* voor.

b. Maar ongelukkiglijk gewent hij zig ligtelijk aan zulk eene *zamenſtelling*, en wanneer hij een beroemd Arts is, wordt zijn *Recept* ſpoedig een *Winkel-Recept*. Men zie het geen hier vooren (zie §. II.) geklaagd is van den Geneesheer, die ſlechts een *Formulier* volgt.

§. LV.

Deeze *Recepten* (zie §. LIV.) zijn ook die geenen, welke, wanneer men van de edele eenvouwdigheid niet te veel afwijkt, en tot zijne *ingrediënten* geene *Mengzels* verkiest, doorgaans het best naar den perſoonlijken toeſtand van den Zieken ingericht kunnen worden.

a. In de meeſte gevallen ontdekt de Arts meer dan één aanwijzing ter geneezing. De eenvouwdigheid, de waare hoofdplicht van den Geneesheer, ſtaat hem niet alleen toe, maar gebiedt hem zelfs, om, zoo veel mogelijk, aan allen op eenmaal te keer te gaan.

b. Ik zegge, zoo veel mogelijk, dat is, voor zoo verre het zonder Kwakzalverij geſchieden kan. Want men

men kan dit ſtuk te ver drijven; men kan, om verſcheidene veranderingen op eenmaal te bewerken, in zaaken vervallen, die niet alleen onderſcheiden zijn, maar vlak tegen elkander inloopen.

c. Het geen, naar het uiterlijk voorkomen, door deeze beſtrijding der ziekte van verſcheiden kanten, door middel van eenig Geneesmiddel, met de eenvouwdigheid ſchijnt te ſtrijden, of waarlijk ſtrijdt, vergoedt men ten minſten gedeeltelijk daar door, dat men geene *Winkel-Mengzels* tot zijne *ingrediënten* verkiest.

§. LVI.

Voor 't overige vorderen de *zamengeſtelde* Geneesmiddelen de grootſte opmerkzaamheid van den Geneesheer, die dezelven voorſchrijft; zij kosten hem de meeſte moeite en konst; maar zij ſtellen ook de bekwaamheid, die hij bezit, in het helderst licht, en doen hem de meeſte eere aan.

Men herinnere zig het geen hier vooren, bijzonderlijk op het einde der *eerſte Afdeeling*, is aangemerkt geworden.

§. LVII.

Die een goed *zamengeſteld Recept* ſchrijven kan, zal des te gemakkelijker een goed *enkelvouwdig Recept* kunnen ſchrijven.

Dit is uit het voorgaande duidelijk genoeg.

§. LVIII.

Om deeze redenen (zie §. LIV—LVII.) zullen wij bij vervolg ons voornamelijk met de *zamengeſtelde Re-*

Recepten bezig houden, en naderhand van de *enkelvouwdige* ſpreken.

a. Dit is zekerlijk niet overeenkomſtig met de gewoone manier eener Verhandeling over het ſchrijven van *Recepten*. Men handelt liefſt van de *enkelvouwdige Recepten* het eerſt.

b. Maar wanneer men in 't oog houdt, dat het den eerſtbeginnenden Arts te doen is, om een goed *zamengeſteld Recept* te kunnen opſtellen, en dat het zwaarſte, gewichtigſte en edelſte gedeelte van het *Recept-ſchrijven* altijd daar in gelegen is, dat de *ſtoffen* volgens de regels van de konſt worden zamengevoegd, zoo zal men mijne wijze van behandelen billijken.

VIERDE AFDEELING.

Verdeeling der zamengeſtelde Recepten.

§. LIX.

Het is allermoeielijkst alle de *Recepten* onder één algemeen ſtelzel te brengen, waar tegen niets valt aan te merken.

a. Dit ziet men zelfs in het ſtelzel van GAUBIUS, als waar in verſcheiden *Formulieren* op twee verſchillende plaatſen ſtaan, die in den grond der zaake dezelfde zijn.

b. Eerst ſpreekt hij van *aftrekzels* en *gekookte Dranken*, en daar op volgen *Inſpuitingen*, *Stovingen*, *Klijſteeren*, die echter ook *aftrekzels* of *gekookte Dranken* zijn kunnen.

§. LX.

Het is nuttiger, en meer overeenkomſtig met de konst, om de *zamengeſtelde* Geneesmiddelen hoofdzaakelijk, volgens de *bereiding*, te rangſchikken.

Dit toont kennis van de *bereiding* der Geneesmiddelen; dit ſtrekt dus den Geneesheer tot grooter voordeel en eere, dan wanneer hij iets zoo oppervlakkigs, als het gebruik is, tot een hoofdgrond legt.

§. LXI.

Alle zamenvoeging der *ingrediënten* geſchiedt voornamelijk, *of* door bloote *menging*, *of* door *verſuikering*, *of* door *oplosſing*, *of* door *aftrekking*, *of* door *afkooking*, *of* door *uitperſſing*, *of* door *zamenſmelting*.

a. Tot één van deeze manieren van *bereiding* kunnen alle *Recepten* gebragt worden.

b. Zekerlijk is in verſcheiden van deeze manieren van behandeling nog eene verſchillende *bereiding*; maar ééne blijft altijd de voornaamſte.

§. LXII.

Na de *bereiding* beſchouwen wij de *gedaante der ingrediënten*, en van het geheel, het welk door de *menging* ontſtaat, naar maate van de meerdere of mindere droogte of vochtigheid, dikte of dunte, losſen of vasten zamenhang.

Hier naar moet men zig zekerlijk ſchikken, om het onderſcheid der zoorten te bepaalen.

§. LXIII.

Eindelijk kan men ook het nut en gebruik in aanſchouw neemen.

a. Deeze beiden hebben aan den grooten GAUBIUS den hoofdgrond tot verdeeling der *zamengeſtelde Recepten* gegeven; doch zij zijn meer geſchikt tot eene onderdeeling, waar in ik dezelven dan ook ten grondſlag leggen zal.

§. LXIV.

Eindelijk komen in de verdeeling der *Recepten* ook nog in aanſchouw de *hoeveelheid* van 't geheel, of van iedere *Gifte* op zig zelven, het getal der *Giften*, ja zelfs het vocht, (*Vehiculum*,) waar van men bij het inneemen *al* of *niet* gebruik maakt.

a. Hooſdzaakelijk, of wel ten deele, berust op de *hoeveelheid* van 't geheel het onderſcheid tusſchen *Droppels* en *Mengzels*; tusſchen *Slikbrokken* en *Conſerven*; tusſchen *Drankjens* en *Mengzels*; tusſchen *Poeders* en *Poeders*; (*Pulveres & Species*;) tusſchen *Inſpuitingen* en *Stovingen*; tusſchen *Stovingen* en *Baden*.

b. De *hoeveelheid* van elke *Gifte* (*Doſis*) op zig zelven maakt ook een onderſcheid tusſchen *Droppels* en *Drankjens*; tusſchen *Vochten* en *Mengzels*.

c. Het getal der voorgeſchrevene *Giften* is al mede een grond van onderſcheid tusſchen *Drankjens* en *Mengzels*, *Slikbrokken* en *Conſerven*.

d. Dat voor het overige bij vervolg altijd in de bepaaling der *Giften* die geene verſtaan worden, welke voor volwaſſenen geſchikt zijn, ſpreekt van zelf.

e. Hoe het *Vehiculum*, of de *zelfſtandigheid*, waar mede een Geneesmiddel wordt ingenomen, zekerlijk wel niet in de verdeeling, maar echter in de bepaaling der Voorſchriften van Geneesmiddelen, mede in aanſchouw moet genomen worden, zal bij vervolg blijken.

§. LXV.

Eer wij verder gaan, zullen wij het ſtelzel van GAUBIUS opgeven, en 'er eenige aanmerkingen bijvoegen.

Het Boek heeft tot titel: *Libellus de Methodo concinnandi Formulas Medicinales*, en kwam het eerst in 't jaar 1738. te *Leiden* in 't licht.

§. LXVI.

Hij geeft de volgende *zoorten* en *verdeelingen* op:

I. FORMULAE INTERNAE.

1. *Pulvis internus.*
   a. *Alcohol.*
   b. *Pollen.*
   c. *Species.*
   d. *Tragea.*
2. *Bolus, Buccella.*
3. *Electuarium.*
4. *Eclegma, Linctus.*
5. *Pilulae, Catapotia.*
6. *Trochiſci interni, Paſtilli.*
7. *Electuarium ſolidum, Morſulus, Tabella.*
8. *Rotulae, Orbiculi.*
9. *Infuſa interna.*
   a. *Hauſtus.*
   b. *Thea medicata.*
   c. *Lac medicatum.*
   d. *Serum medicatum.*

e. *Vinum medicatum.*
f. *Hydromel medicatum.*
g. *Cereviſia medicata.*
h. *Tinctura.*
i. *Claretum, Nectar.*
k. *Vinum Hippocraticum.*
10. *Decocta interna, Apozemata.*
11. *Succi expreſſi.*
12. *Emulſa.*
13. *Mixtura interna.*
a. *Julapium.*
b. *Mixtura media.*
c. *Mixtura contracta, Guttae.*

II. FORMULAE EXTERNAE.

A. COMMUNES.

1. *Injectio.*
2. *Adſpergo, Pasma, &c.*
3. *Epithema, Fotus.*
a. *Liquidum.*
b. *Siccum.*
α. *Sacculus.*
β. *Saccus.*
γ. *Cucufa.*
δ. *Cucullus.*
ε. *Frontale.*
ξ. *Scutum.*
η. *Lectulus.*
ϑ. *Pulvinar.*
c. *Molle, Cataplasma.*

α. *Coctum.*
β. *Crudum.*

4. *Balneum.*
a. *Humidum.*
α. *Universale.*
β. *Semicupium, Insessus.*
γ. *Capitiluvium.*
δ. *Pediluvium.*
ε. *Maniluvium.*
ξ. *Lavatio, Lavamentum.*
η. *Embroche, Stillicidium, &c.*
b. *Vaporosum.*
α. *Vaporatio humida.*
β. *Suffitus.*
aa. *Pulvis fumalis.*
bb. *Nicotiana.*
cc. *Trochisci.*
dd. *Baculi.*
ee. *Aviculae.*
ff. *Taedae.*

5. *Emplastrum.*
a. *Ceratum solidum.*
b. *Dropax, Picatio.*
c. *Sparadrapus, Tela emplastica.*

6. *Ceratum, Cerotum, Ceraeleum.*

7. *Unguentum.*
a. *Unguentum.*
b. *Unguentum potabile, Balsamum vulnerarium internum.*
c. *Balsamum vulnerarium externum.*
d. *Balsamum odoratum.*

8. *Linimentum, Litus.*

9. *Epispastica.*

a. *Dropax.*
b. *Sinapismi.*
c. *Veſicantia.*

10. *Fricium.*
a. *Siccum.*
b. *Molle.*
c. *Liquidum.*

B. PROPRIAE.

1. *Capiti dicatae.*
a. *Cucufa.*
b. *Frontale.*
2. *Collyrium.*
a. *Liquidum.*
b. *Siccum.*
3. *Naſalia.*
a. *Errhina.*
α. *Liquida.*
β. *Mollia.*
γ. *Sicca.*
b. *Odoramenta.*
α. *Liquida.*
β. *Mollia.*
γ. *Sicca.*
4. *Stomatica.*
a. *Dentifricium.*
α. *Liquidum.*
β. *Molle.*
γ. *Siccum.*
b. *Apophlegmatismus.*
α. *Liquidus.*

β. *Mol-*

β. *Mollis.*
γ. *Siccus.*
5. *Gargarisma, Diaclysma, Collutio.*
6. *Scutum.*
7. *Clysma inteſtinale.*
8. *Suppoſitorium, glans ſubdititia, &c.*
9. *Peſſus, Nodulus uterinus.*

a. Hier hebben wij twee en dertig *zoorten*, en wanneer wij die geenen, die eigentlijk geene verſchillende *zoorten* zijn, ſlechts voor ééne *zoort* rekenen, over de vijftig *zoorten*. Een ontwerp, dat in de daad zeer afſchrikkende is.

b. Hoe veele herhaalingen van ééne en dezelfde gedaante hier plaats vindt, blijkt overvloedig, doch wel het meest uit de bijgebragte voorbeelden.

c. Een paar voorbeelden van ongeregelde ſchikking zijn reeds hier vooren (zie §. LIX.) bijgebragt geworden.

d. Over 't algemeen heeft de Schrijver 'er te veel ingemengd van 't geen de Geneeskunde betreft, het welk men echter als bekend moest veronderſtellen.

e. Noch zullen wij hier de *Formulieren* bijvoegen, die in de *Formulae Medicinales* van DE CORTER worden opgegeven;

1. *Pulvis internus.*
2. *Bolus.*
3. *Electuarium.*
4. *Linctum.*
5. *Pilulae.*
6. *Tabellae.*

7. *Conditum, Conſerva.*
8. *Infuſum.*
9. *Potus.*
10. *Decoctum, ſive Apozema.*
11. *Emulſio.*
12. *Mixtura.*
13. *Hauſtus, Potio.*
14. *Julapium.*
15. *Guttulae.*
16. *Spiritus.*
17. *Fotus.*
18. *Epithema.*
19. *Cataplasma.*
20. *Lavamentum.*
21. *Vapor.*
22. *Suffitus.*
23. *Pulvis externus.*
24. *Emplaſtrum.*
25. *Linimentum.*
26. *Unguentum.*
27. *Turundae.*
28. *Collutio, Gargarisma.*
29. *Collyrium.*
30. *Errhinum.*
31. *Suppoſitorium.*
32. *Peſſarium.*

§. LXVII.

In de verdeeling der *zamengeſtelde Recepten*, die mij toeſchijnt de meest gepaste te zijn, wordt de *bereiding* ten grondſlag gelegd.

Men zie hier vooren §. LXI.

Wij

Wij maaken derhalven de volgende vier *hoofd-verdeelingen* van *zamengeſtelde* Geneesmiddelen: *Mengzels*, waar onder ook *Oplosſingen* gerekend worden; *Verſuikeringen*; *Zamenſmeltingen* en *Uittrekzels*.

Hoe zeer door zulk eene manier van beſchouwen dat geen, waar op het in het voorſchrijven van een goed *Recept* hoofdzaakelijk aankoomt, het Kruidmengkundige, in een helder licht geplaatst wordt, blijkt van zelf.

§. LXVIII.

Men herinnere zig echter altijd, dat 'er verſcheiden *Recepten* zijn, welker *bereiding* meer dan één van de (zie §. LVII.) opgegevene bewerkingen vordert, of dan eens op deeze, dan eens op geene wijze *bereid* wordt.

Ten voorbeelde daar van ſtrekken voornamelijk de *plaatſelijke* Geneesmiddelen.

§. LXIX.

Het eerſte hoofddeel, de *Mengzels*, (*Miſcelae*,) zijn die *zamengeſtelde* Geneesmiddelen, waar in meer dan één *ingrediënt* zoodanig verëenigd worden, dat niets daar van achter blijft, en zonder dat 'er eene ſterke hette verëischt wordt.

a. Door den volkomen overgang der *ingrediënten* tot elkander, onderſcheiden zij zig van *Aftrekzels*, *gekookte Dranken* en *Uitperſſingen*.

b. Door het niet verëisſchen van ſterke hette verſchillen zij van *Verſuikeringen* en *Zamenſmeltingen*.

§. LXX.

Zij worden, of door enkele *zamengieting*, of door *omroeren*, of *wrijven*, of *ſtooten*, *ſnijden*, en dergelijken, of *kneden*, of *ontbinden*, te weeg gebragt.

Daar van wordt bij elke *zoort* melding gemaakt.

§. LXXI.

In de onderdeeling deezer *hoofd-clasſe* wordt de *gedaante* en *dikte* in aanſchouw genomen.

a. Dit alles ſtemt met het voorgaande overéén, (zie §. LXI. en LXII.).

b. Dit is ook van het wezenlijkſte belang voor den Apotheker, den hoofd-perſoon, voor wien het *Recept* geſchreven wordt.

§. LXXII.

Volgens de *gedaante* en *dikte* zijn 'er vijf onderdeelingen van *Mengzels*: *Vochten*; *Likmiddelen*; *Pappen*; *Deegen*; *Poeders*.

Men ziet, dat hier de *dunte* en *dikte*, de *losſere* en *vaſtere zamenhang*, de *vochtigheid* en *droogte*, ten grondſlag liggen.

§. LXXIII.

De eerſte onderdeeling der *Mengzels*, de *Vochten*, (*Liquores*,) zijn die geene, welke de *dikte van water*, ten hoogſten van eene *dunne olie*, hebben.

a. Door

a. Door deezen hoogen graad van vloeibaarheid onderſcheiden zij zig van *Likmiddelen* en *Smeeringen.*

b. Deeze onderdeeling is de meest gebruikelijke en talrijkſte.

§. LXXIV.

Bij de verdeeling der *Vochten* wordt eerst op het gebruik, en vervolgens deels op de *dikte*, deels ook op het *gebruik* en de *hoeveelheid*, acht gegeven.

Bij eene verdere onderdeeling moet men volſtrektelijk het gebruik in aanſchouw neemen.

§. LXXV.

Van de onderdeeling der *Vochten* heeft men dus *twee Afdeelingen*, (*Sectiones*,) eene *Geneeskundige* en eene *Heelkundige Afdeeling.* De eerſte is tot *inwendig*, de andere tot *uitwendig* gebruik beſtemd.

§. LXXVI.

De Geneeskundige *zoorten* zijn vier, namelijk; *Droppels*; *Drankjens*; *Dranken* en *Mengzels.*

§. LXXVII.

Droppels (*Guttae*, *Guttulae*, *Mixtura contracta*,) zijn een, tot *inwendig* gebruik beſtemd, gemengd *Vocht*, het welk ſlechts tot één of weinige *Oncen* wordt voorgeſchreven, en tot een zeker getal *Droppelen* met het één of ander *Vocht* ingenomen.

a. 'Er zijn ook wel *Vochten* tot plaatſelijk gebruik, die in *gedaante* en *hoeveelheid* met de *Droppelen* zeer veel overeenkomst hebben; dan deeze worden nooit *Droppelen*, maar volgens derzelver gebruik *Inſpuitingen*, *Oogwaters*, enz. genoemd.

b. Wanneer van de *Droppels* 'er misſchien honderd of honderd en twintig op éénmaal gegeven worden, gelijk bij ons met een gemengd *Vocht* uit de *Tinctura Rhei aquoſa*, en de *Liquor terrae foliatae tartari* meenigmaalen het geval is, laat men ze ook wel kortheidshalven *Lepels-gewijze* inneemen.

c. Dat bij de gewoone *Gifte* der *Droppelen*, om de ongeſchiktheid der inneeming voor te komen, het één of ander *Vocht* noodzaakelijk is, ſpreekt van zelf.

§. LXXVIII.

Een *Drankjen* (*Potio*, *Hauſtus*,) is een gemengd *Vocht*, tot *inwendig* gebruik beſtemd, het welk doorgaans alleen tot één, ten hoogſten tot een paar *Oncen* wordt voorgeſchreven, en op éénmaal, zonder bijvoeging van eenig ander *Vocht*, ingenomen.

a. Men zoude het ook een *Slok* of *Teug* kunnen noemen, zoo als het bij de *Engelſchen* ook gewoonlijk *a Draught* geheeten wordt.

b. Dit *Formulier* is zeer gebruikelijk in *Ontlastmiddelen:* het bij ons zoo in zwang gaande *Aqua laxativa* met *Bitter Zout* wordt in dier voegen gegeven.

c. Verſcheiden maalen laat men een *Drankjen* in meer dan ééne *Gifte* neemen; doch dit ſtrijdt niet met de zoo ſtraks gegevene beſchrijving.

d. Ver-

d. Vermits de grootte van den *Teug*, is het niet noodig, om het middel in eenig *Vocht* te vermengen.

§. LXXIX.

Een *Drank* (*Julepus*, *Julapium*,) is een gemengd *Vocht*, helder van kleur, van behoorlijke dikte, reuk en ſmaak, die tot geheele *Ponden* wordt voorgeſchreven, en even als een andere *Zieken-drank*, met *Theekoppen*, en dus zonder bijvoeging van ietwes anders, op gepaste tijden wordt ingenomen.

a. Over deezen naam van *Julapium* is men het niet eens. Doch het is mij genoeg, de gemelde beſchrijving daar van gegeven te hebben.

b. Een zeker Heer van aanzien nam, veele maanden achter één, een *Mengzel* uit aangenaame overgehaalde *Wateren* en *Syroopen*. Wat was dit anders, dan een *Julapium?*

c. Wanneer ik aan iemand, die de koorts of gebrek aan eetlust heeft, zijnen *Drank* uit de Apotheek voorſchrijf, wat zal dit anders dan een *Julapium* zijn?

d. Door de grootere *hoeveelheid* onderſcheidt zig een *Julapium* van een *Mengzel* en *Likmiddel*, die daar aan, voor het overige, zeer nabij komen; en door de *bereiding* en *klaarheid* is het zelve van de *Zaadmelk* onderſcheiden.

§. LXXX.

Een *Mengzel* (*Mixtura*) is een *Vocht*, tot *inwendig* gebruik beſtemd, het welk tot verſcheiden *Oncen* voorgeſchreven, en *Lepels-gewijze*, of bij halve *Theekop-*

koppen, op bepaalde uuren, zonder bijvoeging van iets anders, gegeven wordt.

a. Door de grootere *hoeveelheid*, die op eenmaal voorgeſchreven, en de verdeelde *Gifte*, die daar van genomen wordt, onderſcheidt het zig van een *Drankjen.*

b. Door de geringere *hoeveelheid* in 't algemeen, en inzonderheid door de kleinere *Gifte*, als mede de bepaalde tijden van het gebruik, wordt het zelve van een *Drank* of *Julapium* onderſcheiden.

c. Hoe het zelve verſchilt van de *Olie-melk*, blijkt uit de volgende *Paragraaph.*

§. LXXXI.

Een *Olie-melk* (*Emulſio oleoſa*) is een *Vocht*, tot *inwendig* gebruik beſtemd, waar in eene *uitgeperſte Olie* met *waterige ingrediënten*, door middel eener derde zelfſtandigheid, tot een gelijk *Mengzel* verëenigd wordt, en waar in dit *Mengzel* het hoofddeel uitmaakt, doch voor het overige met een *Mixtuur* overéén koomt, en dus door ons daar onder gerekend wordt.

a. Van een *Mixtuur* onderſcheidt zig de *Olie-melk* zekerlijk door de *Olie*, die daar in volſtrekt noodzaakelijk is.

b. Echter zullen wij, om de eenvouwdigheid te behouden, dezelve daar van niet afſcheiden.

§. LXXXII.

De *Vochten* voor de Heelkunde zijn twaalf in getal, namelijk: om te *Waſſchen*, te *Stooven*, te *Baden*, te

Dam-

Dampen, *Inteſpuiten*, te *Drinken*, tot *gebruik voor de Oogen*, *Opteſnuiven*, te *Rieken*, den *Mond te ſpoelen*, te *Gorgelen* en te *Klijſteeren*.

§. LXXXIII.

Dan, dewijl bijna alle deeze *plaatſelijk* of *uitwendig* te gebruikene *Vochten* van de Heelkundige *Aftrekzels* en *Dranken* niet wezentlijk onderſcheiden zijn, zoo verſchuiven wij de behandeling deezer *Afdeeling* billijk tot het laatst, wanneer van *Wasſchingen*, *Stovingen*, *Baden*, *Dampmiddelen*, enz. geſproken zal worden.

§. LXXXIV.

De tweede onderdeeling der *Mengzelen*, (zie §. LXX. tot LXXII.) de *Likmiddelen*, (*Eclegmata*, *Electuaria liquida*,) zijn de zulken, die de dikte van *Honig* hebben.

a. Hier door onderſcheiden zij zig van de *Vochten*, als welke dunner van zelfſtandigheid zijn, zoo dat zij gemakkelijk uit het *Glas* uitvloeijen.

b. Zij verſchillen ook van *uitgeperſte Sappen*, (zie §. CXXVIII.) door enkele *menging*, zonder het kneuzen van eenige *ingrediënten*.

§. LXXXV.

Men heeft daar van alleenlijk twee *zoorten*: één tot *Geneeskundig*, een ander tot *Heelkundig* gebruik.

§. LXXXVI.

§. LXXXVI.

Het *Likmiddel* tot *Geneeskundig* gebruik (*Linctus*, *Linctum*, *Looh*, *Loch*,) is een *Sap*, tot *inwendig* gebruik beſtemd, (zie §. LXXXIV.) het welk tot weinige *Oncen* voorgeſchreven, en *Theelepels-gewijze*, zonder bijvoeging van eenig *Vocht*, langzaam wordt doorgeſlikt.

a. Door het gebruik onderſcheidt het zig van de andere *zoort*.

b. Zomwijlen, doch zeldzaam, wordt een *Eetlepel* vol genomen; maar dan is het geen waar *Likmiddel* meer.

c. Het is ook, even als de *Mixtuur*, nu en dan een *olieachtig Mengzel*.

d. Niet zelden wordt het door *uitperſſing* of *uitwrijving* uit *Zaaden* bereid, vooral uit *Quee-pitten*.

§. LXXXVII.

Het *Sap*, tot *Heelkundig* of *uitwendig* gebruik beſtemd, is de *Smeering*, (*Linimentum*, *Litus*,) en koomt met het *Likmiddel* in alles overéén, uitgenomen in het gebruik.

a. Van de *Zalve* (*Unguentum*) onderſcheidt de *Smeering* zig door de meerdere dunte, en de *bereiding* zonder ſmeltende warmte, welke in de meeſte *Zalven* verëischt wordt.

b. Zomtijds, vooral, wanneer het deel, het welk geſmeerd moet worden, groot is, wordt ook wel meer, dan eenige *Oncen*, voorgeſchreven.

c. Het *Sap* om te beſtrijken, om inteſpuiten, om

te

te verbinden, en anderen meer, rekenen wij mede hier onder, om niet te veel *zoorten* te maaken.

d. Voor 't overige koomt het gezegde in §. LXXXIII. hier mede in aanmerking.

§. LXXXVIII.

De derde onderdeeling der *Mengzelen* levert ons de *Pap* (*Pultes*) op, uit welke benaming men reeds over derzelver dikte kan oordeelen.

Zij zijn tusschen *nat* en *week*, en hebben de dikte tusschen *Smeeringen* en *Deegen*.

§. LXXXIX.

Men heeft van dezelve insgelijks twee *zoorten*, namelijk tot *Genees-* en *Heelkundig* gebruik.

§. XC.

De *zoort*, tot *Geneeskundig* of *inwendig* gebruik beſtemd, is het *Conſerf*, (*Electuarium*,) en beſtaat in een *Pap*, die tot weinige *Oncen* voorgeſchreven, en met een *Theelepel*, of op de punt van een *Mes*, zonder bijvoeging van ietwes anders, wordt ingenomen.

Men kan het ook *Electuarium molle* of *medium* noemen, om het eensdeels van het *Likmiddel*, (zie §. LXXXVI.) en anderdeels van de *Koekjens*, die ook *Electuaria ſolida* genoemd worden, te kunnen onderſcheiden.

§. XCI.

§. XCI.

De *Slikbrok* (*Bolus*, *Buccella*,) is eigentlijk niets anders, dan een voorſchrift van een *Conſerf*, in ééne enkele *Gifte*.

Wij gaan dezelve dus hier voorbij, om niet te verre uit te weiden, maar zullen die in de afzonderlijke behandeling opneemen, zoo als ook, ten aanzien der *Olie-melk*, geſchieden zal.

§. XCII.

De *Pap*, tot een *Heelkundig* of *uitwendig* gebruik beſtemd, (*Cataplasma*,) maakt de andere *zoort* uit.

a. Dezelve wordt meestal door *kooken* bereid.

b. Wij zullen dus bij vervolg alle *Pappen*, *gekookte* en *ongekookte*, in ééne en dezelfde *Afdeeling* behandelen.

§. XCIII.

De vierde onderdeeling der *Mengzelen* beſtaat in de *Deegen*, (*Paſtae*,) welker dikte uit den naam zelven blijkt.

Zij zijn tusſchen *droog* en *week*, en hebben eenen vasteren zamenhang, dan de *Pappen*.

§. XCIV.

Ook hier zijn *Genees-* en *Heelkundige zoorten*. Van de eerſten zijn 'er twee, doch van de laatſten vier.

§. XCV.

§. XCV.

De eerſte *Geneeskundige*, of tot *inwendig* gebruik beſtemde *zoort* van *Deegen*, zijn de *Pillen*, (*Pilulae*, *Catapotia*,) namelijk, kegelachtig gevormde, één of meer *greinen* zwaar zijnde, *brokjens Deeg*, die altijd in een meerder getal worden voorgeſchreven, zelden in het enkelvouwdig getal eene volkomene *Gifte* uitmaaken, en zoo geheel als zij zijn, met of zonder bijvoeging van eenig *Vocht*, doorgeſlikt worden.

a. Dewijl zij zoo klein zijn, kan niet wel eene enkele *Gifte* worden voorgeſchreven, hoe zeer de *Engelſchen* dit niet zelden doen.

b. Hoe de *Pillen* van de *Koekjens* onderſcheiden worden, zal dadelijk blijken.

§. XCVI.

De tweede *zoort* van *Geneeskundige Deegen* zijn de *Slik-koekjens*, (*Linctus ſolidi*,) eigentlijk *Pillen*, maar die grooter zijnde, ieder afzonderlijk ingenomen, en eerst, na dat zij in den mond geſmolten zijn, doorgeſlikt worden.

a. Men noemt dezelven ook *Trochiſci* en *Paſtilli*; maar beide die benamingen kunnen ook op *Heelkundige Deegen* toegepast worden.

b. Dat zij juist niet kegelrond, maar als ſtarretjes, enz. behooren gemaakt te zijn, is in 't geheel niet wezentlijk.

c. Hoe zij zig van de *Pillen* onderſcheiden, blijkt genoegzaam.

§. XCVII.

De eerſte *zoort* der *Deegen*, tot *uitwendig* gebruik beſtemd, zijn de *Mond-koekjens*, (*Trochiſci maſticatorii*,) die van de *Slik-koekjens* (zie §. XCVI.) alleenlijk daar in onderſcheiden zijn, dat zij, na dat zij in den mond geſmolten zijn, uitgeſpuwd worden.

a. 'Er zijn eenigen, die, na dat zij haare plaatſelijke dienſten gedaan hebben, gemakkelijk doorgeſlikt kunnen worden.

b. Zij zijn ook, ten aanzien der *Ingrediënten*, van de *Slik-koekjens* onderſcheiden.

§. XCVIII.

De tweede *zoort* is de *Zetpil*, (*Suppoſitorium*, *Nodulus*,) een klein ſtuk *Deeg*, naar een tap van een vat gelijkende, het welk in den *Endeldarm*, of in de *Moederſcheede* ingebragt wordt.

Men heeft dus daar van twee *zoorten*, *Zetpillen* tot bevordering van den *Stoelgang*, en anderen voor de *Baarmoeder*.

§. XCIX.

De derde *zoort* beſtaat in *Rook-brokken*, (*Maſſae fumales*,) zijnde *Deegen*, die men door de hette laat vervliegen of verbranden, om daar door rooking te verwekken.

Haare *gedaante* en *grootte* is zeer verſchillende. Zij zullen, benevens de overige *Rook-middelen*, te zamen behandeld worden.

§. C.

§. C.

De vierde *zoort* der *Deegen* is de *Trek-deeg*, (*Phoenigmus*,) die uitwendig aangelegd wordt, om de huid rood te maaken.

Hier toe behoort voornamelijk de *Mostaard-deeg*, (*Sinapismus*).

§. CI.

De vijfde en laatfte onderdeeling der *Mengzelen* (zie §. LXIX. en LXXII.) bevat de *drooge Mengzelen*, (*Mifcelae ficcae*,) die geheel droog zijn, en geen zamenhang hebben.

§. CII.

Daar van hebben wij twee *Geneeskundige* en twee *Heelkundige zoorten*.

§. CIII.

De eerfte *Geneeskundige zoort* van *drooge Mengzelen* is het *Poeder*, (*Pulvis internus*,) dat is een *Mengzel*, zoo fijn als meel, het welk tot één of meer *Giften* wordt voorgefchreven, van welke *Giften* elk doorgaans een *Theelepel*, of een punt van een *Mes*, vol maakt, en met het één of ander *Vocht* doorgeflikt wordt.

Dit *inwendig Poeder* onderfcheidt zig van het *uitwendige* alleenlijk door het gebruik.

§. CIV.

De tweede *zoort*, het *grof Poeder*, (*Tragea*, *Tragema*, *Dragetum*,) is van het *inwendig Poeder* alleenlijk door de mindere fijnheid, en vermits het zonder bijkomend *Vocht* ingenomen wordt, onderfcheiden.

Het behoorde meer in gebruik te zijn, dan de Mode met zig brengt.

§. CV.

De *Gelei* is eigentlijk alleen eene *bereiding van de Winkel*, die in het ftelzel der *Recepten* niet gewoon is voor te komen.

DE GORTER heeft ze echter; en zij behoorde werkelijk meer manier te zijn, dan ze is: in de *Scheurbuik* is zij ééne der beste Voorfchriften.

§. CVI.

De eerfte *Heelkundige zoort* van *drooge Mengzelen* is het *Strooi-poeder*, het welk van het *inwendig Poeder* alleenlijk door het gebruik verfchilt.

a. Ten aanzien der *Ingrediënten* echter is het *Strooipoeder* van het *Slik-poeder* zeer onderfcheiden.

b. Het geraakt voor het overige thans zeer uit de Mode.

§. CVII.

De tweede *zoort*, die tot *uitwendig* gebruik beftemd is, beftaat in *Ingrediënten* tot *Matrasjens* of *Zakjens*, (*Spe-*

(*Species pro facculo*,) als mede *gehakte Kruiden*, enz. die in de gedaante van *Matrasjens* of *Zakjens* opgelegd worden.

Hier toe behooren ook de *Kruid-mutſen*, en dergelijken.

§. CVIII.

De Geneesmiddelen, waar mede allerleie *Thee*, en zoortgelijke, als mede allerleie *Stovingen*, enz. bereid worden, komen onder deeze *Artikelen*, in de afzonderlijke behandeling, voor.

§. CIX.

De tweede *hoofd-clasſe* der *zamengeſtelde* Geneesmiddelen bevat de *Verſuikeringen*, (*Confectiones*).

Hier is meer dan *Menging*. Hier moet, tot *bereiding der Suiker*, de hitte van het kooken medewerken.

§. CX.

Dezelve zijn *zamengeſtelde* Geneesmiddelen, waar in één of meer *Ingrediënten* geheel in eene *week-gekookte Suiker* opgenomen, en daar mede droog geworden zijn.

Van de *Koekjens* van beiderleie *zoort* onderſcheiden zij zig door de ſtijfheid, die de *gekookte* en weder *hard gewordene Suiker* aan dezelven geeft.

§. CXI.

Deeze *clasſe* van Geneesmiddelen is alleenlijk tot *Geneeskundig* gebruik beſtemd, en heeft twee *zoorten*.

In 't wezen der zaak zijn deeze beide *zoorten* niet onderſcheiden; echter zullen wij ze opgeven.

§. CXII.

De eerſte *zoort* der *Verſuikeringen* zijn de *Koekjens* of *Plaatjens*, (*Morſuli*, *Tabellae*,) namelijk, *droge*, *harde*, *platte Suiker-koekjens*, van die grootte, dat zij een voegzamen mondvol uitmaaken, die in een meerder getal voorgeſchreven, en afzonderlijk gegeten worden.

a. Men ziet derhalven, hoe zij zig ook in 't gebruik van de *Slik-* en *Mond-koekjens* onderſcheiden.

b. Zomwijlen worden zij in ſtukken, tot meer dan ééne *Gifte*, voorgeſchreven.

c. Zulk een *Koek* in 't groot noemden de Ouden *Pandaleon*. De doorgeſnedene ſtukken dragen ook den naam van *Teſſellae*, *Lozangiae*, enz.

d. De *Koekjens* zijn ook *Electuarium ſolidum* genoemd geworden.

§. CXIII.

De tweede *zoort* beſtaat uit *ronde Koekjens*, (*Rotulae*, *Orbiculae*,) die van de eerstgemelden (zie §. CXII.) daar in verſchillen, dat zij platrond gemaakt, niet zoo groot, uit ſijnere en meer oplosbaare *Ingrediënten* zamengeſteld zijn, en dus eerst in den mond ſmelten kunnen, eer zij doorgeſlikt worden.

Zij komen dus zeer nabij aan de *Slik-koekjens*, uitgenomen, dat zij anders bereid, en door de *Suiker* hard geworden zijn.

§. CXIV.

De *Winkel-Pastijtjes*, (*Paſtae*,) als mede de *ingemaakte* en *geconſijte dingen*, (*Condita*, *Confectiones*,) behooren hier niet toe.

§. CXV.

Wij komen tot de derde *hoofd-clasſe* der *zamengeſtelde* Geneesmiddelen, namelijk, de *Zamenſmeltingen*, (*Colliquationes*).

§. CXVI.

Deeze zijn de *bereidingen*, waar in, door middel van eene *ſmeltende warmte*, de *Ingrediënten* volkomen tot elkander overgaan, en onder elkander verdeeld worden.

a. Zij onderſcheiden zig dus van de *Mengzelen*, alleenlijk, vermits bij de laatſten geene warmte noodzaakelijk is.

b. Ook worden de *Ingrediënten* hier, allen of gedeeltelijk, onder elkander verdeeld, het welk bij *Verſuikeringen* geen plaats heeft.

§. CXVII.

Men heeft daar van twee *zoorten*, die beiden tot *uitwendig* gebruik beſtemd zijn.

a. De *Ingrediënten* gedogen geen *inwendig* gebruik. Het zijn *grove vettigheden*, gedeeltelijk ook ſterke

Geneesmiddelen daar onder, die, *inwendig* genomen, groot gevaar veroorzaaken zouden.

b. De oude *Drinkzalve* (*Unguentum potabile*) is thans geheel verworpen.

§. CXVIII.

De grond der verſcheidenheid van deeze twee *zoorten* beſtaat in de meerdere of mindere dikte.

Wij beginnen met de dunſte.

§. CXIX.

De eerſte *zoort* der *zamenſmeltingen* is de *Zalve*, (*Unguentum*,) een door *zamenſmelting* bewerkt vetachtig *Mengzel*, hebbende de dikte van eene fijne *dikke Pap*, die in de warmte wel ſmelt, maar echter een weinig gebonden blijft.

a. Zij onderſcheidt zig van de *Smeering* (*Linimentum*) door de *bereiding*, en de meerdere dikte.

b. 'Er worden ook wel *Zalven* zonder warmte bereid, die tamelijk dik zijn; maar deezen moet men onder de *Smeeringen* tellen.

§. CXX.

De tweede *zoort* is de *Pleiſter*, (*Emplaſtrum*,) een door *zamenſmelting* bewerkt *Mengzel*, hebbende de dikte van *Wasch*, ook wel van *Pik*, die in de koude ſtijf, ja zelfs hard, maar taai, in ligte warmte rekbaar is, en in ſterkere warmte ſmelt, doch echter gebonden blijft.

a. Hier

a. Hier uit blijkt, dat zij zig voornamelijk door de dikte van de *Zalven* onderſcheidt.

b. Men heeft ze ook wel *Ceratum ſolidum* genoemd.

c. Wanneer 'er *Pik* in is, heet zij *Dropax*, *Picatio.*

§. CXXI.

De *Wasch-pleiſter*, (*Ceratum*, *Cerotum*, *Ceraeleum*,) welkers hoofddeelen uit *Olie* en *Wasch* beſtaan, bevat het midden tusſchen *Zalve* en *Pleiſter*, helt echter meer over naar het eerſte, dan naar het laatſte, en maakt derhalven of eene *dikke Zalve*, of eene *dunne Pleiſter.*

Wij gaan dezelve dus, volgens het verlangen van GAUBIUS, te recht voorbij.

§. CXXII.

De *Balſamen*, (*Balſama*,) voor zoo verre zij zamengeſteld worden, behooren of tot de *Smeeringen*, of tot de *Zalven*, of tot de *Reukmiddelen.*

§. CXXIII.

De laatſte *hoofd-clasſe* der *zamengeſtelde* Geneesmiddelen behelst de *Uittrekzels*, (*Extractiones*).

§. CXXIV.

Deeze zijn de *bereidingen*, waar in één of meer *Ingrediënten*, ſlechts gedeeltelijk, in de overigen wor-

den opgenomen, zoo dat altijd iets, het welk tot een Geneesmiddel onbruikbaar is, overig blijft.

a. Daar door onderſcheidt zig deeze *clasſe* van de drie voorgaande.

b. De benaming van *Extract* heeft dus zijnen grond daar in, dat men uit zekere *Hoofd-ingrediënten* het geneeskrachtige afſcheidt.

§. CXXV.

'Er zijn van dezelven zes *zoorten*, waar van vier enkel tot *inwendig*, maar twee tot *uitwendig* gebruik beſtemd zijn.

§. CXXVI.

Vier van deeze *zoorten* onderſcheiden zig door de manier van *bereiding*.

Dezelven zijn *Zaad-melken*, *uitgeperſte Sappen*, *Aftrekzels* en *Afkookzels*.

§. CXXVII.

De eerſte *Geneeskundige zoort* is de *Zaad-melk*, (*Emulſio*,) zijnde een naar melk gelijkend *Sap*, het welk, door het wrijven van zekere *Zaaden* met water, verkregen wordt.

a. Men noemt dezelve ook *Amandel-melk*, doch welke benaming niet altijd de gepaste is, dewijl ook andere *Zaaden* daar toe genomen worden.

b. Van de *Olie-melk* onderſcheidt zig de *Zaad-melk* door de grootere gelijkvormigheid met melk, de *bereiding* en het *overblijfzel*.

c. Men

c. Men neemt ook wel *Harst van Gom*, maar niet zonder *Zaaden*.

§. CXXVIII.

De tweede *Geneeskundige zoort* is het *uitgeperst Sap*, (*Succus expreſſus*,) namelijk, een *Vocht*, door middel van kneuzing en uitpersſing uit zelfſtandigheden, tot het *Planten-* of *Dierenrijk* behoorende, voortgebragt.

a. Van de *Zaad-melk* onderſcheidt het zig door de in 't geheel niet melkachtige gedaante, en de verëischte kneuzende en persſende kracht.

b. Door de wijze van *bereiding*, als mede door het overblijfzel der *Sappen*, die tot de *Mengzels* behooren.

§. CXXIX.

De derde *Geneeskundige zoort* is het *Aftrekzel om te drinken*, (*Infuſio pro potu*,) beſtaande in een *Vocht*, het welk op allerleie zelfſtandigheden getrokken wordt, en tot *inwendig* gebruik beſtemd is.

a. Ik noeme het een *Aftrekzel*, dewijl het *Vocht* met de zelfſtandigheden, zoo als men dit noemt, getrokken wordt.

b. Dit *Aftrekzel* onderſcheidt zig daar door van de *Zaad-melken* en *uitgeperſte Sappen*, dat geen kneuzen of uitpersſen daar bij te pas koomt. Want het enkel zuiverend uitpersſen van het geen reeds afgetrokken is, moet met het kneuzen der zelfſtandigheden, tot het maaken van *Aftrekzels* gebruikt wordende, niet verward worden.

c. Voor

c. Voor 't overige is hier, ten aanzien der *bereiding* van het *Aftrekzel*, met of zonder warmte, met *Water*, *Wijn*, enz. een groot onderſcheid.

d. Na dat het middel van *aftrekking* gebezigd is, heeft men de zoogenaamde *Kruider-thee*, enz.

§. CXXX.

De vierde en laatſte *Geneeskundige zoort* der *Uittrekzels* is de *gekookte Drank*, (*Decoctum*,) beſtaande in een *Vocht*, van zelfſtandigheden afgekookt, en tot *inwendig* gebruik beſtemd.

Door het kooken onderſcheidt zig de *gekookte Drank* van het *Aftrekzel*, waar mede zij anderzints zeer veel overeenkomst heeft.

§. CXXXI.

De beide *Heelkundige zoorten* zijn het *Aftrekzel* en *Afkookzel tot plaatſelijk gebruik*, welke van de voorigen (zie §. CXXVIII. en CXXIX.) alleen door het gebruik verſchillen.

§. CXXXII.

Dewijl die beiden nu alleenlijk tot *Stoovingen* enz. gebruikt worden, zoo verwijzen wij daar toe.

§. CXXXIII.

Verſcheiden *Drankjens*, en andere dergelijke, beſtaan ook over 't algemeen in *Aftrekzels*, *Afkookzels*, *Zaad-*

Zaad-melken of *uitgeperſte Sappen*. Dan, zulk een in elkander loopen der *Formulieren* van Geneesmiddelen is onvermijdelijk.

Ook is het om de verſchillende *bereiding* voornamelijk te doen, en die orde zullen wij volgen.

§. CXXXIV.

Tot een gemakkelijker overzicht van het geheel zij het mij gegund, de *hoofd-clasſen*, *onderdeelingen* en *zoorten* alhier te laaten volgen:

I. MENGZELS.

A. VOCHTEN, (*Miſcelae.*)

1. Droppels.
2. Drankjens.
3. Dranken.
4. Mengzels.
5. Wasſchingen.
6. Stoovingen.
7. Baden.
8. Dampmiddelen.
9. Middelen tot inſpuiting.
10. Middelen om te drinken.
11. Oogmiddelen.
12. Snuifmiddelen.
13. Riekmiddelen.
14. Mondſpoelingen.
15. Middelen om te gorgelen.
16. Klijſteeren.

B. LIK-

B. LIKMIDDELEN, (*Eclegmata.*)

17. Dunne Likmiddelen.
18. Smeering.

C. PAPPEN, (*Pultes.*)

19. Conſerven.
20. Pappen.

D. DEEGEN, (*Paſtae.*)

21. Pillen.
22. Slik-koekjens.
23. Mond-koekjens.
24. Zetpillen.
25. Rook-brokken.
26. Blaartrekkende Deegen.

E. DROOGE MENGZELS, (*Miſcelae ſiccae.*)

27. Poeders.
28. Grove Poeders.
29. Poeders om te ſtrooijen.
30. Middelen, tot het maaken van Matrasjens.

II. VERSUIKERINGEN, (*Confectiones.*)

31. Koekjens of Plaatjens.
32. Ronde Koekjens.

III. ZA-

III. ZAMENSMELTINGEN, (*Colliquationes.*)

33. Zalven.
34. Pleiſters.

IV. UITTREKZELS, (*Extractiones.*)

35. Zaad-melken.
36. Uitgeperſte Sappen.
37. Aftrekzels.
38. Afkookzels.

a. Men zal dit *Stelzel* aan de ééne zijde volledig, en aan den anderen kant niet verwarrende vinden.

b. Ten minſten is het tot het gewichtig doeleinde, om in het ſchrijven van *Recepten* zig met het *bereiden* der Geneesmiddelen voornamelijk bekend te maaken, meer geſchikt, dan de tot hier toe bekende *Stelzels.*

e. De Voorſchriften van Geneesmiddelen, die veel tijd vorderen, kunnen derhalven eenen Apotheker, wien het aan tijd, geduld of bekwaamheid ontbreekt, of die zig laat overhaaſten, tot eenen misſlag in de *bereiding* verleiden.

f. Dit is in 't bijzonder ligtelijk het geval, wanneer een lang en geduldig *mengen* of *uittrekken* gevorderd wordt; wanneer, bij voorbeeld, iets weinigs van zwaare metaale zelfſtandigheden door eene groote ligtere *masſa* moet heen gewreven worden; wanneer ruw *Kwikzilver* in eene *Zalve* geheel en al van zijne metaale gedaante beroofd, en *zoete Kwik* door een *Pillen-deeg* in gelijke maate verdeeld moet worden; wanneer *Afirekzels* en *Afkookzels* volkomen verzadigd, *uitgeperſte Sappen* behoorlijk gezuiverd moeten worden.

g. Wanneer de Knecht, die het Geneesmiddel wegbrengt, moet heen gaan, en naderhand zelfs een ander weder koomt, kan het zeer wel gebeuren, dat de Zieke het rechte Geneesmiddel niet bekome. Dit geval is mogelijk; maar het is zeer moeielijk, dat men zig vergiſſe, wanneer de Knecht 'er nog is.

h. Het ware dus te wenſchen, dat de Knecht niet uit de Apotheek werde weggezonden, en dat de Schrijver van het *Recept* zulke gemakkelijk te bereidene *Formulieren* verkoos, die, zonder dat men 'er lang naar behoeft te wagten, bereid kunnen worden.

i. Zekerlijk gebruiken de Apothekers te *Koppenhagen* alle mogelijke voorzorg, dat 'er geen misſlag gebeure; maar in alle andere groote Steden kan zulks bezwaarlijk plaats hebben.

k. Dat de lange *bereiding* des te meer tijd verſpilt, wan-

wanneer de Knecht wijd en zijd te gaan heeft, verſtaat zig van zelf.

l. Wanneer 'er gevaar bij den Zieken is, moet niets anders, dan het geen ſpoedig te *bereiden* is, worden voorgeſchreven.

m. Dwaas zoude het, bij voorbeeld, zijn, om in eene benaauwde zinking-ziekte een langwijlig *Mengzel*, of ook *Zaad-melken*, en dergelijken, of in een rotkoorts *Aftrekzels van Kina*, of in eene doodelijke kramp eene *Kwikzalve*, van een afzonderlijk *Mengzel*, voor te ſchrijven.

n. In zulke dringende gevallen neemt men liefst, het geen het gemakkelijkst te krijgen is, allereenvouwdigſte *Bereidingen* of *Winkel-mengzels*.

o. Over 't algemeen is dit de voordeeligſte zijde ter beſchouwing van *Bereidingen* en *Mengzels*, die in de Apotheken in voorraad gereed zijn, ſchoon zij anders door het vooraf gereed ſtaan, ligtelijk bederven of hunne kracht verliezen.

§. CXXXVIII.

De eerſte *hoofd-clasſe*, namelijk, de *Mengzels*, en onder dezelven inzonderheid die *Droppels*, *Dranken* en *Mengzels*, *Sappen* en *Drankjens*, die uit zuivel vloeibaare en gelijkzoortige, als mede de *Poeders*, die uit *Ingrediënten*, welke reeds fijn genoeg, bijna even zwaar en droog zijn, bereid worden, hebben, ten deezen opzichte, den voorrang.

a. In de drie andere *hoofd-clasſen* wordt, *of* een middel ter ontbinding of ontwikkeling, *of* warmte, *of* beiden, *of* eene werktuiglijke bewerking verëischt.

e. De Voorſchriften van Geneesmiddelen, die veel tijd vorderen, kunnen derhalven eenen Apotheker, wien het aan tijd, geduld of bekwaamheid ontbreekt, of die zig laat overhaaſten, tot eenen misſlag in de *bereiding* verleiden.

f. Dit is in 't bijzonder ligtelijk het geval, wanneer een lang en geduldig *mengen* of *uittrekken* gevorderd wordt; wanneer, bij voorbeeld, iets weinigs van zwaare metaale zelfſtandigheden door eene groote ligtere *maſſa* moet heen gewreven worden; wanneer ruw *Kwikzilver* in eene *Zalve* geheel en al van zijne metaale gedaante beroofd, en *zoete Kwik* door een *Pillen-deeg* in gelijke maate verdeeld moet worden; wanneer *Afſtrekzels* en *Afkookzels* volkomen verzadigd, *uitgeperſte Sappen* behoorlijk gezuiverd moeten worden.

g. Wanneer de Knecht, die het Geneesmiddel wegbrengt, moet heen gaan, en naderhand zelfs een ander weder koomt, kan het zeer wel gebeuren, dat de Zieke het rechte Geneesmiddel niet bekome. Dit geval is mogelijk; maar het is zeer moeielijk, dat men zig vergiſſe, wanneer de Knecht 'er nog is.

h. Het ware dus te wenſchen, dat de Knecht niet uit de Apotheek werde weggezonden, en dat de Schrijver van het *Recept* zulke gemakkelijk te bereidene *Formulieren* verkoos, die, zonder dat men 'er lang naar behoeft te wagten, bereid kunnen worden.

i. Zekerlijk gebruiken de Apothekers te *Koppenhagen* alle mogelijke voorzorg, dat 'er geen misſlag gebeure; maar in alle andere groote Steden kan zulks bezwaarlijk plaats hebben.

k. Dat de lange *bereiding* des te meer tijd verſpilt, wan-

wanneer de Knecht wijd en zijd te gaan heeft, verſtaat zig van zelf.

l. Wanneer 'er gevaar bij den Zieken is, moet niets anders, dan het geen ſpoedig te *bereiden* is, worden voorgeſchreven.

m. Dwaas zoude het, bij voorbeeld, zijn, om in eene benaauwde zinking-ziekte een langwijlig *Mengzel*, of ook *Zaad-melken*, en dergelijken, of in een rotkoorts *Aftrekzels van Kina*, of in eene doodelijke kramp eene *Kwikzalve*, van een afzonderlijk *Mengzel*, voor te ſchrijven.

n. In zulke dringende gevallen neemt men liefst, het geen het gemakkelijkst te krijgen is, allereenvouwdigſte *Bereidingen* of *Winkel-mengzels*.

o. Over 't algemeen is dit de voordeeligſte zijde ter beſchouwing van *Bereidingen* en *Mengzels*, die in de Apotheken in voorraad gereed zijn, ſchoon zij anders door het vooraf gereed ſtaan, ligtelijk bederven of hunne kracht verliezen.

§. CXXXVIII.

De eerſte *hoofd-clasſe*, namelijk, de *Mengzels*, en onder dezelven inzonderheid die *Droppels*, *Dranken* en *Mengzels*, *Sappen* en *Drankjens*, die uit zuivere vloeibaare en gelijkzoortige, als mede de *Poeders*, die uit *Ingrediënten*, welke reeds fijn genoeg, bijna even zwaar en droog zijn, bereid worden, hebben, ten deezen opzichte, den voorrang.

a. In de drie andere *hoofd-clasſen* wordt, *of* een middel ter ontbinding of ontwikkeling, *of* warmte, *of* beiden, *of* eene werktuiglijke bewerking verëischt.

b. *Aftrekzels*, *Afkookzels* en *Zaad-melken* vorderen een middel ter ontbinding.

c. *Verſuikeringen* kunnen niet gemaakt worden zonder vloeibaar gemaakte *Suiker*.

d. *Zamenſmeltingen* veronderſtellen eene ſterke hette.

e. *Afkookzels* en *Verſuikeringen* vorderen, benevens de middelen ter uittrekking of ontwikkeling, bovendien nog vuur.

f. *Zaad-melken* hebben veel wrijven noodig.

g. Bij *Verſuikeringen* en *Zamenſmeltingen* is niet zelden eene vermenging door omroeren noodzaakelijk.

h. *Aftrekzels* moeten niet zelden, en *Afkookzels* altijd doorgezeigd worden.

i. *Afkookzels* en *Verſuikeringen* moeten nog verkoelen, eer zij gebruikt worden.

k. Deeze verkoeling is ook in de *Zamenſmeltingen* noodzaakelijk, op dat zij haare behoorlijke dikte bekomen.

l. *Uitperſſingen* vorderen het hakken, eer dat de perſſing en drukking plaats heeft.

m. Dit zelfde grijpt ook ſtand in de meeſte *Aftrekzels*, *Afkookzels* en *Verſuikeringen*.

n. Onder de *Mengzels* verëisſchen *Conſerven*, *Pillen* en *Koekjens*, des te meer arbeid, naar maate de dikte der *Ingrediënten* ongelijker is.

o. Tot *Pillen* en *Koekjens* wordt nog bovendien, tot de afdeeling en het maaken van ieder ſtuk op zig zelven, tijd verëischt.

p. Wanneer *Droppels*, *Mengzels*, en dergelijken, ſpoedig gemengd zullen worden, moet geen *Extract*, *Zout* of *Gom* onder de *Ingrediënten* zijn, welker ontbinding tijd wegneemt.

q. Daarom

q. Daarom zijn ook de *Olie-melken* van geene zeer ſchielijke *bereiding*, dewijl hier tegenſtrijdige *Ingrediënten* moeten verëenigd, en daar toe vooraf eene *Sleim* bereid worden.

r. Wanneer een *Poeder* niet veel tijd zal wegneemen, moet alles reeds gereed zijn om te mengen, doch het welk, bij voorbeeld, met de *Campher* het geval niet is, welke eerst eene wrijving, en mitsdien tijd vordert.

s. Zal *zoete Kwik*, *Kermes Minerale*, *Zink-bloemen*, en andere *Mineralen*, onder ligtere *Ingrediënten* als verſpreid worden, zoo behoort daar toe eene voorzichtige behandeling. Eerst wordt al het overige gemengd, met een gedeelte van dit *Mengzel* wordt het *Mineraal* te zamen gewreven, vervolgens meer en meer van de ligtere *masſa* daar bij gevoegd, en zoo langzaamerhand de gelijke doormenging te weeg gebragt. Hoe veel tijd daar mede weggaat, verſtaat zig van zelf.

t. Een gelijk voorbeeld hebben wij in de *Terra foliata Tartari*, de *Rhabarber*, een *olieachtige Suiker*, en anderen meer, wanneer zoo iets in kleine *Giften* door een zoo ligt *Poeder*, als de *Kina* is, verſpreid moet worden.

u. Lijmige Olie, met *Suiker* gewreven, vordert ook meer tijd, dan een *Poeder*, waar van de *Ingrediënten* van gelijken aart zijn.

v. Smeeringen, waar in levendige *Kwik* is, vorderen meer, dan een dag arbeid, gelijk reeds eenmaal is gezegd geworden, vermits het *Metaal* zoodanig verdeeld moet worden, dat het voor inzuiging vatbaar is.

w. Insgelijks *roode Praecipitaat*, en dergelijken,

moeten lang gewreven worden, op dat zij allezints gelijk verdeeld worden, en het eene of andere gedeelte van de *masſa* niet te ſterk werken zal.

x. Van Voorſchriften van *Heelkundige Recepten* zeg ik hier niet veel. Zelden worden zij in dringende gevallen voorgeſchreven, om in de Apotheek versch bereid te worden; men vergenoegt zig als dan met de *Winkel-bereidingen*; bij voorbeeld: *Aqua ſtyptica*, *Oleum camphoratum*, *Linimentum volatile*, *Balſamum vitae externum*, *Balſamum ſaponaceum*, *Aqua ſclopetaria.*

y. Alle deeze bijzonderheden, die ten voorbeelde bijgebragt worden, zal men zekerlijk niet overtollig vinden, wanneer men op mijn hoofd-doeleinde, namelijk, de *bereiding*, acht geeft, en bedenkt, dat voor eerstbeginnenden niet ligtelijk te veel voorbeelden, en te naauwkeurige en omſtandige voorſtellingen opgegeven kunnen worden.

§. CXXXIX.

Tweede Regel. Van een Voorſchrift, het welk niet zoo ſchielijk gereed gemaakt kan worden, maar het geen men echter gaarne hebben zoude, ſchrijve men ſlechts zoo veel voor, als voor het oogenblik noodig is, om daar door tijd te ſpaaren. Dit echter kan in *Aftrekzels* en *gekookte Dranken* geen plaats hebben.

a. Dat eene kleine *hoeveelheid* eerder bewerkt kan worden, dan eene grootere, ſpreekt van zelf.

b. Inzonderheid is dit het geval in *Poeders*, welker *Ingrediënten* van ongelijke zwaarte zijn.

c. Dat echter *Aftrekzels* en *Afkookzels* een even langen tijd wegneemen, het zij men weinig of veel daar

daar van voorſchrijft, bezeft men ligtelijk, dewijl 'er even veel tijd toe behoort, om uit weinig of veel *Ingrediënten* de kracht uit te trekken: alleenlijk maakt het in het middel tot uittrekking, of de warmte, eenige verandering.

§. CXL.

Derde Regel. Men bevlijtige zig op de guldene eenvouwdigheid in de keuze van de Voorſchriften der Geneesmiddelen.

a. Hier in is eigentlijk de waare gelegenheid voor den Arts, om te toonen, door welken geest hij gedreven wordt; of hij nog met den ouden *zuurdeesſem van mengelmoes* en *zamenflansſing* beſmet is, of niet.

b. Ex ſimplicitate decus moet de uitgekozene ſpreuk van den Geneesheer zijn. Het *Simplex duntaxat & unum* van Vader HORATIUS geldt ook ten hunnen opzichte.

c. De eenvouwdigheid veréenigt alle mogelijke voordeelen, welken de beöeffenende Geneesheer immer verlangen kan.

d. Zij doet hem eere aan; zij toont, dat hij getrouw is aan de Natuur. De Natuur doet nooit met veel, het geen zij met weinig verrichten kan. De Natuur is in alle haare werkingen eenvouwdig, en zig zelven gelijk. Haar Dienaar, haar Zoon, haar Lieveling, de Arts, zij haar mede gelijk.

e. Vader HIPPOCRATES was een vriend der eenvouwdigheid. Met weinige, maar wel gekozene, dingen deed hij alles. Zijne opvolgers vervielen tot eene zoort van afgoderij; zij verlieten den dienst der Natuur, en offerden aan de Kunst: maar aan welke

Kunst? Die door inbeelding en een overdreven lust tot nieuwe vindingen geteeld, door Kwakzalverij aangekweekt, door geene zuivere ondervinding, en een mannelijken geest van waarneeming bezield, noch door gezonde ſtellingen ſterk geworden was. Thans naderen wij meer en meer aan dit groot modèl; thans ſtellen wij 'er eene eere in, om *Hippocratiſche Artſen*, dat is, vrienden van het eenvouwdige, te zijn.

f. Het gaat met de liefhebbers van zeer *zamengeſtelde* Geneesmiddelen, als met niets-beduidende praaters: hoe meer de eerſten mengen, en hoe meer de laatſten klappen, hoe meer zij van den weg af geraken.

g. De Arts, die de eenvouwdigheid bemint, toont daar door, dat hij zijne middelen beter kent, dat hij meer zeker van zijne zaak is, dan hij, die alles onder elkander mengt. Uit de geringe meenigvuldigheid der Geneesmiddelen, die hij gebruikt, uit het klein getal der *Ingrediënten*, waar uit elk middel beſtaat, blijkt zijn vertrouwen op het gekozene; daar integendeel de vriend van mengelmoes altijd een gebrek aan richtige kennis der voorgeſchrevene middelen, altijd eene onkunde omtrent het geen eigentlijk helpen moet, altijd een wantrouwen op elk *Ingrediënt* in het bijzonder aan den dag legt. Hij geeft altijd het één aan het ander tot een hulp: moest hij ze niet allen te zamen voor kreupel en onvoldoende houden?

h. Uit het eenvouwdige blijkt dadelijk eene mannelijke vastheid, eene zekere volkomenheid. Die alles onder één roert en mengt, toont zig verwijfd, kinderachtig en beſpottelijk. Een weinig hier van, een weinig daar van te neemen, is beneden de waardigheid van den Geneesheer. Dat eeuwig halveeren ont-

ontëert hem, en hij kan op die wijze niet inſtaan voor de werking van elk *Ingrediënt*, veel min van het geheele Geneesmiddel.

i. Maar zoude misſchien niet het lange *Recept*, de dikwils veranderde *gedaante* der Geneesmiddelen, meer vertrouwen bij het Publiek ontmoeten, dan het kort *Recept*, en het eenvouwdige? — Voorheen wel, thans niet meer. Men is te verlicht. Alleen de gemeene Man mag zig door deeze Kwakzalverij laaten misleiden. Verſtandigen doorzien, op welke ellendige gronden dat zamenmengen, en dat eeuwig ſpringen van het één op het ander, berusten moet. En dan zal de vastheid in het ontwerp van geneezing, het vertrouwen op de daar toe gekozene middelen, door den Geneesheer aan den dag gelegd, den Zieken zekerlijk meer gerust ſtellen, hem in de troostrijke gedachte, dat de Man voorzeker zijne ziekte kennen moet, wel meer dergelijke Lijders gehad en geneezen heeft, ſterker bevestigen, dan al dat dagelijks veranderen en vermeenigvuldigen, het geen altijd het vermoeden verwekken moet, dat de Doctor de kwaal niet recht kent. Onbeſtendigheid in de behandeling verraadt onzekerheid in de kennis. Elk nieuw *Recept* ſtrekt tot beſchimping van het voorgaande. Meer zie men hier omtrent in mijnen *Unterhaltenden Aerzte*, *Buch* IV.

k. Nog moet ik aanmerken, dat in de *Recepten* van eenen vriend der eenvouwdigheid eene gepaste openhartigheid heerscht, die men bij de Voorſchrijvers van eene ophooping van Geneesmiddelen niet vindt. Men kan de geneeswijze van hem, die *weinig* voorſchrijft, beter nagaan en overzien, dan van iemand, die een dozijn Geneesmiddelen overhoop haalt. De

eerſte onderwerpt zig aan het oordeel van kundige Mannen, zonder de minſte achterhoudendheid. Hij verbergt zijne middelen niet. Men leert ze van hem, en met eenige verandering volgt men hem na.

§. CXLI.

Men verkieze derhalven die inrichting der Voorſchriften, welke de eenvouwdigſte is.

Dit koomt overéén met het geen §. CXXXVII. en CXXXVIII. is aangemerkt geworden.

§. CXLII.

Daar door wint men voor eerst, dat het minder tijd kost, en dus ſchielijker te bekomen is.

a. Ook dit behoeft geene opheldering, na het geen reeds is gezegd geworden.

b. Alleenlijk zullen wij aanmerken, dat in die Voorſchriften, waar eene *ontbinding* of *uittrekking* verëischt wordt, als in *Aftrekzels*, *Afkookzels*, *Zaadmelken*, en in zekere *Smeeringen*, *Zalven* en *Pleiſters*; of eene *inwikkeling*, als in *Verſuikeringen*; of eene *zamenbinding*, als in *Olie-melken* en *Conſerven*, minder eenvouwdigheid plaats heeft, dan, waar iets dergelijks niet noodig is.

c. Ook kan men alles, het geen warmte, en anderen bijzonderen toeſtel van *bereiding* vordert, met het *zamengeſtelde* gelijk achten.

§. CXLIII.

Ten tweeden is eene eenvouwdige *gedaante* van het Geneesmiddel, al zijn de *Ingrediënten* voor 't ove-

overige gelijk, beter koop, dan eene *zamengeſtelde*.

a. Dit koomt natuurlijk daar van daan, dat de hulpmiddelen, tot de laatstgemelde verëischt wordende, grootendeels ook geld kosten, en dat tijd en moeite aan den Apotheker vergoed moeten worden.

b. Men zie ſlechts in de begrootingen van de prijzen der Geneesmiddelen, hoe voor dergelijke moeiten bij de *bereiding* zekere prijzen bepaald zijn.

c. Een zeer duidelijk voorbeeld levert de *Kina* op. De eenvouwdigſte *gedaante*, waar in zij gegeven kan worden, is het *Poeder*. Ik ſtel, twee lood daar van met een half drachma *Terra foliata Tartari*, kost tien of twaalf grosſen. Men ſchrijve dit nu voor in de *gedaante* van een *Conſerf*, dan moet reeds voor die zamenvoeging meer betaald worden. Men maake met eenig *afgetrokken water* een *Mixtuur* daar uit, dan heeft men de kosten van het *water*, en de moeite der *bereiding*. Men laat 'er een *afgekookten Drank* van maaken, dan moet men betaalen voor vuur en moeite.

d. Nog een voorbeeld is in het *Poeder van Jalappe* met *zoete Kwik*. Moet dit *Poeder* tot *Pillen* gebragt worden, dan kost de zamenvoeging en de moeite dadelijk iets meer.

e. De *Ingrediënten* tot het maaken van een *Aftrekzel*, uit de Apotheek voorgeſchreven, om door den Zieken zelven *bereid* te worden, kosten ongelijk minder, dan wanneer men het *Aftrekzel*, gereed gemaakt zijnde, voorſchrijft.

f. De droge *Ingrediënten* tot *Maag-koekjens*, volgens de *Deenſche Apotheek*, kosten vier Schellingen

gen het once; met *Suiker* tot *Koekjens* gemaakt, zijn zij viermaal duurder.

§. CXLIV.

Ten derden is de eenvouwdige *gedaante* niet zoo ligtelijk aan gevaar van bederf of tegenſtrijdige werking bloot geſteld, en men kan beter over de zuiverheid der *Ingrediënten* oordeelen; terwijl ook de kracht van het *onbereide* middel in het *zamengeſtelde* gedeeltelijk kan verloren gaan.

a. Hoe meer de *gedaante* zamengeſteld is, hoe meer het middel, over 't algemeen geſproken, kan bederven.

b. Olie-melken en *Zaad-melken*, bij voorbeeld, ſcheiden zig ligtelijk af. De laatstgemelden worden in den zomer ſchielijk goor.

c. Conſerven worden ligtelijk droog: zijn zij te dun, dan kunnen zij, wanneer 'er *Syropen*, en dergelijke, onder zijn, tot gisting overgaan.

d. Aftrekzels en *Afkookzels* duuren zoo lang niet, als de *Ingrediënten*, waar van zij bij den Zieken zelven *bereid* worden.

e. Ook deezen gaan zomtijds, door bijvoeging van *Syropen*, en dergelijken, tot gisting over.

f. Hoe meer *Ingrediënten* in de begeerde zamenſtelling bij één komen, hoe ligter het één het ander in zijne werking kan belemmeren.

g. Dat men bij eene meer *zamengeſtelde bereiding* niet zoo goed van de echtheid der *Ingrediënten* kan oordeelen, is klaar genoeg. In de eenvouwdige Voorſchriften zijn de *Ingrediënten* niet zoo omkleed, maar het uitgetrokkene zelfs nog geheel voor handen.

h. In

h. In *Conſerven*, en vooral in *Pillen*, is meenigmaal een *Ingrediënt* raadzelachtig verborgen.

i. In *Aftrekzels* en *Afkookzels* is ſlechts één of twee der beſtanddeelen van de *Hoofd-ingrediënten* overig, en men kan dus altijd niet oordeelen, van welken graad de echtheid van het één of ander geweest is.

k. In *bereidingen*, die warmte verëisſchen, gaat meer of min van de vluchtige deelen der *Ingrediënten* verloren.

l. Dit is veelal het geval in *gekookte Dranken*, bij voorbeeld, van de *Kina*. In het *Afkookzel* is deeze bijna geheel iets anders, dan het *Poeder;* ten minſten is het laatſte in koude koortſen ongelijk werkzaamer, dan de *gekookte Drank*.

m. Verſuikeringen, en dikke omwondene *Vochten* in *Conſerven*, verzwakken insgelijks de werkzaamheid van verſcheiden Geneesmiddelen.

§. CXLV.

Verder blijve men bij het gekozen Voorſchrift, zoo lang als de wezentlijke omſtandigheden zulks gedogen.

a. Dit is hier vooren reeds aanbevolen geworden, toen van de mannelijke ſtandvastigheid van den Geneesheer geſproken is.

b. Wanneer men bij dit ééne Voorſchrift gaarne blijven wil, en men van zijne zaak zeker is, zoo moet men ook den Zieken, en die tot hem in betrekking ſtaan, vooraf onderrichten, dat men, in volkomen vertrouwen op de kracht van het middel, als naar de omſtandigheden geſchikt, en te meermaalen ondervonden, van deszelfs gebruik niet zal afgaan. Gelijk hier

voo-

vooren gezegd is, zal dit ook het vertrouwen van den Zieken verwekken en verſterken.

c. Maar in dit geval is het dan ook raadzaam, om geene te kleine *hoeveelheid* op eenmaal voor te ſchrijven, op dat des te zeldzaamer aanleiding gegeven werde, dat de Zieke om andere Geneesmiddelen verzoeke.

d. Die *hoeveelheid* moet nochtans zoo groot niet zijn, dat ze den Zieken beängst maake. Men ſchrijft alleenlijk zoo veel voor, als in ſcherpe ziekten voor een paar, en in ſleepende voor agt dagen toereikende is.

e. Breeder zullen wij daar van ſpreken in de *Afdeeling* van *de hoeveelheid der Geneesmiddelen.*

f. Wanneer wij alle de voordeelen hier van wilden optellen, zou de uitſpaaring voor behoeftige Zieken ook daar onder kunnen gerekend worden.

§. CXLVI.

Hij ſchrijve ook nimmer, zonder dringende noodzaakelijkheid, te gelijker tijd, voor denzelfden Zieken, Geneesmiddelen in verſchillende *gedaanten* voor.

a. Dit is een *hoofdregel.* Door dagelijkſche, ja elk uur, herhaalde veranderingen van Geneesmiddelen, en door vermeenigvuldiging van dezelven, willen de windmaakers, huichelaars en pluimſtrijkers, onder de beöeffenaars der Geneeskonst, zig in de gunst indringen. Dit moet den naam dragen van dienstvaardigheid, waakzaamheid, geduldigheid, werkzaamheid, en aanwending van alles, wat den mensch mogelijk is.

b. Zoo

b. Zoo zeer als dit den Geneesheer tot een Kwakzalver, die op de markt ſchreeuwt, verlaagt; zoo duur als dit voor de beurs van den Zieken te ſtaan koomt; zoo nadeelig is het ook voor de werkende Natuur. Deeze wordt daar door geſtoord, en het één Geneesmiddel breekt af, het geen 't andere heeft opgebouwd.

c. Elk Geneesmiddel moet zijn tijd hebben om te werken, en in dien tijd moet het alleen werken; geen ander moet zig in deszelfs werking tuſſchen mengen.

d. De Natuur zelve volgt, waar zij ſlechts kan, altijd een vast ontwerp. Veele dagen lang kan men bemerken, wat zij ten doel heeft, waar zij heen wil, en eindelijk ziet men, hoe zij het tot ſtand brengt. Dit echter geſchiedt alleen dan, wanneer geen windbuil haar hindert; wanneer zij, en haare hulpmiddelen, tot het zelfde einde arbeiden, en hand aan hand gepaard gaan.

e. Zulke zoort van Geneesheeren zijn, helaas! in de noodzaakelijkheid, om meer dan één Geneesmiddel voor te ſchrijven, op dat hij, die zig van raad bedient, genoeg voor zijn geld bekome.

f. In 't oog loopende, en aanſtootelijke voorbeelden daar van vinden wij in de *Waarneemingen* van HEISTER. Zelden heeft hij aan de geenen, die hem om raad vroegen, minder dan zes *Recepten* op eenmaal voorgeſchreven.

g. Het volgende geval verdient te worden opgeteekend. De Zieke had een ongemak aan het oog. HEISTER ſchreef hem voor:

In 't midden van *Juny*. *Kruiden* om als *Thee* te drinken. Een verdeelend *Poeder*. Een water, om het *Poeder* mede in te neemen. Eene verdeelende

Sto-

Stoving. Een geneezende *Balſem.* Een verdeelende *Pleiſter.*

Den 29. *Juny.* Eene verdeelende *Zalve.* *Kruiden* tot een Voetbad. Een *Amandel-melk.* Verſterkende *Maag-droppelen.*

Den 30. *Juny.* Een verzachtende *Spiritus.*

Den 3. *July.* Verdeelende *Kwik-poeders.* *Pillen* tot ontlasting. Een verſterkend *Water.*

Den 4. *July.* Een verkoelend *Oog-zalfjen.*

Den 13. *July.* Een zuiverend *Strooi-poeder.*

Den 16. *July.* Verdeelende *Pillen.*

Den 18. *July.* Een *Oog-water.*

Den 20. *July.* *Pillen* tot buikzuivering.

Den 22. *July.* Verſterkende *Droppels.* Een verſterkend *Water.*

Den 24. *July.* Een *Maag-pleiſter.* Een *Mondwater.* Een *Snuif-poeder.*

Den 28. *July.* Een temperend *Poeder.*

Den 29. *July.* Een bloedzuiverend *Poeder.*

Den 3. *Augustus.* Eene verſterkende *Amandeldrank.* Nog een ander *Snuif-poeder.*

Den 5. *Augustus.* *Laudanum.*

Den 6. *Augustus.* Bloedzuiverende *Pillen.*

Den 8. *Augustus.* Een ſlijmachtig *Vocht.*

Den 9. *Augustus.* *Extract* tot buikzuivering.

Den 16. *Augustus.* Verdeelende *Kwik-pillen.*

Dus *drie en dertig Recepten* in den tijd van één maand, en dat nog voor eene *uitwendige* ziekte.

§. CXLVII.

De Arts vermeide ook de tegen overgeſtelde gebreken; hij neeme maar niet alles wat mogelijk is, zelfs te-

tegenſtrijdige Geneesmiddelen in één en het zelfde Voorſchrift.

a. Dit is eene andere zoort van *Charlatanerie* of *Kwakzalverij*. De één wil met veel Voorſchriften, en een ander met veel *Ingrediënten* in één Geneesmiddel, wonderen doen. Dit noemt men twee vliegen met ééne klap ſlaan.

b. Een voorbeeld is het *Vitriool-zuur* in een *Kinadrank*, 't welk het harstachtige nederploft, en daar door aan het Geneesmiddel een ſlechter aanzien geeft, en deszelfs nuttigheid verzwakt.

c. Doch het klaarſte voorbeeld is het *Braakſtillend middel van* RIVERIUS, 't welk men zoo dikwils in deszelfs geheel, namelijk, *gemengd*, voorſchrijft, in plaats dat het *Zuur* en het *Loog-zout* elk afzonderlijk genomen moest worden.

§. CXLVIII.

Dat hij in het verkozen Voorſchrift zelven, zoo veel mogelijk, de eenvouwdigheid in acht neeme, zal bij vervolg meer dan eens worden aangeprezen.

a. Dit is en blijft de eerſte *hoofdregel* in het ſchrijven van *Recepten*. — *Non multa, ſed multum!* moet den Arts ſteeds voor oogen zweeven.

b. Maar hoe grof, hoe ſchandelijk, wordt niet dikwerf tegen deezen regel gezondigd. Niet alleen veelerlei *mengelmoes* wordt onder één geroerd, maar zelfs zeer *zamengeſtelde Ingrediënten* worden daar toe genomen. En dan moet het *Recept* juist een eenvouwdig aanzien hebben! Niet meer dan vier *Ingrediënten!* Maar beziet men het naauwkeurig, dan beſtaat één

Ingrediënt weder uit vier, ja wel uit viermaal vier *Ingrediënten.*

c. Daar van is dan ook niet zelden het gevolg, dat het Geneesmiddel klonterig wordt, een zakzel maakt, dat zig iets aan 't glas zet, ja zelfs opbruiſching, giſting, ſpringen van het glas, en andere dingen meer, zig tot ſchrik van den Zieken vertoonen.

d. En daar door kan dan ligtelijk veroorzaakt worden, dat men te onrecht den Apotheker in verdenking brengt, als of hij zijne konst niet verſtaat, of ſlechte waaren levert. Mij is een voorbeeld bekend, dat een zeer goed Apotheker voor een Jongeling van aanzien een *Mixtuur* bereiden moest, waar in zulk een *mengelmoes* was, dat het ééne *Ingrediënt* het andere vernielde, en daar door eene kleine aanzetting aan den hals der fles te weeg gebragt werd, uit hoofde van welke de Geneesheer zelf verklaarde, dat het niet gerust te gebruiken was. Dit geſchiedde zekerlijk wel *ſub roſa*; maar de doorn, onder die roos verſcholen, ſtak echter den Apotheker.

e. Maar ook de Zieke zelf kan door zulk een *mengelmoes* zeer veel nadeel lijden. Een zeker Arts had gehoord, dat men ook wel *Braak-wijnſteen* met *Rhabarber* zamenvoegt, om een *Braak-* en *Ontlast-middel* op eenmaal te verkrijgen. In zijne groote wijsheid wilde hij dat eens recht fraai maaken, en mengde den *Braak-wijnſteen* onder de waterige *Tinctuur van Rhabarber.* Daar door werd nu de *Regulus* van het *Wijnſteen-zuur* ontbonden, en werkte als een *Saffraan van Metaalen.*

f. Alle gevallen hier op te tellen, zoude ons te ver doen afdwaalen. Ik zal echter in eene kleine Apotheek, die ik zelf bezig ben te bewerken, bij elk Geneesmiddel

neesmiddel aanwijzen, met welk ander het zig niet verdragen wil.

g. GAUBIUS heeft van deeze gebreken, die in onwetendheid der *Scheikunde* en van de *Kruidmeng-konst* hunnen grondflag hebben, veel gezegd, doch in verre na niet alles uitgeput, vooral, dewijl de *Scheikunde* nog dagelijks door nieuwe ontdekkingen wordt uitgebreid. En over 't algemeen moeten wij veronderſtellen, dat de Schrijver van *Recepten* behoorlijke *Scheikundige* kennis bezitte.

§. CXLIX.

Vierde Regel. Hij lette op de omſtandigheden van den Zieken, om een goedkoop of kostbaar Voorſchrift te verkiezen.

a. Over 't algemeen moet de Arts zig op eenvouwdige *Recepten* toeleggen. Die kosten zoo veel niet, als de *zamengeſtelde*, *gemengde*, en met *kunst ingerichte Recepten*. Dit behoort gevolgelijk mede tot het character van een goed en rechtſchapen Arts, dat hij hulp verſchaffe, zonder den Lijder op veele kosten te jaagen.

b. Hier in vertoont zig de uitmuntende waarde der laatere, of liever der herſtelde *Geneeskundige Practijk*. De Apothekers, die zig nog de oude *Duitſche* geneeswijze, de duure *Elixirs*, en kostbaare buitenlandſche middelen, herinneren, verzekeren, dat hunne tegenwoordige winſten, in vergelijking met die van voorige tijden, als nacht en dag verſchillen.

c. Even gelijk men in de keuze der *Ingrediënten*, en in den voorraad van 't geheel, ſpaarzaam zijn kan, zoo kan men dit ook doen ten aanzien van de *ge-*

daante, waar in men het Geneesmiddel geeft. Men lette op het geen hier vooren van het nut der eenvouwdigheid gezegd is.

d. Dat men voiſtrektelijk aan arme lieden geene andere, dan goedkoope, middelen moet voorſchrijven, behoeft geen bewijs. Dit is echter niet altijd in de keuze van elk *Ingrediënt* in acht te neemen. Waar *Kina*, *Muskus* en *overgehaalde Olie* noodig is, moet zulk een middel, hoe kostbaar het ook zijn moge, uit geene onmedogende ſpaarzaamheid aan den Zieken onthouden worden. Maar 'er is nochtans in de *gedaante* der Geneesmiddelen eenig onderſcheid waar te neemen, gelijk ſtraks nader zal worden aangemerkt. Het duure *Extract van Kina* behoeft men evenwel den armen niet te geven. *Droppels*, *ongekookte Dranken*, enz. zijn al mede niet noodzaakelijk.

e. Intusſchen is het onze plicht, om den Apotheker de ſchade te vergoeden, die hem onze eenvouwdige en goedkoope geneeswijzen over 't geheel toebrengen, wanneer dit met een goed geweten gedaan kan worden. Aan zijne welvaart is ons, ja het geheele Publiek, veel gelegen; hoe beter het hem gaat, hoe meer hij in ſtaat is goede waaren te leveren, en goede Bedienden te houden. Echter moet de Arts het Publiek daar toe niet meer laaten bijdragen, dan noodig is.

f. Wanneer de Zieke rijk is, moet de Arts zijne ſpaarzaamheid ter zijde ſtellen. Dezelve ware dan geene deugd. Overdadig zijn moet hij niet, maar ook niet gierig. Hier is vermogen genoeg, om eene goede Apothekers rekening te betaalen. Hier verkieze hij dus zulke *zoorten* en *Voorſchriften* van Geneesmiddelen, die in anderzints gelijke omſtandigheden het meest kosten.

g. Even-

g. Evenwel moet hij daar toe geene kostbaare *bereidingen* in voorraad houden, en aan de eenvouwdigheid der Apotheek nadeel toebrengen. Alles wat hij aan een rijkaart voorſchrijft, moet van de beste *zoort* zijn, die aan een Man van zijnen ſtaat voegt.

h. Ook wil ik hem niet raaden, volgens de manier van HEISTER, een bijzonder water tot het inneemen van *Poeders*, ja zelfs van een *Braak-poeder*, voor te ſchrijven; tegen walging maag-verſterkende *Droppels*, en tuſſchen de *Droppels* maag-verſterkende *Wateren*, en nevens de *Droppels* en *Wateren* een maag-verſterkende *Pleiſter* voor te ſchrijven. Zulk eene vermeenigvuldiging is beneden zijne waardigheid, ſtrijdt tegen zijnen eerſten plicht, liefde voor het eenvouwdige.

i. Aan lieden van hoogeren ſtand kan men zeker niet gevoegelijk geven, het geen men aan hunne Dienſtboden zoude voorſchrijven. Door een al te goedkoop middel brengt men zig bij hun niet in het beſte crediet. Men koomt tuſſchen de welvoeglijkheid en eenvouwdigheid een weinig in 't gedrang. Een Geneesheer, die altijd maar eenvouwdig weg te werk' ging, ſchreef aan een voornaam Man, die anders voor een *buikzuiverend Drankjen* een mark betaald had, (de Bediende moest zijne Geneesmiddelen altijd dadelijk betaalen,) een paar loot *Engelsch Zout* voor, het welk die Heer in ſchoon water moest laaten ſmelten, en dan inneemen. Toen de Bediende daar mede kwam, en zeide, dat het twee Schellingen had gekost, werd het met een walgelijken tegenzin weggeworpen.

k. Ook onder de min-vermogenden zijn 'er lieden, die met goedkoope Geneesmiddelen zeer te onvreden

zijn, dewijl zij eene veronachtzaaming en miskenning van hunnen welſtand, en, zoo zij het noemen, van hunne edelmoedigheid daar in vinden. „ Spaar toch „ niets, lieve Heer Doctor," zegt een klein Koopman, het oog ter zijde op zijn' zilveren theekop werpende: „ gij hebt dat niet noodig. Ik kan, Gode „ zij dank, het beste betaalen, en mijn hart is niet „ aan het geld verkleefd. Ik zie, gij kent mij en mijne omſtandigheden niet. Hoe veel kracht kan 'er „ toch wel in dat *Mengzel* ſteeken, het welk gij mij „ daar hebt voorgeſchreven? Lieve God, het kost „ niet meer dan twee Schellingen. Schrijf gij maar „ op, Heer Doctor, ordonneer gij maar, en laat mij „ voor de kosten zorgen."

§. CL.

Den Armen ſchrijve men, bij voorbeeld, *Poeders* en andere Geneesmiddelen, van weinig kostbaarheid in de *bereiding* en *inpakking*, voor, ook alleen de *Kruiden*, enz. om *Aftrekzels* te maaken, wanneer andere redenen daar van niet te rug houden.

a. Over 't algemeen zijn *Poeders* die *zoort* van Voorſchriften, die het minſte kosten, dewijl daar toe geene middelen tot *zamenvoeging*, *uittrekking* of *omwinding*, geene warmte of groote moeite in de *bereiding*, en in allen gevalle alleen papier ter *inpakking* verëischt worden.

b. Zelfs, *Geneeskundig* beſchouwd, kan men van het *Poeder* in 't algemeen meer werkzaamheid verwagten, dan van *Slikbrokken*, *Conſerven*, *Pillen*, *Koekjens* en *Verſuikeringen*, ja in zommige Geneesmiddelen meer, dan van *gekookte Dranken* en *Aftrekzels*, de-

dewijl, of de *Ingrediënten*, niet zoo veel van hunne kracht verloren hebben, of deeze kracht niet zoo *omwonden* is, als in Geneesmiddelen van andere *gedaanten*.

c. Dan, de voorzichtigheid gedoogt altijd niet, dat wij *Poeders* geven. Het is over 't algemeen eene onaangenaame, en bij den gemeenen Man, vooral bij Soldaaten en Matroozen, eene verdachte *gedaante*. De laatstgemelden ſpreken dikwils van de *Poeders*, die hunne Artſen hun geven, als waren het *Mengzels* van ſteenen en beenderen. *Mixtuuren* hebben dadelijk meer vertrouwen, en verwekken minder afkeer. Thans zijn ook de *afgetrokkene Wateren* niet zoo duur, of men kan, zonder buitengewoone kosten, wel een *Mixtuur* laaten klaar maaken. In allen gevalle zelfs zoude men 'er ſchoon water toe kunnen neemen, hoe zeer dit langer in de maag blijft liggen, dan *afgetrokken Water*.

d. Poeders en *Kruiden*, gehakt of geſtooten zijnde, kan men aan behoeftige Lijders geven, om 'er eene *Thee*, of ander *Aftrekzel*, van te *bereiden*. Daar door wordt veel uitgeſpaard.

e. Hier echter koomt het 'er op aan, of hij alles, wat daar toe behoort, behoorlijk gereed hebbe; bij voorbeeld, om een *Aftrekzel van Houten*, en vooral van *Kina*, te maaken, wordt vrij veel verëischt, om zig niet te vergiſſen.

f. Wanneer Oppaſters van Zieken zulke middelen *bereiden* moeten, gaat het doorgaans zeer nalaatig toe, dewijl die *bereiding* te laſtig voor haar is, en ik ſchrijf dus liever een *gekookten Drank* uit de Apotheek voor, en trachte het op eene andere wijze weder uit te ſpaaren.

g. En dan nog eens vooral: nooit moet men het noodzaakelijke ter zijde ſtellen, geene ſpaarzaamheid kan zulks verontſchuldigen: vordert de ziekte, in de hoop van eene te erlangene hulpe, Geneesmiddelen, die niet in eene goedkoope *gedaante* gegeven kunnen worden, moet men ze daarom niet achter wegen laaten.

§. CLI.

Aan welgegoede lieden ſchrijft men de Geneesmiddelen voor in zulk eene *gedaante*, die naar hunne omſtandigheden geſchikt is, zelfs, zoo veel mogelijk, tot ſchadeloosſtelling van den Apotheker, inzonderheid voor het geen hij aan Armen weggeeft; ook wel, wanneer men het zoo verlangt, in eene kostbaare *gedaante*.

a. Hier van is reeds in de voorige *Paragraaphen* geſproken.

b. Ook beſpeuren wij hier nog eene hoofdreden, waarom de Arts zomwijlen niet moet uitſpaaren, maar zoo veel de omſtandigheden, en zijne verwijdering van alle Kwakzalverij toelaaten, het kostbaare moet voorſchrijven.

c. De Arts, bij ons ten minſten, neemt niets van de onvermogenden: maar daar voor maakt hij ook geene zwarigheid, om den welgegoeden wel eens iets meer te laaten betaalen, dan de geſtelde begrooting medebrengt. De Man, door God met tijdelijke middelen gezegend, moet voor den Man, die in behoeftige omſtandigheden is, mede betaalen, zonder het te weten.

d. Even zoo ook de Apotheker. Die van *Koppenhagen* ſtellen den prijs der Geneesmiddelen, aan de Hos-

Hospitalen te leveren, op twee derden, ja wel eens op de helft van het geen bij de gewoone begrooting bepaald is. Bovendien bekoomt een andere Arme, wiens *Recept p. p.* (*pro paupere*) geteekend is, het Geneesmiddel voor Hospitaal-prijs; ja meenigmaalen neemt men 'er niets, hoe genaamd, voor.

e. Behoort die weldadigheid hun niet op eene geöorloofde wijze vergolden te worden? Zouden wij hun geene billijke vergoeding gunnen, wanneer het zonder gevoelig nadeel van een derden, en zonder opzettelijke verkwisting geschieden kan?

f. Men zij echter wel overtuigd, dat de Zieke eenig recht tot het beste hebbe, vooral, wanneer 'er Vrouw en Kinderen zijn; want bij veelen, die groote verteering maaken, ziet het 'er na den dood schraal uit.

g. Nog moet ik voor vreemde Lezers opmerken, dat, volgens onze wetten, het loon van Geneesheeren, en de Rekeningen der Apothekers, even gelijk het verschuldigde aan den Koning, aan Kerken, aan Schoolen, aan Dienstboden, uit de *massa* eener nalatenschap, die onder gerechtelijke beheering gesteld is, voor af betaald worden; terwijl daarentegen de andere schuldëisschers, wanneer 'er niet genoeg overig blijft, zig eenen geëvenredigden aftrek moeten laaten welgevallen.

§. CLII.

De *Droppels*, *Mixtuuren* en andere vloeibaare *gedaanten*, waar in *Extracten*, *zuure Syropen*, *Oliën*, *Tinctuuren*, *overgehaalde Wateren*, en dergelijken, gebruikt kunnen worden, behooren voornamelijk hier toe.

a. Men zal, gelijk reeds hier vooren gezegd is geworden, de *vloeibaare Mengzelen* altijd duurder vinden, dan de *droogen*, al zijn de *Ingrediënten* voor het overige gelijk. Echter kan men in de *vloeibaare* gemakkelijk allerleie kostbaare *bereidingen* inmengen, waar door het Geneesmiddel duurder wordt.

b. Extracten, vooral de harstachtige van de *Kina*, maaken vrij duure *Droppelen*. Men had voorheen dikke *Extract-Droppelen*, welker algemeen gebruik voor den Apotheker zeer voordeelig was.

c. Het aanhoudend gebruik van het *Extract van Kina* in zenuw- en rotkoortſen, ook in zekere ſleepende ziekten, kan eene Apothekers-rekening merkelijk doen oploopen.

d. Overgehaalde Oliën, de *Liquor anodynus* HOFMANNI, enz. doen het zelfde.

e. Wezentlijke Oliën dienen zekerlijk nu niet veel meer tot *inwendig* gebruik. Maar in *uitwendige* Geneesmiddelen verhoogen zij den prijs zeer.

f. Onder de *Tinctuuren* is die van *Barnſteen*, en nog meer de *zwarte Tinctuur van Spiesglas*, vrij duur, en beiden brengen weinig nut aan.

g. Onder de *overgehaalde Wateren* zijn eenige *zamengeſtelde* duur, en daar onder het *Kaneel-water* en *Water van Oranjebloesſem.*

h. Onder de *Syropen* zijn die van *Scharlaken-beſſen*, *Kaneel*, *Nagelen* en *Ammoniak-Gom* het hoogst in prijs.

i. Afkookzels, *Aftrekzels* en *Zaad-melken* kosten ook, uit hoofde der *bereiding*, meer, en zijn insgelijks geſchikt voor duure *Inmengzelen.*

k. Men herinnere zig echter altijd, dat van de eenvouwdigheid, de waardigheid van den Geneesheer,

de

de aanwijzingen ter geneezing, en de werkzaamheid van het Geneesmiddel, niets behoort te worden uit het oog verloren, om den Apotheker aan ſchadeloosſtelling te helpen.

l. Van den prijs der Geneesmiddelen zal ter zijner plaats afzonderlijk gehandeld worden.

m. 'Er is nog een goed middel om de rekening van eenen Apotheker te verhoogen, wanneer men *uitwendige* Geneesmiddelen, Klyſteeren, enz. voorſchrijft, om in de Apotheek geheel gereed gemaakt te worden.

§. CLIII.

De manier der *Engelſchen*, om de Geneesmiddelen, zoo veel mogelijk, in enkele *Giften* voor te ſchrijven, behoort niet nagevolgd te worden.

a. De *Engelſche* Geneesheeren ſchrijven zelden *Poeders*, *Conſerven*, *Mengzels* of *Droppels* voor, maar des te meer *Slikbrokken* en *Drankjens*, elk van eene afzonderlijke *Gifte*. Men zie ook hunne Hospitaals-Apotheken.

b. Dit veroorzaakt des te zwaardere rekeningen, en heeft zijne nuttigheid voor den Arts, die te gelijk Apotheker is.

c. Het kan 'er nog door, wanneer niet meer wordt voorgeſchreven, dan de omſtandigheden telkens vorderen, en dus geen geld verloren gaat.

d. Maar bij de Armen is deeze handelwijze, zoo verre zij onnoodig en geld verſpillende is, onbetamelijk. En bij gegoede lieden ſtrijdt zulks met de zoo zeer aan te prijzene eenvouwdigheid, en vastheid in het ontwerp van geneezing.

§. CLIV.

§. CLIV.

Vijfde Regel. Hij ſchrijve het Geneesmiddel in zulk eene *gedaante* voor, welke naar de ziekte geſchikt is, wanneer men zig in het geval bevindt, dat hier op inzonderheid gelet moet worden.

a. Zekere ziekten en omſtandigheden ſluiten zekere *Formulieren van Recepten* uit, en verëisſchen anderen.

b. Dit moet de Arts wel in acht neemen, wanneer hij zig als een Man, die wel doordenkt, gedragen wil.

§. CLV.

Zoo gedoogt de Watervrees geene *vloeibaare*, en de Keel-ontſteeking geene *drooge* Geneesmiddelen. In gevallen, waar het ſlikken onmogelijk is, neemt men zijne toevlucht tot *uitwendige* middelen.

a. Die de Watervrees heeft, wordt door trekkingen, en een onuitſpreeklijken angst aangedaan, wanneer hij iets drinken zal: men geeft hem dus *Slikbrokken* of *Pillen*, ter naauwer nood *Conſerven*, uit hoofde van de aankleevende vochtigheid.

b. De ontſteeking in de keel zoude door het aankleeven, of blijven zitten van een *Poeder*, als eene verdeelde *maſſa*, die zig niet dadelijk met gemak laat doorzwelgen, erger worden.

c. Intuſſchen moet men toeſtaan, dat een *Conſerf*, geſchikt om goed door te glijden, het beste zijn zoude, wanneer men een ongemak in de keel heeft: want in zulk een geval kan men eene dikke *maſſa* ligter door krijgen, dan eene *vloeibaare*.

d. Wan-

d. Wanneer niets door de keel wil gaan, moet men wel *uitwendige* Geneesmiddelen gebruiken.

e. Zoodanig is ook het geval in eene zwelling der keel van verdikte klieren, of eene verſtopping derzelven door vreemde lichamen. Dan gebruikt men *Klysteeren*, *Baden*, en dergelijken.

f. Zelfs heeft men in het laatſte geval eene ontbinding van *Braak-wijnſteen* in de handen ingewreven, of door middel van eene *inſpuiting* in 't bloed gebragt, om dit middel langs eenen omweg naar de Maag te brengen, en op die wijze eene braaking te veroorzaaken. Daarentegen heeft men nu ook reeds *inwendige* middelen gegeven, tot bereiking van een oogmerk, het welk anderzints *uitwendige* ſchijnt te vorderen. Ik meen den *Braak-wijnſteen*, in ontwrichtingen, waar men de ſpieren verſlappen wil.

g. Ook in Rotkoortſen is van *Baden*, met verſterkende dingen *bereid*, door veelen breed opgegeven geworden.

h. In doodelijke Krampen, Beroerten, in onmaatige Kwijling enz., waar het ſlikken allermoeielijkst is, in de Keel-kramp bij opſtijgingen, worden, naar maate van de omſtandigheden, *Inwrijvingen*, *Klysteeren*, *Stovingen*, enz. gebruikt.

i. Wanneer iemand, die eene Zenuw-koorts heeft, met opſtijgingen gekweld is, den *Muskus* niet kan of wil doorſlikken, laat ik denzelven met groot nut op de tong aanbrengen.

k. Aan lieden, die holle tanden hebben, geeft men zeer *vloeibaare* middelen, op dat 'er niets blijve zitten.

§. CLVI.

§. CLVI.

Zesde Regel. Hij ſchikke zig ook naar den ouderdom van den Zieken, en geve aan Kinderen, bij voorbeeld, geene *Poeders*, *Pillen*, of andere onaangenaame *bereidingen*, of het geen groote *Giften* vordert, maar wel aangenaame *Droppelen*, *Mengzels*, *Likmiddelen*, *Conſerven*, *Zaad-melken* en *Verſuikeringen*, wanneer de omſtandigheden zulks gedogen.

a. De *Poeders* en *Pillen* zijn, natuurlijker wijze, voor Kinderen nog onaangenaamer, dan voor volwaſſene perſoonen.

b. Men kan hun zekerlijk door het bijvoegen van *Suiker* veel van die onaangenaamheid beneemen; maar altijd blijft hun de *gedaante*, en vooral dat lastig *omroeren*, onaangenaam.

c. *Gekookte Dranken*, *Aftrekzels*, *Sappen van Planten*, enz. zijn hun ook zeer onaangenaam, van wegen den grooten ſlok, dien zij daar van neemen moeten.

d. De *vloeibaare Mengzelen*, waar van zij niet veel op eenmaal hebben door te ſlikken, vooral, wanneer men ze met *Suiker*, *Syroop* en *Honig* minder walgelijk gemaakt heeft; ook des noods de *Conſerven*, wanneer zij dergelijke *Bijmengzelen* hebben, gaan 'er beter door. Het best behagen hun de *Koekjens*.

e. Alleenlijk moet men hier altijd acht geven op de hoofdplichten in het ſchrijven van *Recepten*, eenvouwdigheid, aanwijzingen ter geneezing, werkzaamheid enz., welken men ook bij Kinderen niet moet ter zijde ſtellen.

§. CLVII.

§. CLVII.

Tegen *Klysteeren* hebben de Kinderen ook ongemeen veel: echter moeten zij zomwijlen de plaats van niet werkende *inwendige* Geneesmiddelen vervullen.

a. De volwasſenen zijn bij ons ook ongemeen tegen *Klysteeren*, hoe zeer de *Franſchen* en de *Duitſchers*, en *Deenen*, die met de geneeswijze van KÄMPF ingenomen zijn, dezelven zeer beminnen.

b. Men kan hun dit niet kwalijk neemen; want 'er is in deeze bewerking altijd iets gewaagds, en 'er behoort veel toe, dat een *Klysteer*, het welk niet enkel tot ontlasting beſtemd is, alle die heerlijke werkingen doen zal, welken men 'er van hoopt.

c. Met dit al moet men echter zomwijlen op deeze wijze den Zieken Geneesmiddelen toedienen, die op eene regelrechte manier niet ingenomen kunnen worden.

d. Inzonderheid is dit het geval met de *Kina* bij Kinderen. Wanneer zij het *Poeder* niet in den mond willen neemen, brengt men hun dezelve door *Klysteeren* in het lichaam.

§. CLVIII.

Zevende Regel. Hij lette ook op den nationaalen en perſoonlijken ſmaak, en de perſoonlijke geſteldheid van den Zieken, voor zoo verre zulks door onderzoeking, eer men iets voorſchrijft, is na te ſpooren.

a. Dat een ieder zijnen ſmaak heeft, is bekend, en dat men dien ſmaak, vooral bij Zieken, die in de harde noodzaakelijkheid zijn, om ſlecht voedzel te moeten

ten eeten, billijker wijze een weinig mede in aanſchouw neemen moet, verſtaat zig van zelf.

b. Zommige Volken hebben hunnen eigen ſmaak van beſchouwen. De *Franschman* is een groot vriend van *gekookte Dranken* en *Soepen*. De *Engelschman* is gewoon *Slikbrokken* en *Drankjens* te neemen. De *Duitſcher* en de *Deen* neemt allerlei; echter zijn *Droppels* bij hun het meest geliefd.

c. Nog heeft het Volk zijne bijzondere denkbeelden omtrent de *gedaante* van zekere Geneesmiddelen. Bij ons is *Pillen* en *Buikzuiveren* een vermaagſchapt denkbeeld. Zoo ook *gekookte Dranken* en *Zweeten*.

d. Wat den perſoonlijken ſmaak, die den Zieken voor zijn perſoon eigen is, betreft, dezelve is gelegen in de gewoonte, gedeeltelijk in vooroordeelen. Maar daar op moet zekerlijk acht geſlagen worden.

e. Heeft de Zieke eenen onverklaarbaaren, aangeboren en onoverwinnelijken afkeer van iets, zoo noemt men dat eene perſoonlijke geſteldheid, (*Idioſyncraſia*,) en hoedanig die ook zij, zoo moet men het hem niet geven.

f. *Pillen* zijn meestal die *gedaanten*, waar van veelen eenen bijzonderen afkeer hebben; ook wel van *Conſerven*.

g. Van *Ingrediënten*, die voor zekere perſoonen allerondraaglijkst zijn, heeft GAUBIUS een voorbeeld aan *Kreeft-oogen* gezien. Mij is 'er één van *Liquor anodynus* HOFMANNI, en één van *Kaneel-water*, bekend.

h. Dewijl men dit nu niet, zonder een Propheet te zijn, raden kan, en dewijl de Zieke altijd de hoofdperſoon is, zoo doet men wel, wanneer men hem vraagt, of hij het Geneesmiddel, het welk men noodig

dig oordeelt, in die *gedaante* kan inneemen. Vooral is dit in de Practijk bij Burgers noodig.

i. Het gevolg, wanneer men dien regel van voorzichtigheid verzuimt, kan zijn, dat de Zieke zijn Geneesmiddel met walging, misschien zelfs met kwaade toevallen, inneemt, het zelve ook wel in 't geheim wegwerpt, en daar door zig zelven en den Arts bedriegt, of dat iets nieuws moet worden voorgeschreven, eer het eerste verbruikt is geworden.

k. Aan het stipt gebruik van het voorgeschreven middel is des te meer gelegen, daar anderzints de ziekte toeneemt, tot Kwakzalverij gelegenheid gegeven, en de Arts bedrogen wordt; ja deeze zelfs den Apotheker verdenkt, dat hij slechte Geneesmiddelen geleverd heeft, of een middel, welks werkzaamheid hij beproeven wil, als krachteloos verwerpt, en deszelfs aanprijzers voor windbuilen verklaart.

§. CLIX.

Dat aan lieden van een droog gestel *vloeibaare*, en aan lieden van een vochtig gestel *drooge* middelen zouden moeten gegeven worden, is geen onderzoek waardig.

a. Dit is nog een overblijfzel van de oude leer van het stramme en slappe; een zuurdeesem, die nog steeds wordt voortgebakken.

b. Dat *drooge* middelen niet zonder *Vocht* zijn in te neemen, ten minsten, dat 'er op gedronken wordt, dat aan vochtige gestellen daarom het drinken niet verboden wordt, toont den onzin van zulk een leerstelzel.

§. CLX.

Even zoo ongerijmd is het, wanneer men aan de ontlastende middelen altijd, als tot doorſpoeling, eene *vloeibaare*, en aan de inzuigende eene *drooge gedaante* geven wilde.

a. De *bereide Zee-ajuin* in *Poeder* drijft het water af, al wordt 'er niets op gedronken.

b. Kalkwater is, in weêrwil van deszelfs vloeibaarheid, een goed middel ter inzuiging. In de daad moet niet zoo zeer het *water*, maar het daar in heerſchende *zuur*, ingezogen worden. En dit koomt meer in beweging met een *verdund*, dan een *onverdund* Geneesmiddel.

§. CLXI.

Agtſte Regel. Hij lette op het jaargetijde, de plaats, werwaards het Geneesmiddel verzonden, waar en hoe lang het bewaard moet worden, op dat het niet bederve, of anderzints eenig nadeel lijde.

a. In den zomer worden de *Zaad-melken* door de hitte ligtelijk zuur.

b. Drankjens, *Sappen*, ja zelfs *Aftrekzels* en *Afkookzels*, waar in veel ſuikerachtigs, *Manna*, *Honig*, en dergelijke, is, kunnen ook niet lang in de warmte ſtaan, zonder te bederven.

c. Het geen verzonden moet worden, ſchrijft men, zoo mogelijk, in eene *drooge gedaante* voor, dewijl een glazen fles ligtelijk breken kan.

d. Poeders, bij voorbeeld, die lang liggen moeten, eer zij gebruikt worden, moeten onder hunne *Ingrediën-*

diënten geen *Zout* hebben, het welk ligtelijk ſmelt; want anders worden zij nat en walgelijk.

c. Droppels van Rhabarber, namelijk, de waterachtige, beſchimmelen door lang te ſtaan.

§. CLXII.

Negende Regel. Hij geve aan het *Hoofd-ingrediënt* die *gedaante*, welke met deszelfs natuur en geſteldheid, bruikbaarheid, werkings-vermogen, en gebruik in 't algemeen, of in 't voor handen zijnde geval inzonderheid, meest overeenkomſtig is.

a. Deeze hoofdregel wordt bij de afzonderlijke behandeling opgehelderd. Voorbeelden daar van te geven is overtollig. Echter zullen wij 'er een enkele bijvoegen.

b. Ligte zelfſtandigheden uit het *Plantenrijk* geeft men liefst in *Aftrekzels* en *Afkookzels*, des noods ook wel in *Conſerven* en *Verſuikeringen*.

c. Zwaare metaalachtige, als *Kwik-* en *Spiesglasmiddelen*, in *Pillen* en *Poeders*, maar liefst niet in *vlocibaare gedaante*, al ware het, dat zij volkomen daar in opgelost werden, en geene ſcheiding te vreezen ware.

d. Stank-verwekkende dingen mengt men in *Pillen*.

e. Vette Oliën maakt men tot *Olie-melken*.

f. Wanneer de *zoete Kwik* zeker en ſpoedig in het bloed moet gaan, geeft men ze liever in *Poeders*, dan in *Pillen*, aangezien het niet zeker is, dat de laatstgemelden niet te hard en onoplosbaar worden.

g. Muskus, en alle andere middelen, die op de zenuwen der Maag werken moeten, geeft men zoo min omwonden, als mogelijk is.

h. Quasſie hout, het welk men tot verſterking van verzwakte darmen geeft, doet den besten dienst, wanneer het, tot een niet te fijn *Poeder* gemaakt, in de *gedaante* van een *Conſerf* voorgeſchreven wordt.

i. Braak-middelen in *Pillen* te geven, is niets anders, dan de paarden achter den wagen te ſpannen.

k. Wij zullen bij vervolg zien, welke *gedaanten* voor elk ruw Geneesmiddel ter *bereiding* geſchikt, en welke nadeelig zijn.

§. CLXIII.

Tiende Regel. Van de *uitwendig* te gebruikene Geneesmiddelen ſchrijve men alleenlijk zoo veel uit de Apotheek voor, als niet zonder onzekerheid bij den Zieken zelven bereid kan worden.

a. De zoogenaamde *Chirurgia Medicamentaria* is een vak, waar in de goede Heelmeeſter zig weinig moeite geeft, of ten minſten de grootſte eenvouwdigheid in acht neemt.

b. Hij kan zig ook zeer wel met de *Winkel-Mengzelen* en *ruwe middelen* behelpen, en dezelven in allen gevalle tot gebruik van den Zieken geſchikt maaken.

c. Inzonderheid worden *Klysteeren*, *Stovingen*, *Pappen*, *Baden*, en dergelijken, niet geheel en al, zoo als zij gebruikt moeten worden, uit de Apotheek voorgeſchreven.

d. Daar door zouden te veel onnoodige kosten veroorzaakt worden, en de Geneesmiddelen ook te veel van hunne kracht verliezen.

e. Inzonderheid worden dus tot *uitwendig* gebruik alleen *Mengzelen* voorgeſchreven, en het gebruik, het

het welk daar van gemaakt moet worden, bij voorbeeld, een *Bad*, een *Pap*, een *Blaartrekkend Deeg*, een *Zetpil*, en dergelijken meer, aan dezelven eerst bij den Zieken gegeven.

f. Men wagte zig ook, dat men den Apotheker met de *Chirurgia Inſtrumentaria* zoude laaten omſpringen. Bij ons hebben zommigen de *Kaarsjens* (*Bougies*) tot een artikel onder de Geneesmiddelen gemaakt. De *Bloedzuigers* zijn het ook reeds door de *Deenſche Apotheek*. Doch ik kan dit niet goedkeuren. Aan de Heelmeeſters en Badmeeſters moet men overlaaten, het geen hun werk is.

g. Pleiſters heeft men in zulk eene meenigte in de Winkels, dat het ſchier nimmer noodig is een afzonderlijke *Pleiſter* voor te ſchrijven.

h. Voorts is het voorſchrijven van *zamengeſtelde Heelkundige* Geneesmiddelen, in hunne volkomene *gedaante*, een middel, om den Apotheker iets te laaten verdienen, en kan dus bij gegoede lieden verontſchuldigd worden.

§. CLXIV.

Elfde Regel. Hij blijve, voor zoo verre dit met de vervulling zijner overige plichten ſtrookt, bij goede *Winkel-middelen*, en dus ook bij derzelver *gedaanten*.

a. Wij hebben reeds hier vooren (zie §. VIII. *c.*) aan het zoogenaamde *Weener Buikzuiverend Drankjen* een voorbeeld gezien.

b. Koekjens, en dergelijken, heeft men bij genoegzaame getallen in voorraad, om zig in de weinige gevallen, waar die te pas komen, te kunnen helpen.

c. Ook ſtaat aan te merken, dat het altijd minder kost, eene zekere *hoeveelheid* van een Geneesmiddel, het welk reeds bij voorraad in 't groot *bereid* is, voor te ſchrijven, dan die zelfde *hoeveelheid* versch te laaten *bereiden.*

d. Alleenlijk moeten deeze *Winkel-middelen* in hunne *zamenſtelling* en *bereiding* onzen bijval hebben, mits zij niet oud of krachteloos geworden zijn.

ZESDE AFDEELING.

Verdeeling der Ingrediënten, die in het Voorſchrift van een zamengeſteld Geneesmiddel kunnen plaats hebben.

§. CLXV.

Elk Voorſchrift van een *zamengeſteld* of *gemengd* Geneesmiddel vordert ten minſten twee, maar doorgaans meerder *Ingrediënten*.

a. Wij ſpreken hier van *zamengeſtelde* Geneesmiddelen, welker *bereiding* tot onmiddelijk gebruik de Geneesheer bij het *Recept* aan den Apotheker voorſchrijft.

b. Azijn van Zee-ajuin is ook een *zamengeſteld* Geneesmiddel, doch het welk naar het voorſchrift van een Apothekers-boek *bereid*, en in voorraad gehouden wordt, en dus ook, wanneer de Arts het zelve alleen, zonder nieuwe bijvoegzelen, ten gebruike voorſchrijft, ſlechts een enkelvouwdig *Recept* uitmaakt.

c. Met het *vloeibaar Laudanum*, *Tinctuur van Rhabarber*, en honderd andere Geneesmiddelen, is het even eens gelegen.

d. Maar zoo dra ik, al was het maar eenig *afgetrokken water*, om bij zulk een *zamengeſteld Winkelmiddel* te voegen, voorſchrijve, ſchrijf ik een *zamengeſteld Recept*, en het Voorſchrift is insgelijks van een *zamengeſtelden* aart.

e. *Laudanum* op zig zelven behoort tot de *Droppelen*; doch men kan het met *Kaneel-water* verdunnen, en in ſterkere *Giften*, echter altijd *Droppels-wijze* laaten inneemen: dan hebben wij *Droppels*, als te vooren, maar *zamengeſtelde*.

f. *Tinctuur van Rhabarber*, met daar in ontbondene *Terra foliata Tartari*, levert *Droppelen* op, hoewel *zamengeſtelde*.

g. Zelfs, wanneer ik een *Recept* voorſchrijve, het welk in zijne *zamenſtelling* met een Winkel-Geneesmiddel overéénkoomt, zoo dat de Apotheker alleen behoeft te geven, van het geen hij in voorraad heeft, zoude het echter altijd een *zamengeſteld Recept* zijn.

h. Dat 'er ten minſten twee *Ingrediënten* zijn moeten, om een *zamengeſteld* Geneesmiddel te vormen, behoeft geene verklaaring. Doch, dat men gewoonlijk meerdere neemt, is bekend genoeg.

§. CLXVI.

Het drievouwdig en meerder getal van *Ingrediënten* is in eenige Voorſchriften van Geneesmiddelen noodzaakelijk, als, bij voorbeeld, in *Zaad-* en *Olie-melken*.

a. Eene *Olie-melk* kan niet, zonder een bijkomend ſlijm, uit enkele *Olie* en *Water* bereid worden.

b. Eene *Zaad-melk* tot *Geneeskundig* gebruik, bij voorbeeld, uit *Harst van Jalappe*, heeft ook ten minſten drie *Ingrediënten*.

c. Wil men zelf een *Pleiſter* laaten maaken, zonder een paar *Winkel-middelen* daar toe te neemen, zoo worden 'er ook wel drie en meer *Ingrediënten* toe verëischt.

d. Een

d. Een *Thee*, of *Aftrekzel van Kruiden*, wordt gemeenlijk uit ten minſten drie *Ingrediënten* bereid.

e. Gekookte Dranken en *Aftrekzels* bekomen veelal, na derzelver *hoofd-bereiding*, een *bijvoegzel*, bij voorbeeld, van een *Syroop*, en dergelijke.

§. CLXVII.

Echter ligt de grond tot het veelvuldige, het welk men, helaas! zoo dikwerf in de meeſte *Recepten* vindt, in de onkunde der edele eenvouwdigheid, en in andere gebreken.

Daar van zullen wij hier geene voorbeelden bijbrengen, dewijl dit in de volgende *Afdeeling* op het naauwkeurigst beſchouwd wordt.

§. CLXVIII.

Naar maate de *Geneeskunde* zelve opgehelderd en gezuiverd is geworden, heeft het getal der *Ingrediënten* in de *Recepten*, over 't algemeen, in denzelfden graad afgenomen.

a. Dit is natuurlijk. Hoe meer het gezond menſchen-verſtand zijne rechten doet gelden, hoe meer de eenvouwdigheid weder herſteld wordt. De Wijsbegeerte heeft het bijgeloof vernield; de verlichting gedoogt geene Kwakzalvers meer, enz.

b. De groote waarheid, dat men, naar het voorbeeld der Natuur, niet met *veel* doen moet, het geen met *weinig* gedaan kan worden, is voor elk onbevooroordeelden, geleerd of ongeleerd, allezints blijkbaar.

c. Maar in 't bijzonder kent men thans de ziekten

beter, men verſtaat meer derzelver grond, men bouwt op eenvouwdigere en juiſtere aanwijzingen ter geneezing, en laat aan de Natuur eene vrijere werking over; en daar door is de geheele Geneeswijze der ziekten ſteeds meer en meer eenvouwdig geworden.

d. Het licht der *Scheikunde*, en veele *Proeven*, hebben eene meenigte van Geneesmiddelen thans buiten crediet gebragt; en de eerſte heeft in 't bijzonder het ongerijmde in de veelvuldige zamenvoegingen aangetoond.

e. Het zij mij geöorloofd hier bij een paar voorbeelden te voegen.

Zie hier een oud *Conſerf* tegen de Vallende Ziekte, het welk JASON PRATENSIS nog hoogelijk roemt;

℞. *Conſerv. Anthos* ℥ii.
Cort. Citr. condit.
Myrobalan. cond. ā. ℥i.
Zingiber. virid.
Nuc. moſchat. confect. ā. ʒvi.
Rad. Inulae condit.
—— *Calam. confect. ā.* ℥ß.
Contund. in mort. lap. & adde
Pulv. Cranii human. uſt. ʒii.
—— *Margaritar.* ʒi.
—— *Hyacinthor.*
—— *Saphiror.*
—— *Corallior. rubr.*
—— —— —— *alb. ā.* ʒß.
Macer.
Cubebar.
Cardamom.

Ca-

Caryophil.
Piper.
Sem. Majoran.
—— *Citr.*
—— *Nigell.*
—— *Seſeli. ā.* ℈i.
Ambr. gr. iv.
Fol. auri. N°. IX.
Moſch. gr. i.
Sem. Poeon. N°. XXX.
Incorporent.
Aq. Lavend. q. ſ.

Daar mede vergelijke men het voornaame *Conſerf* van den ſchranderen FULLER:

℞. *Pulv. Rad. Poeon. mar.* ℥ß.
—— *Cran. hum.*
—— *Cinab. Antim. ā.* ʒii.
Nuc. moſch. condit. ℥i.
Syrup. Poeon. comp. ℥ii.
M.

Intuſſchen gebruikte FREDERIK HOFFMANN te gelijker tijd nog het volgende mengelmoes:

℞. *Conſerv. Roſar.*
—— *Menth. ā.* ℥i.
Nuc. Ind. condit.
Cort. aurant. cond. ā. ʒiii.
Calam. arom. cond.
Zinzib. condit. ā. ʒii.
Ol. Mac.

Ol.

Ol. Caryophyll.
— *Cardam. ā.* gutt. x.
Eſſ. Moſch.
— *Ambr. ā.* ʒß.
Syrup. Menthae.
— — *Maſtich.*
— — *Cydon. ā.* ℥ß.
Spir. Vitriol. ʒß.
M.

Hoe veel erger is dit wederom! — Maar ach! Een DE GORTER ſchreef nog het volgende voor:

℞. *Conſ. Poeon.*
— *Anthos ā.* ℥i.
— *Majoran.*
— *Betonic. ā.* ℥ß.
— *Primul. Ver.* ʒiii.
— *Bugloſſ.* ʒii.
Sem. Card. Bened.
— *Foenicul. ā.* ʒi.
Rad. Poeon. ℈iv.
Nuc. Moſchat. cond. ʒii.
Cort. Citr. cond.
Zingib. cond. ā. ʒvi.
Galang. cond.
Calam. ar. cond. ā. ʒiß.
Cinnam. ʒß.
Syrup. Poeon. q. ſ.
F. Electuar.

Men vergelijke hier mede het *Conſerf* van STORCK tegen deeze zelfde ziekte:

℞. *Pulv.*

℞. *Pulv. Valer. ſylv.*
—— Viſci quern.
—— Cort. Peruv. ā. ℥ß.
Syrup. Contrayerv. q. ſ.
F. Electuar.

En met dit al konde het zelve nog ingekort worden; bij voorbeeld:

℞. *Pulv. Valer. ſylv.* ℥i.
Syrup. Cort. Aur. q. ſ.
F. Electuar.

Ook heeft BOERHAAVE reeds eenige zeer eenvouwdige Voorſchriften van Geneesmiddelen; bij voorbeeld:

℞. *Tamarind. elect. pulp.* ℥ii.
Cryſt. Tart. pulv. ʒii.
M.

℞. *Myrrhae.*
Oliban. ā. ʒi.
Mell. alb. ℥ii.
M.

Zeer eenvouwdig is ook het volgende, door QUARIN opgeteekend:

℞. *Ol. Terebinth.* ʒii.
Mell. ℥i.
M.

Een

Een ander belangrijk Voorſchrift is minder eenvouwdig:

℞. *Cort. Peruv. pulv.* ʒvi.
Calam. arom. ʒiii.
Oxym. ſcillit.
Syrup. de duab. ā. q. ſ.
F. Electuar.

Zeer nuttig zijn de Geneesmiddelen, waar in één of meer *Ingrediënten* eene voorafgaande *Scheikundige bereiding* vorderen. Dit is zekerlijk alleen het geval in *Winkel-middelen*; echter is het volgende *Conſerf* van ROSENSTEIN voor het *Tandvleesch*, het welk REUSS heeft overgenomen, eerst een *Recept* geweest.

℞. *Crem. Tart.* ℥ii.
Mell. ſincer. ℥xxiv.
Aq. fontan. ℥xcvi.
Coq. ad conſiſt. Oxymell.

℞. *Pulv. Myrrh.* ℥ii.
—— *Coccionell.* ℥ß.
Spir. vini rectif. ℥xii.
Digeſt. ſ. Tinctura ſaturatiſſ. q. ſ.
Hujus Tinct. ℥iii. *add.*
Oxymell. ex Crem. Tart. ℥xii.
Ol. deſtill. Cinnam. gutt. xx.
—— *Cajep.* gutt. x.
M.

§. CLXIX.

§. CLXIX.

In een goed *zamengeſteld* Geneesmiddel moet geen enkel *Ingrediënt* gevonden worden, van welks bedoeling de Geneesheer geen rekenſchap geven kan.

a. Dit is een plicht, welks noodzaakelijkheid van zelve blijkt. Bij elk *Recept* koomt het op de gezondheid, ja zelfs op het leven van een mensch aan; elk *Recept* veroorzaakt kosten; elk *Recept* verſtrekt aan den geen, die het voorſchrijft, tot eere of ſchande. Kan 'er dus voor den Geneesheer iets noodzaakelijker zijn, dan een *Recept* met zoo veel overleg te ſchrijven, en vooraf van zoo veele kundigheden voorzien te zijn, dat zelfs niet het geringſte *Ingrediënt*, zonder eene bepaalde reden en doelëinde, worde ter neder geſteld.

b. Doch dit is zoo gemakkelijk niet. Veele duizende *Recepten* bevatten *Ingrediënten*, die zonder zoodanigen grond en doelëinde zijn zamengeflanst.

c. Juist die Artſen, welke van hunne Geneesmiddelen de minſte kennis hebben, mengen het meest onder elkander. De *Ingrediënten* van zulke Artſen ſchijnen zig, als 't ware, te ſchamen, en zig achter elkander te willen verbergen.

§. CLXX.

Elk *Ingrediënt*, in zulk een *zamengeſteld Recept*, moet onder ëéne van de volgende vier *zoorten* gebragt kunnen worden. Het moet, namelijk, een *hoofdmiddel*, of een *onderſteunend middel*, of een *verbeterend middel*, of een *gedaante gevend*, of een *vercierend*, of een *verbergend middel* zijn.

a. De

a. De oude verdeeling, die alomme is aangenomen, is zekerlijk korter; want zij houdt zig alleen met de vier eerſten bezig; maar de thans opgegevene is volledíger.

b. 'Er is in de daad geen *Ingrediënt* te bedenken, het welk niet tot ééne van die *zoorten* zoude kunnen gebragt worden. Het *Water*, in *Afkookzels* en *Aftrekzels*, behoort tot de *bereiding*, en alles, wat daar toe dient, behoort tot het *gedaante gevende*. Het blaadjen zilver, waar mede men *Pillen* verzilvert, is insgelijks een *gedaante gevend*, maar deels ook een *onderſteunend*, een *verbeterend*, een *vercierend*, en een *verbergend middel*.

§. CLXXI.

Het *Hoofd-middel* (*Baſis*) is dat *Ingrediënt*, het welk eigentlijk één of meer zekere aanwijzingen ter geneezing moet te weeg brengen, en waar bij de overigen alleen, om het te *onderſteunen*, of te *verbeteren*, of om 'er de behoorlijke *gedaante* aan te geven, of het te *vercieren*, of te *verbergen*, bijgevoegd worden.

a. Het is dus de grondſlag van het geheel, en daarom noemt men het de *Baſis*, het *Fundament*.

b. Dat in de meeſte eenvouwdige *Recepten*, waar in ſlechts een enkel Geneesmiddel voorgeſchreven wordt, dit voorgeſchrevene een *Baſis* zijn moet, verſtaat zig van zelf. Echter kan het niet wel een *Baſis* genoemd worden, dewijl 'er niets anders bij gemengd wordt.

c. Altijd evenwel is een enkelvouwdig voorgeſchreven Geneesmiddel geen *Baſis*; want het kan ten behoe-

hoeven van eenig ander, namelijk, tot *ondersteuning*, *verbetering*, *kunstmaatige gedaante*, of *versiering*, of *verberging* van het zelve, begeerd worden.

d. Zoo kan *Laudanum*, tot voorkoming van eene anderzints te vreezene braaking van *olieachtige Ontlastmiddelen*; *Kruis-* en *Munt-water*, tot het inneemen van een *verzwakkend Zout*; *Syroop van Oranje-appelen*, tot huislijke *bereiding* van een *Conserf* van reeds voor handen zijnde *Kina*, noodig gevonden worden.

e. Dat de *Basis* altijd het hoofdzaakelijkst gedeelte van een *zamengesteld* Geneesmiddel uitmaakt, dewijl zulks eigentlijk dat geen is, het welk tot bereiking van het doelëinde van den Geneesheer, het meeste, zoo niet alles, moet afdoen, behoeft geene verklaaring.

f. Derhalven is geen *zamengesteld Recept* te bedenken, het welk geene *Basis* heeft: het zij het *zamengestelde Recept*, tot behoef van eene reeds voorgeschrevene, of nog voor te schrijvene *Basis*, werde opgegeven.

g. Zoo werd weleer in den tijd, dat men alles onder één mengde, een *Drankjen* voorgeschreven, om daar mede den Zieken een *Poeder* te laaten inneemen. Eene goede manier voor de beurs van den Apotheker. — *Ils sont passés ces jours de fête!*

h. Eene *aanwijzing ter geneezing* (*Indicatio*) is eene verandering, welke de Geneesheer in het lichaam, ja zelfs wel in het gemoed van den Zieken, of van den geen, die zig tegen eene ziekte beveiligen wil, tracht te bewerken. Hij wil, of ontlasting bezorgen, of in de eerste wegen eene andere gesteldheid te weeg brengen. Hij wil, bij voorbeeld, het bloed verminderen, of verdikken, verdunnen, verzagten,

van eenig deel van 't lichaam wegtrekken, enz. Hij wil de geſpannen vezelen ſlap maaken, aan de traage veêrkracht geven, en dergelijken.

i. Alles, wat de Arts ter geneezing, verzagting, of voorkoming eener ziekte, in een *Recept* voorſchrijft, moet zulk eene verandering bewerken, en mitsdien aan eene aanwijzing ter geneezing voldoen.

k. Zomwijlen verwagt men zekerlijk van een Geneesmiddel, dat het meer dan ééne aanwijzing tot geneezing zal te weeg brengen.

l. Zoo geeft men de *Crystallen van Wijnſteen*, in zommige gevallen, zoo wel tot verkoeling, als tot ontlasting, en om bederf te weeren. De *Kina* moet, behalven de laatstgemelde uitwerking, in Rotkoortſen ook verſterken. Het *Oleum Ricini* moet in den Buikloop zoo wel de *ſtoffen* omwinden, als doen ontlasten. De *Campher* moet in ontſteekingen, deels de prikkeling maatigen, deels de verdikte vochten weder in omloop brengen, deels de uitwaasſeming bevorderen.

m. Men is, helaas! te zeer geneigd, om van één middel veelerleie uitwerking te verwagten, waar aan zoo meenige *Materia Medica*, die van bijzondere Geneesmiddelen met zoo veel lof ſpreekt, als een, die den roem van zijne waaren op de markt uitſchreeuwt, de voornaame ſchuld heeft.

n. Bij deeze *Baſis*, wanneer zij niet zoodanig, als zij is, gebruikt kan worden, voegt men de verdere middelen.

o. Van die bijvoegingen zullen wij bij vervolg breeder ſpreken.

p. Alleen ſtaat aan te merken, dat niet zelden het geen bij deeze *Baſis* gevoegd wordt, ook reeds uit

zig

zig zelven tot eene aanwijzing ter geneezing geſchikt kan zijn; zomtijds wel dezelfde, waar toe de *Baſis* was voorgeſchreven, zomtijds eene andere.

q. Zoo is de *Syroop van Citroenen*, van *Moer-beziën*, en andere *zuure vruchten*, verkoelende en verkwikkende, en uit dien hoofde als bijvoegzel bij *Salpeter* of *Wijnſteen-zuur*, in verkoelende *Mengzelen*, tot het oogmerk der *Baſis* medewerkende. Ook is het *Kaneel-water*, indien het bij een *Afkookzel van Kina* ſmaakshalven gevoegd wordt, insgelijks verſterkend.

r. Natuurlijker wijze ſtemmen de *bereidingen*, ten aanzien van het vermogen van geneezing, zeer veel overéén met het *enkelvouwdig middel*, waar van zij afſtammen.

s. Dus kan men van *Moes van Jenever-beziën*, opgelost in *Water van Jenever-beziën*, en met *Geest van Jenever-beziën* verdund, dezelfde uitwerking verwagten.

t. De Arts, die niet voor elke kleinigheid een nieuw middel voorſchrijft, heeft in zijne *Baſis* eene hoofdzaakelijke aanwijzing van geneezing ten oogmerk.

u. Nog ſtaat te herinneren, dat men het middel, het welk men tot vervulling van eene aanwijzing ter geneezing, naar maate van de aanwijzende omſtandigheden, geſchikt oordeelt, het *aangewezene* (*Indicatum*) noemt.

v. Een vervuilde Maag is, bij voorbeeld, het *aanwijzende*, (*Indicans*). Wat wijst die nu aan? Dat zij door den naaſten weg gezuiverd moet worden. De *aanwijzing ter geneezing*, (*Indicatio*,) de verandering, welke de onzuivere Maag als noodzaakelijk aanwijst, is *Braaking*. Het daar toe dienſtig Genees-

middel, of het *aangewezene* (*Indicatum*) is de *Braakwijnſteen*. Maar nu gebieden de omſtandigheden, dat het braaken *zeker* bewerkt worde; maar daar toe is de *Braakwortel* meer geſchikt: gevolgelijk is in zoodanig geval de *Braakwortel* het *waare aangewezene*.

§. CLXXII.

De *Baſis* (zie §. CLXXI.) is, of *eenvouwdig*, of *zamengeſteld*, en wel in tweederlei opzicht, namelijk, ten aanzien van haare kracht of werking, en ten aanzien van de *ſtoffe*, waar uit zij is *zamengeſteld*.

a. Van rechtswegen moest de Arts zig zelven rekenſchap weten te geven, wat elk voorgeſchreven middel in 't geheel, en in zijne afzonderlijke deelen moet en kan doen.

b. Deeze verplichting, om in zijne gedachten zijn *Recept* te kunnen ontleden, zal inzonderheid de edele eenvouwdigheid zeer bevorderen.

§. CLXXIII.

Ten aanzien van de *werkende kracht* is de *Baſis eenvouwdig*, wanneer zij ſlechts ééne aanwijzing ter geneezing belooft; maar *zamengeſteld*, of tweeledig; drieledig, wanneer zij geöordeeld wordt tot meer dan ééne aanwijzing geſchikt te zijn.

a. Die van de *eerſte zoort* zijn de min werkzaamſte middelen; want de meeſten derzelven kunnen op meer dan ééne wijze van nut zijn.

b. Alleenlijk koomt het 'er op aan, of alle deeze werkingen, in het voor handen zijnde geval, met het doelwit van den Arts overéénſtemmen.

c. De

c. De *Kina* is in koude Koortſen een ſpecifiek middel; zij neemt de Koorts weg. Maar zij is te gelijk een verſterkend middel. Als zoodanig verhoedt zij, dat zwakte geene inſtorting van den Zieken veroorzaake. Beide uitwerkingen, de ſpecifieke, Koorts wegneemende, en de algemeene verſterkende, zijn hier met het verlangen van den Arts overéénkomſtig, wanneer hij maar een weinig gegrond denkt. Wil hij niet alleen de te rug komst van den aanval der Koorts voor het *tegenwoordige* verhoeden, maar ook, door wegneeming der zwakte, den mogelijken grond tot eene inſtorting van den Zieken voor het *toekomende*, ten minſten voor een geruimen tijd, voorkomen, zoo beſchouwt hij in zijne *Kina* eene tweederleie *Baſis*.

d. De *witte Magneſia* geeft men tegen het Zuur, en men is met haare inzuigende werking, met de vervulling van *ééne* aanwijzing ter geneezing, te vreden. Maar zij doet meer, dan dat; als een aardachtig middel zuigt zij het Zuur in; als een *Middenzout*, het welk zij nu daar door wordt, drijft zij het zelve af, en zuivert dus de eerſte wegen. Zij verſchaft dus aan den Arts, die een weinig dieper, dan gewoonlijk, doorziet, eene tweeledige *Baſis*.

e. In de daad gaat elke bijzondere aanwijzing ter geneezing met ten minſten nog ééne andere gepaard, zoo dat men niet wel de ééne bewerken kan, zonder tevens de andere te bewerken. Wanneer men bij het oppervlakkige ſtaan blijft, bij voorbeeld, om den Scheurbuik weg te neemen, het bloed te ſtelpen, zoo blijven deeze aanwijzingen ter geneezing zekerlijk eenvouwdig. Maar gaat men over tot bijzonderheden, ontleedt men de werking tot wegneeming van den Scheurbuik, tot het ſtelpen van 't bloed, zoo vindt

men altijd eene meervouwdige aanwijzing ter geneezing. Zoo ziet men, bij voorbeeld, dat geen Geneesmiddel tegen den Scheurbuik enkel op de vermenging der *Vochten* werkt, maar dat de verbetering van den zamenhang der Vaten, ten minſten de wederopneeming van het geen buiten omloop geraakt is, van die werking onafſcheidelijk is. Even zoo brengt het *Vitriool-zuur* niet alleen verdikking van het bloed, maar ook verbetering van den omloop, en zamentrekking der aderen, te weeg.

f. Zoo zeker nu de Arts, die eene goede Ziektenkunde bezit, en bij het ziekbed ſteeds voor oogen houdt, bijna bij elke voorgeſchrevene *Baſis* op meer dan ééne aanwijzing ter geneezing, op eene in de Natuur gegronde zamenpaaring van aanwijzingen, aanſchouw neemt; zoo zeker is het, helaas! ook, dat meenig Geneesheer, die niet zoo doorzichtig is, niet zelden van eene *Baſis*, welke ſlechts *ééne* aanwijzing ter geneezing bewerken kan, 'er meerdere verwagt.

g. Hier toe behoort voorzeker de *Kampher*, op welkers zweetdrijvend vermogen men niet minder ſtaat maakt, dan op haare prikkeling-beneemende kracht.

h. Even dikwils koomt ook het tegengeſtelde gebrek voor, de zamenvoeging van dingen, die met elkander ééne *Baſis* tot *het zelfde* doeleinde moeten uitmaaken. Hier van bij vervolg nader.

i. Zeer dikwils zondigt men daar door, dat men te veele, zelfs verſchillende, aanwijzingen ter geneezing op eenmaal vervullen wil, en dus meerdere *Baſes* te zamen mengt.

k. Dit kan echter goed uitkomen, wanneer het Voorſchrift niet te verward is, en wanneer de aanwij-

wijzingen ter geneezing niet tegen elkander ſtrijdende, of te verre gezocht zijn.

l. Zoo kan het *Buikzuiverend Water* gevoegelijk eene bijkomende *Baſis* in verkoelende *Mengzelen* opleveren.

m. Ook kunnen, gelijk reeds hier vooren opgemerkt is geworden, verſcheiden middelen ter *onderſteuning*, *verbetering* of *gedaante-geving*, bovendien tot eene afzonderlijke *Baſis* dienen.

n. Dit is het geval met de *Terra foliata Tartari* in de *Tinctuur van Rhabarber*. De eerſte bevordert de afleidende werking van de laatſte, en is zelfs een openend middel.

o. De *zoete Kwik*, met *Poeder van Jalappe*, levert ook een voorbeeld op. De eerſte is, deels een *onderſteunend* middel in de wormdrijvende ontlasting, deels voldoet zij aan het oogmerk, om de wormen te dooden, en alzoo geſchikter ter ontlasting te maaken.

§. CLXXIV.

Zomtijds is ééne en dezelfde *Baſis* in één en het zelfde *Recept*, naar de verſchillende *Gifte* en manier van gebruiken, dan eens naar deeze, dan eens naar geene aanwijzing ter geneezing geſchikt.

a. Dit is het geval met den *Braak-wijnſteen* in een *Mixtuur*, en dergelijken. Voor eerst geven wij denzelven in eene grootere *Gifte*, om te braaken; vervolgens in kleinere, om ontlasting te bezorgen; en eindelijk nog zwakker, tot het bevorderen der uitwaasſeming.

b. Het zelfde kan men met de *Tinctuur van Rhabarber* doen. In grootere *Giften* is zij ontlastende, in kleinere alleen openende.

§. CLXXV.

De *Baſis* is ook, ten aanzien van de *ſtoffe*, het zij ze tot bereiking van ééne of van meerdere aanwijzingen ter geneezing dienen moet, of *enkelvouwdig*, of *zamengeſteld*.

a. Dit is thans het gewoone gebrek der beöeffenende Geneesheeren, en van geheele Apotheeken, zelfs nog van eenige nieuwere.

b. Bij een Geneesmiddel, het welk op zig zelven tot vervulling eener aanwijzing ter geneezing toereikende is, voegt men 'er nog één of meerdere.

c. *Onderſteunende*, *verbeterende* en *gedaante-gevende* middelen, die in hunne werking met de *Baſis* overéénſtemmen, worden hier niet bedoeld.

d. Het eigenaartige van eene bijkomende *Baſis* beſtaat hier in, dat zij in krachten aan de *Baſis* zelve gelijk is, tot derzelver verbetering, of tot eene verandering in de *gedaante* van het Geneesmiddel ongeſchikt is, en naar evenredigheid in gelijke *Gifte* wordt voorgeſchreven.

e. Van dien aart is de *Braak-wijnſteen*, tot één grein met vijftien grein van den *Braakwortel* voorgeſchreven, als eene bijkomende *Baſis* te beſchouwen.

f. Het klaarſte voorbeeld hebben wij in de oude *Recepten*, in welken men *roode* en *witte Koralen* op eenmaal tot gelijke deelen vindt voorgeſchreven.

g. In veele *Recepten* is het moeielijk de *Hoofd-baſis*, en de bijkomende *Baſis*, van elkander te onderſcheiden.

h. Meenig Geneesheer zal ligtelijk voor een *onderſteunend* middel aanzien, het welk in den grond der zaak eene bijkomende *Baſis* is.

i. Ze-

i. Zekere Voorſchriften van Geneesmiddelen vorderen meer dan ééne *Baſis*, wanneer zij niet alle vertrouwen verliezen zullen.

k. Daar toe behooren de *Kruiden* tot *Afkookzels* en *Afirekzels*, om als *Thee* te drinken. Iets van dien aart kan naar den gemeenen ſmaak niet te veel gemengd zijn.

l. Dikwils heeft men het oogmerk, om door een *zamengeſteld* Geneesmiddel meer dan ééne verandering te bewerken, en 'er zijn gevallen, waar dit niet anders dan geroemd kan worden.

m. Zoo geeft men *Ipecacuanha* en *Rhabarber* te zamen, om zoo wel braaken, als ontlasting, te verwekken, het welk in 't begin der Buikloop zijne groote nuttigheid heeft.

n. Zoo is de *Tinctuur van Spiesglas* met *zamengeſtelden Geest van Lavendel* eene dubbele *Baſis*, die in Jigtpijnen, waar de lijdende deelen verlamd zijn, zeer veel gebruikt wordt.

o. De Kwakzalvers drijven deeze veréeniging van verſcheiden doeléinden tot in het beſpottelijke.

§. CLXXVI.

Een *onderſteunend* middel (*Adjuvans*) in het Voorſchrift van een *zamengeſteld* Geneesmiddel is dat geen, het welk aan de *Baſis* (zie §. CLXXII.) in derzelver werking op ééne of andere wijze moet te hulpe komen.

a. Men merke wel op, dat het alleen de werking moet ondersteunen, en tot vervulling van de aanwijzingen ter geneezing, waar op de Geneesheer, bij het ter neder ſtellen van de *Baſis*, het oog heeft, dienen

moet, het geen, zoo als wij dadelijk zien zullen, op meer dan één wijze geſchieden kan.

b. Het geen derhalven eene *Baſis*, met opzicht tot den ſmaak en andere eigenſchappen, verbetert, of haar zulk eene *gedaante* geeft, dat zij gemakkelijker is in te neemen, behoort hier toe niet.

c. Nochtans is elk *verbeterend*, *gedaante-gevend*, *vercierend* of *verbergend* bijvoegzel, waar door bewerkt wordt, dat zij haare werking beter doen kan, zekerlijk ook als een *ondersteunend* middel te beſchouwen.

d. Zoo is de *Terpentyn* in de *Kwikzalve* een bijvoegzel, het welk aan de vettigheid meerder dikte geeft, zoo dat de *Kwik-bolletjes* niet zinken, noch zig afſcheiden kunnen. Het is in zoo verre een *verbeterend* en een *gedaante-gevend* bijvoegzel. Doch, dewijl zij bewerkt, dat dezelve beter aan de huid aankleeft, niet dadelijk wegdruipt, mitsdien in het deel, waar men ze aanbrengt, beter ingewreven, en daar door de *Kwik* langzaamerhand ingezogen kan worden, terwijl ook misſchien de werkzaamheid der inzuigende vaten door de prikkeling van deezen natuurlijken *Balſem* verſterkt wordt; zoo is zij te gelijk als een *ondersteunend* bijvoegzel aan te merken.

e. Wanneer ik de *Sublimaat*, door middel van een dik, vast *Extract*, in de *gedaante* van *Pillen* brenge, zoo is dezelve een *ondersteunend* middel, voor zoo verre het niet enkel de bijtende *Baſis* uit elkander brengt en ontwikkelt, maar ook te gelijk belet, dat zij dadelijk en te vroeg ontwikkeld, en daar door een gewichtig doeleinde, de langzaame overgang in de melkvaten, verijdeld worde.

f. De blaadjens zilver, waar mede men allerleie

Pil-

Pillen omwindt, dienen deels om den kwaaden ſmaak te verhoeden, deels de walgelijke *gedaante* te verbergen, deels het Geneesmiddel in de oogen van hun, die zulk een cieraad beminnen, of van het geen, waar aan het edele zilver ſchittert, meerder geneeskracht verwagten, aanneemlijker te maaken. Dan, in zoo verre het eenigermaaten dezelfde nuttigheid hebben kan, welke in het zoo even opgegeven voorbeeld (zie *e.*) het *Extract* heeft, is het insgelijks als een *onderſteunend* middel te beſchouwen.

g. Maar over 't algemeen verdienen alle die bijvoegzelen, die alleenlijk maaken, dat de *Baſis* aan 't werken, aan 't arbeiden koomt, maar haar in de werking zelve niet te hulpe komen, *onechte onderſteunende middelen* genaamd te worden, dewijl in dezelven geene eigentlijke medewerking gelegen is.

h. Maar wanneer een bijvoegzel tot *verbetering*, *gedaante-geving*, *verciering*, *verberging*, tevens eene geneeskracht heeft, overéénſtemmende met die geene, welke men van de *Baſis* zelve te verwagten heeft, of daar aan te hulp komende; zoo is het ongetwijffeld een echt *onderſteunend* middel.

i. Zoo is het *Opium* in *Pillen*, met de *Sublimaat*, een *verbeterend*, *gedaante-gevend* bijvoegzel, en, uit hoofde van het daar in berustend vermogen tegen de Venus-ziekte, een echt *onderſteunend* middel, ten minſten in de oogen van hem, die aan het gezegde vermogen niet twijffelt.

k. Zoo is ook het *Water*, het welk in een *Spoegdrank*, tot ontbinding van den *Braak-wijnſteen*, voorgeſchreven wordt, niet alleen een *gedaante-gevend*, maar ook een waar *onderſteunend* middel, wanneer men het tot verſcheiden oncen geeft, en daar door

eene

eene betere verſpreiding van het *Metaal-zout* in de Maag bewerkt.

l. De *Aziju-honig van Zee-ajuin* in zulk een *Spoegdrank* dient deels, om aan het Geneesmiddel het verachtelijk aanzien van *gemeen Water* te beneemen, en is in dit opzicht een *vercierend*, of liever een *verbergend* middel. Maar te gelijk bevordert het walgelijke van die *Honig* de werking van het *Braak-middel*, en dit is waare *onderſteuning*.

m. Echter is het in zulke gevallen moeielijk te bepaalen, of een bijvoegzel van dien aart (zie *h.*) meer als eene bijkomende *Baſis*, dan wel als een *onderſteunend* middel, te beſchouwen zij.

§. CLXXVII.

'Er zijn tweederlei *onderſteunende* middelen, *echte* en *onechte*.

a. Dit onderſcheid heeft nog niemand van mijne voorgangeren gemaakt.

b. De diepdenkende Arts, die zig door geene oude gewoonten laat wegſleepen, zal mij gelijk geven.

§. CLXXVIII.

Een *echt onderſteunend* middel is dat geen, het welk aan de volkomen voorgeſchrevene *Gifte* in haare werking te hulpe koomt.

a. Wij hebben gezien, dat het geheel iets anders is, om aan een Geneesmiddel het vermogen te geven, dat het werken kan, als deeze werking zelve te onderſteunen; geheel iets anders, op het Geneesmiddel zelven te werken, in zoo verre het, in het lichaam

van

van buiten, of in de eerſte wegen van binnen, aangebragt, daar op deszelfs werking moet uitoeffenen, dan te gelijk met de *Baſis*, tot bereiking van een doelëinde ter geneezing, mede te werken.

b. Een bijvoegzel, het welk uit zig zelven geene aanwijzingen ter geneezing vervullen, geene veranderíng, overeénkomſtig het oogmerk der *Baſis*, in het lichaam bewerken kan, is geen waar *onderſteunend* middel.

c. Verder moeten wij, in de beſchrijving van eén *echt onderſteunend* middel, altijd ſtellen eene volkomene *Gifte* der *Baſis*, die door het bijvoegzel niet verminderd wordt.

d. Want anders hebben wij in het bijvoegzel eigentlijk eene *Baſis*, zoó als beneden nader zal worden opgegeven.

§. CLXXIX.

Een *echt onderſteunend* middel kan op drieërleie wijze aan de werking der *Baſis* te hulpe komen.

§. CLXXX.

Voor eerst kan het de werking der *Baſis*, door haare eigene, daar aan gelijkvormige, werking, verſterken.

a. Zoo is de *zoete Kwik* een *onderſteunend* middel van de *Poeder van Jalappe*, tot buikzuivering.

b. De *Poeder van Jalappe* onderſteunt de ontlastende kracht der *Rhabarber*.

c. De *Kermes minerale* verſterkt de werking van het zweetdrijvend *Spiesglas*.

d. Vyl-

d. Vylzel van Staal is een zeer *onderſteunend* bijvoegzel bij de *Kina*, om te verſterken in zulke gevallen, waar geene Koorts, geene verſtopping van het lichaam, geene neiging tot bloedſtorting voor handen is.

§. CLXXXI.

Zulk een kracht-verſterkend middel moet de werking, die het met de *Baſis* gemeen heeft, in eenen hoogeren graad, dan de laatstgemelde, bezitten, zoo dat weinig daar van veel kan uitwerken.

a. Dit is een *onderſteunend* middel in den eigentlijken zin; want dit koomt aan de werking van de *Baſis* zelve regelrecht en onmiddelijk, niet op eene langwijlige en middelijke wijze, te hulpe, en is in alles, wat de *Baſis* doet, medewerkende.

b. Zal het een *echt onderſteunend* bijvoegzel zijn, zoo moet de *Baſis* in eene volkomene *Gifte* gegeven worden, en dit alleen tot eene *Bij-gifte* dienen. Anders is het ſlechts eene aanvulling, waar van hier na breeder.

c. De onderſcheiden Geneesmiddelen, die dezelfde aanwijzing ter geneezing dienen te vervullen, zijn van onderſcheidene ſterkte. Zommigen doen in eene kleinere *Gifte* het zelfde, het geen anderen in eene grootere doen. De eerſten noemt men daarom ook wel *Drastica*, dat is, ſterk aantastende middelen.

d. Zoo is de *Braak-wijnſteen*, in vergelijking van de *Ipecacuanha*, een *Drasticum*, want het doet met drie grein zoo veel af, als het laatſte met vijf en twintig of dertig grein. Men noemt denzelven wel niet een *Drasticum*; men wil dit verbergen; maar in den grond

grond der zaake behoort het tot deeze zoort. Alleenlijk weten wij Artſen, door het dagelijksch gebruik, zoo goed daar mede om te gaan, dat het geen *Draſticum* meer ſchijnt te zijn.

e. Dewijl nu bij eene volkomene *Baſis* weinig gevoegd moet worden, op dat het geheel niet te ſterk zijn zoude, zoo verkiest men dit kracht-verſterkend bijvoegzel natuurlijker wijze uit Geneesmiddelen, die ſterker zijn, dan de *Baſis*.

f. Daarom zijn de Geneesmiddelen uit het *Mineralen-rijk* zoo geſchikt tot dergelijke bijvoegzelen, dewijl zij bijna allen in eene kleinere *Gifte* even zoo werkzaam zijn, als die uit het *Planten-rijk*, in eene grootere hoeveelheid.

g. Daarom is *zoete Kwik* een zoo gewoon *onderſteunend* middel bij ontlast-middelen; *Ijzel van Staal* bij verſterkende middelen; *Kermes minerale* bij zweetdrijvende middelen.

§. CLXXXII.

Een ander, doch meer oneigentlijk, *onderſteunend* middel is het bijvoegzel, waar door men de *Baſis* tot het doen van haare werking meer geſchikt maakt.

a. Het ruimt beletzelen uit den weg, of geeft aan de *deelen* of *ſtoffen*, waar op de *Baſis* werken moet, eene geſteldheid, die naar het bedoelde einde geſchikt is.

b. Van dien aart is, bij voorbeeld, een *Middenzout*, het welk men bij een *Braak-middel* voegt.

c. Dewijl zulk een *Midden-zout* eene ſterkere afdrijving der vochten in de Maag, mitsdien eene afſpoeling en verdunning van de zig aldaar bevindende

vui-

vuile ſtoffen bewerkt, dient het, om het *Braak-middel* meer in ſtaat te ſtellen tot het doen van zijne volkomene werking. Want het kan nu beter de Maag prikkelen, daar het deszelfs bekleedzelen niet zoo ſterk met vuil bekleefd vindt; het kan zig beter overal uitbreiden, en dus de zuivering volledig maaken, dewijl 'er meerdere vochten gevonden worden, en de bekleedzelen zuiver zijn. Zoo is ook de uit te werpene ſtoffe thans losſer en minder taai, en doet mitsdien minder belemmering aan het *Braak-middel.*

d. Even zoo is het dikwerf nuttig, om bij waterafdrijvende middelen verſterkende Geneesmiddelen te voegen, in zoo verre, door de vermeerderde afzetting der Pis, de inzuiging van het opgehoopte water bewerkt zoude worden. Ik geve echter gaarne toe, dat tegen dit voorbeeld tegenwerpingen te maaken zijn.

e. Zoo is ook een *ontbindend Zout*, vóór het *Braakmiddel* gegeven, insgelijks eene heerlijke voorbereiding, ja zelfs nog dienſtiger, dan wanneer het *Braakmiddel* werd achter wegen gelaaten, dewijl het tot zijne werking meerder tijd behoeft.

f. Men kan zulk een bijvoegzel een *voorbereidend middel* (*Praeparans*) noemen.

g. Maar eigentlijk moet het niet te gelijker tijd gegeven worden, dewijl alle voorbereiding voor de zaak moet vooraf gaan.

h. Men doet dus beter met het een *bevorderend onderſteunend* middel (*Promovens*) te noemen.

§. CLXXXIII.

Zulk een *onderſteunend* middel, het welk de werking der *Baſis*, of van het geheel, verligt of bevor-

dert,

dert, (zie §. CLXXXII.) moet in zijne eigene wijze van werken, ten minſten in de *Gifte*, waar in het gebruikt wordt, van de *Baſis* onderſcheiden zijn, of nevens het gemeenſchappelijk vermogen, nog een ander bezitten, het welk het zelve ondersteunt.

a. Wanneer het, ten aanzien zijner werking, met de *Baſis* overéénkwam, zoude het een kracht-verſterkend bijvoegzel, maar geene bijkomende *Baſis* zijn.

b. Maar als dan zoude het niet dienen om de werking der *Hoofd-baſis* te verligten, en derzelver belemmeringen uit den weg te ruimen.

c. Een voorbeeld hebben wij in het *Midden-zout*, het welk men bij ontlast-middelen voegt; bij voorbeeld, een drachma *Bitter Zout* op twaalf drachma *Buikzuiverend Water*.

d. Dit doet dezelfde dienſten, welken het in eene geringere *Gifte* bij het *Braak-middel* verricht. (zie §. CLXX. *e.*).

e. Het is op zig zelven zekerlijk reeds een *buikzuiverend* middel, maar, wanneer het alleen werken zal, moet het in veel ſterker *Gifte* worden voorgeſchreven.

f. Even zoo is de *Azijn-honig van Zee-ajuin*, tot eenige drachma's bij een *Braak-middel* gevoegd, een *ondersteunend* middel van dien aart.

g. Het heeft zekerlijk de eigenſchap, om zelf braaking te bewerken; maar zal het alleen deeze werking doen, moet het in veel ſterker *Gifte* gebruikt worden, dan noodig is, wanneer het tot een bijvoegzel dient.

h. Het werkt niet alleen, zoo als het *Zout*, (zie §. CLXX. *c.*) maar verwekt ook walging, en zoude dus als een *kracht-verſterkend ondersteunend* middel te

beſchouwen zijn, wanneer het de braaking-verwekkende werking in een hoogeren graad bezat, dan de *Baſis*.

i. Het zelfde kan van het *Oleum Ricini* gezegd worden, wanneer het bij ontlastende middelen voor hardlijvigen gevoegd wordt.

k. Het is ook op zig zelven *buikzuiverend*; echter moet het in eene ſterkere *Gifte* gegeven worden, dan de meeſte gebruikelijke *enkelvouwdige* Geneesmiddelen van deeze zoort.

l. Het kan echter altijd als eene bijkomende *Baſis* aangemerkt worden.

m. Intusſchen is het te gelijker tijd een bijvoegzel, het welk de werking bevordert of verligt; want het maakt de harde ſtoffen week en voortgleiende.

n. Doch *Amandel-olie*, die op zig zelven niet anders, dan in nog grootere *Giften*, een ontlastend vermogen heeft, is in de *buikzuiveringen* bij hardlijvigen een waar *Promovens*, of een *onderſteunend* middel, het welk de werking der *Baſis*, op gelijke wijze als het *Oleum Ricini*, verligt en bevordert.

o. Wanneer een *onderſteunend* middel van dien aart, het geen met de *Baſis* eigentlijk niet dezelfde werking heeft, gegeven wordt, zoo kan men het met dat oogmerk in zulk eene *Gifte* bijvoegen, als met het doeleinde overéénkomſtig is.

p. Zekere *gedaante-gevende* bijvoegzelen zijn tevens *onderſteunende* middelen van dien aart.

q. Zoo is het *Water* in *Afkookzels* en *Aftrekzels* niet alleen *Pharmaceutisch* dienſtig, om de deelen der ruwe zelfſtandigheden, die met eene geneezende kracht begaafd zijn, uit te trekken, en aan het geheel de noodige *gedaante* te geven; maar het bevordert ook

den

den overgang en de werking derzelven in de vochten.

r. Zelfs in water-afdrijvende middelen doet het *Water* daar toe mede zijne werking, en zoude des noods zelfs eene bijkomende *Basis* kunnen heeten, wanneer men aanneemt, dat alleen door veel drinken eene geneezing der Waterzucht zoude kunnen bewerkt worden.

s. Dat een warm *Afkookzel* het zweeten mede bevordert, behoort eigentlijk hier niet toe, dewijl de warmte of koude niet zoo zeer de *Ingrediënten*, dan wel de wijze van het gebruiken van het Geneesmiddel, betreft.

§. CLXXXIV.

De *derde zoort* van *echte ondersteunende* middelen, welke nochtans, even gelijk de *tweede zoort*, eigentlijk deezen naam niet verdient, maar veel eer den naam van *kracht-versterkende*, is die geene, welke aan de *Basis* behulpzaam is, om op dat deel, en op die manier te werken, welke met de aanwijzing ter geneezing overéénkomstig is, doch waar toe die *Basis*, of uit haaren aart, of uit hoofde der omstandigheden, zonder zulk een bijvoegzel, niet zoo geschikt zijn zoude.

a. Deeze *ondersteunende* middelen noemt men ook *bestierende* middelen ter ondersteuning, (*Dirigentia*).

b. Een voorbeeld hebben wij in de *Jalappe* of *Rhabarber*, welke men met de *zoete Kwik* zamenpaart, op dat dezelve niet zoo ligt worde ingezogen, maar het gedarmte doorloope, om wormen te dooden.

c. Zulk een *bestierend* middel is ook het *Opium*, het welk mede bij de *Kwik* gevoegd wordt, wanneer

men wil voorkomen, dat zij niet uit het gedarmte ontlast werde, maar in het bloed kome, en dus haare werking doe.

d. Men kan insgelijks het *Opium* en den *Braakwortel* in het *Poeder* van DOVER, als twee op elkander werkende *beſtierende* middelen, beſchouwen.

e. In dit *Mengzel* wordt door het *Opium* belet, dat de *Ipecacuanha* braaking verwekke, het welk, onaangezien de kleine *Gifte*, bij eene vervuilde Maag, gelijk in de Buikloop, wel zoude kunnen gebeuren; zij zal derhalven des te meer eene zweeting bewerken.

f. Aan de andere zijde ſchijnt de *Braakwortel* ook oorzaak te zijn, dat de zonderlinge *Gifte van Opium*, die in dit *Poeder* gegeven wordt, het hoofd zoo ſterk niet aantast, als anderzints, maar dat de verdoovende werking door het zweet verzwakt wordt, en alleenlijk rust verſchaft.

g. Eene navolging van het *Poeder* van DOVER is de *Braak-wijnſteen*, met *Laudanum* gepaard.

h. Eenigermaaten zoude men de *Senega-wortel*, met de *Kina* zamengepaard, ook een *beſtierend* middel kunnen noemen.

i. De *Senega*, als een op de lucht- en water-wegen werkend middel, gaat bij eene voor handen zijnde Zinking naar de Longen. Zoude zij dan ook niet aan de verſterkende werking der *Kina* zulk eene richting geven, dat deeze voornamelijk de verzwakte Longen te gemoet kome?

k. Onder de *beſtierende* middelen ter onderſteuning zoude dus ook de *zoete Geest van Salpeter* gerekend kunnen worden, wanneer dezelve bij bittere Geneesmiddelen gevoegd werd, om de werking daar van op de Nieren te onderſteunen.

l. Wan-

l. Wanneer in eene hardnekkige verſtopping van het lichaam de ontlasting wederom moest worden tegengehouden, voegt men 'er *Opium* bij, om dezelve te beletten. Dit is eenigermaaten een *beſtierend* middel ter onderſteuning.

§. CLXXXV.

Veelen van deeze *voorbereidende*, of de *werking bevorderende* en *beſtierende* bijvoegzelen worden meer als eene bijkomende *Baſis*, of een *kracht-verſterkend* middel ter onderſteuning, of, zoo als te meermaalen het geval is, als *verbeterende* middelen beſchouwd.

a. Dit is inzonderheid het geval met den *Geest van Salpeter*, en de *bittere* middelen, waar de laatſten de *Hoofd-baſes* zijn, en de eerſte de bijkomende *Baſis*, of een *kracht-verſterkend onderſteunend* middel verſchaft.

b. Het *Opium*, als bijvoegzel tot de *zoete Kwik*, tot den *Braakwortel*, tot een *buikzuiverend* middel, wordt ook gemeenlijk meer als een *verbeterend* bijvoegzel beſchouwd.

§. CLXXXVI.

Ondertuſſchen is eigentlijk het bijvoegzel, het welk niet zoo zeer op het Geneesmiddel, dan wel op het deel of op de ſtoffe werkt, geen *verbeterend* middel.

a. Alle *Ingrediënten* van een *zamengeſteld* Geneesmiddel worden, volgens de betrekking, welke zij op de *Baſis* of op het geheel hebben, beöordeeld.

b. Van daar hebben wij bijkomende *Baſes*, *kracht-verſterkende* middelen ter onderſteuning, *voorbereiden-*

de of *bevorderende* middelen ter ondersteuning, *bestierende* middelen ter ondersteuning, enz.

c. De geneeskrachtige werking op het lichaam, bij voorbeeld, prikkelen, verzagten, braaking-verwekken, of ontlasting bezorgen, geeft geen grond tot benoeming van een *Ingrediënt*, als een deel van een *Recept* beschouwd zijnde.

d. Wanneer dus een bijvoegzel, dienende tot voordeel van het Geneesmiddel, en om het zelve betere diensten te laaten doen, op de deelen of stoffen in het lichaam werkt, zoo is het, ten aanzien der laatstgemelden, zekerlijk een *verbeterend* middel, maar niet met opzicht tot het Geneesmiddel zelven, dewijl dit blijft, zoo als het is, en de gesteldheid daar van niet verandert.

e. Daar uit volgt, bij voorbeeld, dat het *Opium* geen *verbeterend* middel van het Geneesmiddel zelven, maar van de Maag zij, en wanneer het alleenlijk bijgevoegd wordt, op dat dezelve ongestoord zoude kunnen werken, dan eens den naam van een *bevorderend*, of, zoo men liever wil, van een *voorbereidend*, dan eens van een *bestierend* middel, met recht verdient.

f. Deeze onderscheiding tusschen iets, dat tot *verbetering* van het Geneesmiddel strekt, waar van wij straks nader hooren zullen, en iets, het welk strekt tot *verbetering* van de deelen of stoffen, waar op het werken moet, moge wel aan zommigen te fijn gesponnen voorkomen; maar hij, die grondige, wijsgeerige denkbeelden van *Geneeskundige* dingen niet versmaadt, zal zulk eene onderscheiding billijken.

§. CLXXXVII.

§. CLXXXVII.

De *onechte onderſteunende* middelen, die, of aan de *Baſis* in haare werking zelve niet te hulpe komen, of geene volkomene *Gifte* van dezelve laaten voorafgaan, of klaarlijk middelen ter verbetering zijn, beſtaan uit *drie zoorten.*

a. Men herinnere zig het hier vooren opgegevene, (zie §. CLXXVII.) alwaar de verklaaring van een *echt onderſteunend* middel gegeven is geworden.

b. Maar daar bij had nog moeten gevoegd worden, dat een waar *onderſteunend* middel niet gevoegelijk onder eene andere *zoort* van *Ingrediënten* gerekend moet kunnen worden.

§. CLXXXVIII.

De *eerſte onechte zoort* bevat de zulken, die alleenlijk te weeg brengen, dat de *Baſis* in werking komen kan, zonder haar in deeze werking, voor zoo verre zij naar eene aanwijzing ter geneezing geſchikt is, te hulpe te komen.

a. Zulk een bijvoegzel kan een *toepaſſend* middel (*Applicans*) genoemd worden.

b. Hier van is reeds hier vooren (zie §. CLXXVI.) gehandeld, en meer dan één voorbeeld (zie *d. e. f.*) opgegeven geworden.

c. Ook ſchijnen zekere *voorbereidende* of *bevorderende*, ja zelfs *beſtuurende* middelen hier toe te behooren, in zoo verre zij voorkomen, dat het Geneesmiddel eene blijvende plaats in het lichaam vinde, om te kunnen werken.

d. Maar eigentlijk is een *toepaſſend* middel alleen dat geen, het welk de *Baſis* of het geheel in ſtaat ſtelt, om aan of bij het lichaam gebragt te kunnen worden.

§. CLXXXIX.

Eene andere *zoort* beſtaat in die bijvoegzelen, welken men bijvoegt, om niet noodig te hebben, dat men de volle *Gifte* van de *Baſis* voorſchrijve, en die alzoo als eene bijkomende *Baſis* zijn aan te merken.

a. Een bijvoegzel van deeze *zoort* kan men een middel tot vermindering, (*Diminuens*,) of een middel ter bepaaling, (*Reſtringens*,) noemen.

b. Zomwijlen vermindert men de *Gifte* der *Hoofd-baſis*, uit hoofde van de walgelijkheid, die zij hebben zoude, wanneer zij volkomen was.

c. Dit is het geval in de *Rhabarber*, *Jalappe*, en andere *Poeders van Planten*, die ligt van gewicht zijn, en dus eene groote portie uitmaaken zouden.

d. Een bijvoegzel van zulke zaaken, die dezelfde werking, maar in een hoogeren graad hebben, zoo dat men met eene mindere *hoeveelheid* volſtaan kan, bij voorbeeld, *zoete Kwik* doet hier derhalven dienst; zonder aanſchouw zelfs te neemen op de andere voordeelen, die van dit bijvoegzel te verwagten zouden mogen zijn.

e. Zomtijds moet men tot eene vermindering van de *Hoofd-baſis* beſluiten, en het weggelaatene door eene bijkomende *Baſis* aanvullen, dewijl de eerſte te kostbaar, of niet genoegzaam in voorraad is, en dus uitgeſpaard moet worden.

f. Zoo voegt men wel *Wilgen-bast*, en dergelijken, bij de *Kina*.

§. CXC.

§. CXC.

Eene *derde zoort* beſtaat in die bijvoegzelen, waar door men te weeg brengt, dat de *Baſis* lang genoeg op het deel werken kan, en welke dus ook als een *verbeterend* middel beſchouwd kan worden.

a. Deeze zoude men *te rug houdende* middelen ter *onderſteuning* kunnen noemen, (*Retinentia*).

b. Ten voorbeelde ſtrekken de bijvoegzelen van het *Opium* bij ontlast-middelen, die anderzints te ſchielijk werken zouden; bij *Klysteeren*, die uit zig zelven te vroeg zouden afloopen; bij de *Kina*, die in de eerſte wegen niet lang genoeg blijven zoude.

c. Van de ongepastheid, om zulke middelen *verbeterende middelen* te noemen, zie men hier vooren §. CLXXXVI.

§. CXCI.

Veelerleie *onderſteuning* bekoomt een Geneesmiddel ook door de wijze van *bereiding*, of de *gedaante*, die men 'er aan geeft.

a. Zoo wordt de werking der zweetdrijvende Geneesmiddelen daar door verſterkt, dat men ze in *Dranken* geeft, zoo als hier vooren reeds gemeld is.

b. De *Kina* in Rotkoortſen wordt werkzaamer, wanneer men ze in *gekookte Dranken* geeft.

c. Dezelve wordt beter geſchikt gemaakt, om op het gedarmte te werken, wanneer men ze als een *Poeder* laat inneemen.

d. Een *zoetachtige buikzuiverende Drank*, gelijk *Aqua laxativa*, blijft beter in de Maag, wanneer men de walgelijke hoeveelheid, door middel van uitdamping, verminderd heeft.

§. CXCII.

Doch dit behoort hier niet toe, dewijl hier alleen van de *Ingrediënten* geſproken wordt.

a. Men lette op het hier vooren opgegeven voorbeeld, (zie §. CLXXXIII. *t.*).

b. Maar van deeze *onderſteuning*, welke de *bereiding* te weeg brengt, moet de Geneesheer altijd, wanneer zij niet te veel tijd en geld kost, liever gebruik maaken, dan van een *Ingrediënt*, dewijl derzelver getal niet te klein kan zijn.

§. CXCIII.

Verbeterende middelen zijn die bijvoegzelen, welke aan de *Baſis*, en ook wel aan het geheele middel, deeze of geene eigenſchap beneemen, waar door het gebruik walgelijk of moeielijk gemaakt, of de werking belemmerd zoude kunnen worden.

a. Deeze is die *zoort* van *Ingrediënten*, waar van men het meest gewoon is gebruik te maaken, en welke in 't bijzonder goede kundigheden veronderſtelt, wanneer zij niet meer ſchade, dan voordeel, aanbrengen zullen.

b. Dikwerf is het geheel, uit de vermenging van de *Baſis* en de bijvoegzelen beſtaande, van dien aart, dat het verbeterd moet worden.

c. Zomwijlen gaat men zoo onvoorzichtig daar mede te werk, dat het middel tot verbetering van de *Baſis*, of van het geheel, wederom een afzonderlijk *verbeterend* middel verëischt.

§. CXCIV.

§. CXCIV.

Zulk een *verbeterend* middel moet op de *Baſis* of het geheel zelf werken, en daar door zijne dienſten doen.

a. De verbetering moet haare betrekking hoofdzaakelijk op de *Ingrediënten* van het middel hebben, niet op de deelen of ſtoffen, waar op het werken moet.

b. Men zie, het geen hier vooren, ten aanzien der ſtoffe, reeds gezegd is.

§. CXCV.

'Er zijn zoo veele *zoorten* van *verbeterende* middelen, als 'er eigenſchappen in de *Baſis*, of in 't geheel, door bijvoegzelen, met voordeel veranderd kunnen worden.

a. Dezelve zijn, kleur, dikte, reuk, ſmaak, en bijkomende werking.

b. De werking, welke de aanwijzingen ter geneezing moet te weeg brengen, kan niet wel door eigentlijke *verbeterende* middelen veranderd worden.

c. Wil men dezelven verſterken of verminderen, zoo moet zulks door eene vermeerderde of verminderde *Doſis* geſchieden.

d. Ook kan de grootte der *hoeveelheid* van het middel zomwijlen een bijvoegzel vorderen, doch welk laatſte als dan geen waar *verbeterend* middel is.

§. CXCVI.

'Er zijn ook *echte* en *onechte* middelen ter verbetering.

a. Men

a. Men herinnere zig eene gelijkzoortige verdeeling der *onderſteunende* middelen.

b. Ook de tegenwoordige zal men gegrond, en in de Practijk niet nutteloos vinden.

§. CXCVII.

Een *echt verbeterend* middel is dat geen, het welk op de andere *Ingrediënten* zoodanig werkt, dat één of meer eigenſchappen van dezelven veranderd worden.

a. Men onderſcheide hier wel tusſchen die bijvoegzelen, welke op de deelen of de ſtoffen werken, en daar door de beletzelen, welken het Geneesmiddel ontmoeten mogt, uit den weg ruimen, en de zoo even opgegevene bijvoegzelen, die het Geneesmiddel zelven veranderen.

b. Van de eerſten is bij de *onderſteunende* middelen gehandeld geworden.

§. CXCVIII.

De *eerſte zoort* van *echte verbeterende* middelen betreft den reuk der *Baſis*, of van het geheel, als welke daar door minder onaangenaam en nadeelig gemaakt wordt.

a. Een voorbeeld hebben wij in het *Liquor anodynus*, of *zoeten Geest van Salpeter*, *ſpecerijachtige Olieſuikeren* en *Wateren*, zelfs *Muskus* en *Amber*.

b. Echter kan men eenen al te ſterken reuk, zomwijlen ook door het wrijven der zelfſtandigheid met dingen, die zelven geen reuk hebben, verminderen.

c. Dit

c. Dit is het geval met *Suiker* en *Kampher*, met *Suiker* en *Muskus*, enz.

d. Opflorpende *Poeders* doen denzelfden dienst bij de laatstgemelde Geneesmiddelen.

§. CXCIX.

De *tweede zoort* beftaat in die geenen, welke den fmaak verbeteren.

a. Daar toe dienen aangenaame *Syropen*, *Suiker*, *Specerijen*, *Zuuren*, *Zoethout*, en anderen meer.

b. Ook geldt hier, het geen in de voorige *Paragraaph* is gezegd geworden.

c. Het *Liquor anodynus*, en andere daar mede gelijk ftaande dingen, zijn voor veelen, uit hoofde van het daar op gefteld vertrouwen, ten minften zoo aangenaam, dat dit bijvoegzel een waar *verbeterend* middel is.

§. CC.

Deeze beide *zoorten* van *echte verbeterende* middelen worden dikwils onnoodig, dewijl een *gedaante-gevend*, een *verbergend*, een *vercierend*, ja een *onderfteunend* middel, en zelfs wel eene bijkomende *Bafis*, dezelfde dienften doet.

a. Zoo is *Suiker*, *Poeder van Zoethout*, *witte Magnefia*, en anderen meer, in *Poeders*, te gelijker tijd een *fmaak-* of *reuk-verbeterend*, en een *gedaante-gevend* middel.

b. Even zoo ook een *welriekende* of *welfmaakende Syroop* in allerleie *Conferven*.

c. Voorts de *Amandel-pitten*, en dergelijken, uit hoofde van de daar uit *geperfte Melk*, in de *zamengefteld-*

ſtelde Zaadmelken; bij voorbeeld, die met *Kampher* gemengd zijn.

d. De *Syrupus Capillorum Veneris*, als een bijvoegzel tot den *Azijn-honig van Zee-ajuin*, is eene bijkomende *Baſis*, en *verbeterend* middel, ten aanzien van den reuk en ſmaak, als mede van de walging verwekkende werking.

e. Aangenaame *Wateren*, in *Mengzelen* van allerleie *zoort*, zijn niet zelden *gedaante-gevende*, *ondersteunende* en *reuk-* of *ſmaak-verbeterende* bijvoegzelen.

f. De *Slijm*, in zekere *Lik-middelen* of *Conſerven*, doet dezelfde dienſten.

g. De *Drop* of *Extract van Graswortel* in *Pillen* is *gedaante-gevende* en *verbeterende*.

h. De *Syroop van Violen* in zekere *Keel-* en *Borſtmiddelen* is eene bijkomende *Baſis*, een *gedaante-gevend*, een *vercierend* en een *verbeterend* middel.

i. Het verzilveren der *Pillen* is niet alleen een *vercierend* en *verbergend* middel, maar beneemt ook aan het Geneesmiddel gedeeltelijk den reuk en ſmaak.

§. CCI.

Eindelijk ligt in de wijze van *bereiding* en in de *gedaante* al mede dikwils eene verbetering van reuk en ſmaak.

a. Daarom geeft men *leelijk riekende* middelen liefst in *Pillen*, of in dikke *Zaadmelken*, of in *Slikbrokken*, ook wel in *Klysteeren*.

b. Dit is het geval in de *Aſſa foetida*, of *Duivels-drek*.

c. Middelen van eenen leelijken ſmaak omwindt men door bijvoegzelen.

d. Dit

d. Dit is in 't bijzonder het geval met de *Sublimaat*, die men thans alleen in *Pillen* geeft, en zommigen zelfs niet dan *uitwendig* gebruiken.

§. CCII.

De *derde zoort* van *echte verbeterende* middelen bevat die geenen, die deeze of geene nadeelige werking, als ſcherpte, walging, verhitting, verdooving, enz. verzwakken of geheel voorkomen.

a. Daar toe behoort de bijvoeging van *zoeten Geest van Salpeter* bij *Vitriöol-olie* in Rotkoortſen.

b. Even zoo willen veelen de *Kampher* bij de *Spaanſche Vliegen* voegen.

c. De *Syroop van Althea* of *Venushair* beneemt het walgelijke aan den *Azijn-honig van Zee-ajuin.*

d. De *Zuuren* beneemen aan het *Opium*, ten minſten gedeeltelijk, het verdoovend vermogen.

e. *Wijnſteen-zuur* verzwakt de verhittende werking van de *Kampher.*

§. CCIII.

Ook hier vindt het zelfde plaats, het geen, met opzicht tot de voorgaande *zoorten*, is gezegd geworden, dat een bijvoegzel, het welk deeze of geene eigenſchap verbetert, zomtijds meer als eene bijkomende *Baſis*, een *onderſteunend* middel, enz. is aan te merken.

a. Zoo is het evengemelde *Zuur* bij het *Opium* eene bijkomende *Baſis*, ten aanzien der verkoeling.

b. Het is altijd, gelijk reeds gezegd is, moeielijk te bepaalen, waar toe een bijvoegzel voornamelijk dient.

§. CCIV.

§. CCIV.

Niet minder koomt hier ook te pas het boven gezegde, namelijk, dat de *gedaante* en wijze van *bereiding* ook hier in de plaats van een *verbeterend* middel vervullen kan.

a. Een voorbeeld hebben wij in de *Sublimaat*, die men, of in *Pillen* neemt, of alleen *uitwendig* gebruikt.

b. Het *Opium* gebruikt men insgelijks dikwerf als een *uitwendig* middel, dewijl het dan niet zoo zeer op het geheele zenuwgestel werkt.

c. *Poeder van Zee-ajuin* geven wij liefst in *Pillen*, op dat het de Maag niet te zeer aantaste.

§. CCV.

Het spreekt van zelf, dat de verbetering eener eigenschap zoo verre niet gaan moet, dat de geneeskracht van het middel geheel wegvalt, of verzwakt wordt.

a. Zoo is een sterk bijvoegzel van *Zuuren* bij het *Opium* van dien aart, dat het laatste in 't geheel geen nut meer doen kan, maar alle kracht verliest.

b. Men heeft ook opgemerkt, dat de *Kampher*, welke men, tot verzagting der toevallen van de *Spaansche Vliegen* op de Piswegen, gewoon is daar bij te voegen, insgelijks haare prikkelende, ontsteekende werking op de huid verzwakt.

c. Voegt men bij het ruwe *Spiesglas* een opslorpend aardachtig middel, op dat niet door het Zuur in de eerste wegen te veel van den *Regulus* ontwikkeld, en daar door walging, of braaking, of ook wel zwaare ont-

ontlasting veroorzaakt zoude mogen worden, zoo belet men ligtelijk, dat die *Regulus* in 't geheel getroffen worde, en het *ruwe Spiesglas* werkt dan als enkele zwavel.

§. CCVI.

De *onechte verbeterende* middelen zijn de zoodanige, die de kleur, dikte en hoeveelheid op eene voordeelige wijze moeten veranderen; het geen ook door andere bijvoegzelen bewerkt wordt.

a. Eenigen derzelven worden ongetwijffeld mede onder de *echte* geteld, of liever, men bedenkt niet, dat 'er *onechte* zijn.

b. Zoo ſtaat nog de *verbetering* der kleur, als een *echt verbeterend* middel, bij GAUBIUS.

§. CCVII.

De *verbetering* der kleur beſtaat in geene waare verandering van de *Baſis*, of van het geheel, vooral door het bijmengen van eenig bijvoegzel, welks kleur een aangenaamen indruk maakt, het moge dan enkel onder de andere *Ingrediënten* uitſteeken, of het geheel omkleeden.

a. Voorbeelden van de *eerſte zoort* hebben wij in de bloemen van eene ſchoone kleur, welken wij onder de *Kruiden* mengen, die als *Thee* gedronken moeten worden.

b. Voorbeelden van de *laatſte zoort* zijn allerleie *Syropen*, die eene bevallige kleur hebben, als die van *Framboozen*, van *Moer-beziën*, *Violen*, enz.

c. Voorts allerleie *Poeders*, die zig door hunne

kleur aanprijzen, als *Cochenille*, *Vermilloen* enz., waar van men zig inzonderheid in *Tand-middelen*, ook wel in *Zalven*, bedient.

d. Insgelijks allerleie *Esfentiën* en *Tinctuuren* van eene aangenaame kleur, als die van *Houten*, enz.

e. De blaadjens zilver tot *Pillen* behooren ook hier toe.

f. Meer daar van zal, ter rechter plaats, beneden gezegd worden.

§. CCVIII.

Dergelijke dingen zijn veel eer als *vercierende* middelen te beschouwen; gedeeltelijk kunnen zij ook *verbergende* middelen genoemd worden.

a. Hierom heb ik van de *vercierende* en *verbergende* middelen twee afzonderlijke *zoorten* van *Ingrediënten* gemaakt.

b. Deswegens zal beneden breedvoeriger gesproken worden.

§. CCIX.

De middelen tot *verbetering* van de dikte der Geneesmiddelen zijn eene andere *onechte zoort*, dewijl al het geen veel eer tot de *gedaante-gevende* bijvoegzelen behoort, zomwijlen ook door de *bereiding* eener behoorlijke dikte bewerkt wordt.

a. Zekerlijk zoude men de *Terpentyn*, die aan de *blaauwe Kwik-zalve* eene meerdere dikte geeft, ook in dit opzicht een *verbeterend* middel mogen noemen.

b. Maar eigentlijk behoort de meerdere dikte van het geheel, waar door het tot eene eigentlijke *Zalve* wordt, tot de *gedaante*.

c. Ge-

c. Gebruikelijk is het bijvoegen van *Poeders* bij *Extracten* en verdikte *Sappen*, waar door men aan dezelven nog meerdere dikte geeft, zoo dat zij zig beter tot *Pillen* laaten maaken.

d. Doch ook hier is zulk een bijvoegzel klaarlijk een *gedaante-gevend* middel, dewijl men zonder het zelve de behoorlijke *gedaante* van *Pillen* niet bekomen zoude.

e. Het uitdampen is ook een gewoon middel, om eene meerdere dikte te bewerken.

f. Aan de *masſa* van *Sublimaat-pillen*, die van *Broodkruimen* gemaakt wordt, hebben wij een voorbeeld van eene *bereiding*, die de hoeveelheid verbetert, waar van hier na breeder.

g. Een ander voorbeeld verſchaft ons de verdikking van een *buikzuiverend Drankjen*, om 'er iets anders te kunnen bijvoegen, zonder dat de *Giſte* te groot wordt.

§. CCX.

Nog eene *onechte zoort* van *verbeterende* middelen zijn de zulken, die de hoeveelheid der *Baſis*, of van het geheel op eene nuttige wijze verminderen of vergrooten, edoch, deels bijkomende *Baſes*, deels *gedaante-gevende*, deels *echte verbeterende*, deels *verbergende* bijvoegzelen zijn. Gedeeltelijk doet de *bereiding* dit ook.

a. Niet zelden vermindert men de hoeveelheid der *Baſis*, of van het geheel.

b. Dit kan plaats hebben, wanneer de *Giſte* te groot, en dus voor den Lijder walgelijk mogt zijn.

c. Dit is, bij voorbeeld, het geval met *Ipecacuanha*, met *Poeder van Jalappe*, met *buikzuiverende Dranken.*

d. Van het *Poeder van Ipecacuanha* en *Jalappe* neemt men dan niet de volkomene *Gifte*, maar voegt bij het eerſte den *Braak-wijnſteen*, bij het laatſte de *zoete Kwik*, in eene behoorlijke evenredigheid.

e. Bij een *buikzuiverende Drank* mengt men ook wel een ontlastend *Midden-zout*, mede geëvenredigd naar 't geheel.

f. In alle deeze gevallen is het eene bijkomende *Baſis*, die de hoeveelheid van de *Hoofd-baſis*, en mitsdien van het geheel vermindert.

g. Een ander geval is, wanneer wij de hoeveelheid der *Hoofd-baſis* verminderen willen, om kosten te ſpaaren.

h. Wij hebben reeds hier vooren de *Kina* als een voorbeeld bijgebragt, wanneer men, namelijk, in koude Koortſen niet de volkomene *Gifte*, maar met haar te gelijk de *Wilgen-bast*, of iets diergelijks, als eene bijkomende *Baſis* geeft.

i. Een derde geval is, wanneer het middel, ten aanzien van deszelfs hoeveelheid, verliezen moet, om eene meerdere dikte te erlangen, ten einde des te voegzaamer bereid, of bewaard te kunnen worden.

k. Daar van hebben wij een voorbeeld in de te meermaalen gemelde uitdamping en verdikking van het *Buikzuiverend Water*, als het welk door die verdikking buiten ſtaat geſteld wordt, om zoo ligtelijk, als anders geſchieden zoude, aan het gisten te geraken.

l. De vergrooting der *Baſis*, of van het geheel, vindt voor eerst plaats, wanneer de *Baſis* zoo klein

is,

is, dat zij onmogelijk zonder bijvoegzel kan gegeven worden.

m. Dergelijke *Baſes* zijn de *zoete Kwik*, het *Opium*, de *Kampher*, de *Kermes Minerale*, het *Sulphur auratum Antimonii*, *Vylzel van Staal*, *Poeder van Zeeajuin*, *Zink-bloemen*, *Gummi-Gutta*, *Zout van Wijnſteen*, *Zout van Soda*, de *Sublimaat*, kortom, alle zelfſtandigheden, wier *Gifte* niet meer, dan weinige greinen, bedraagt.

n. Bij dergelijke dingen voegt men veelal, of eene bijkomende *Baſis*, of een *gedaante-gevend* middel, vooral *Suiker*.

o. Ook in *vloeibaare* Geneesmiddelen, die tot weinige *Droppelen* gegeven worden, als *Mineraale Zuuren*, *vluchtige Zouten*, *overgehaalde Oliën*, *Opiaten*, handelt men op dezelfde wijze.

p. De bijvoegzels bij dezelven zijn meestal *Water* en *Syropen*, zomtijds ook *Suiker*, kortom, een *gedaante-gevend* middel, doch het welk ook eene bijkomende *Baſis*, ook een *onderſteunend*, of *verbeterend*, of *vercierend* middel zijn kan.

q. Zulke Geneesmiddelen blijven ook zomtijds voor een groot gedeelte, zonder bijvoegzel, in een fleſjen, doosjen, of in een papier.

r. Een ander geval, het welk vergrooting vordert, heeft plaats, wanneer de *Baſis* te ſcherp is, en dus verdeeld moet worden.

s. Zoo geeft men liefst het *Liquor nervinus* in een *Syroop*, op dat het niet te ſterk in de keel brande.

t. Zoo wordt ook de *Geest van Vitriöol* in *Water* of *Syroop* gegeven, op dat het niet te ſterk op de eerſte wegen werke.

u. Het zelfde geldt ook van meerdere, hier vooren vermelde, Geneesmiddelen, (zie *m.*).

v. Een derde geval van noodzaakelijke vergrooting is dit, wanneer het Geneesmiddel van dien aart is, dat zonder bijvoegzel eene naauwkeuriger aftelling of afmeeting bij elke *Giſte* daar toe behooren zoude, dan men altijd met zekerheid verwagten kan.

w. Daar toe behoort *Laudanum*, *Geest van Vitriöol*, zelfs de *Spiesglas-Tinctuur van* HUXHAM, en dergelijken, waar in het op een paar *Droppelen* kan aankomen.

x. Zekerlijk kan eene goede hoeveelheid van vocht ook veel toebrengen, om den Zieken tegen ſcherpe en ſterke Geneesmiddelen te beveiligen.

y. Zoo kan, bij voorbeeld, een dikke *Gortpap* ongetwijffeld zeer tot omwinding dienen; een volle kop *Thee* kan zeer veel ontbinden en verdeelen.

z. Men kan zig echter altijd niet verlaaten, dat dusdanig middel ter hand genomen worde, en het is dus altijd raadzaamer, om in het *Recept* zelven, door eene gepaste bijvoeging, daar voor te zorgen.

§. CCXI.

De *vierde zoort* der *Ingrediënten* van een *zamengeſteld* Geneesmiddel bevat de *gedaante-gevende* bijvoegzelen.

a. Dit maakt tot hier toe bij de Schrijvers de *laatſte clasſe* uit.

b. Men noemt dezelven *Conſtituentia*, dewijl zij de *gedaante*, die het Geneesmiddel hebben moet, uitmaaken of bewerken.

c. Deeze *Latijnſche* naam is allezints gepast.

d. Zij

d. Zij worden ook *Excipientia* genoemd, dewijl zij de *Ingrediënten*, of de kracht van *Ingrediënten*, opneemen, en in de behoorlijke *gedaante* brengen, die dezelve anderzints niet wel zouden kunnen verkrijgen.

e. 'Er zijn gevallen, waar het één *Ingrediënt* het *Excipiens* van het andere is, zoo dat beiden deezen naam verdienen.

f. Daar van hebben wij een voorbeeld in het *Merg van Tamarinde*, en de *Krystallen van Wijnſteen* in een *Conſerf*. Het één is te dun, en het ander te droog; het één verbetert het ander.

§. CCXII.

Deeze bijvoegzelen dienen, om aan de *Baſis*, of aan het geheel, die vastheid en hoeveelheid te geven, die zonder dusdanig bijvoegzel niet te verkrijgen was.

a. De dikte of vastheid maakt zekerlijk de *gedaante*, zoo als reeds hier vooren bij de verdeeling der Geneesmiddelen gezegd is.

b. Ik heb aldaar mede aangewezen, dat het bijvoegzel, het welk eene vergrooting der hoeveelheid bewerkt, met recht onder de *gedaante-gevende* middelen te tellen zij.

c. Misſchien echter was van deeze *vergrootende* bijvoegzelen nog eene afzonderlijke *claſſe* te maaken.

§. CCXIII.

Ook deezen zijn wederom of *echte* of *onechte*.

a. Deeze onderſcheiding der laatstgemelde *drie*

zoorten, in *echte* en *onechte*, zal, zoo als reeds eenmaal gezegd is, aan verſcheiden Lezers te fijn geſponnen voorkomen.

b. Zoo iemand mijne gedachten niet klaar genoeg begrijpt, laat hij dan bij het oude blijven.

§. CCXIV.

Echte gedaante-gevende middelen zijn de zulken, die, ook na de *bereiding*, ten minſten een tijd lang in het Geneesmiddel blijven.

a. Dit wil zeggen, dat het *Ingrediënt* in het Geneesmiddel, na dat het zelve uit de Apotheek gekomen was, nog aanwezig is.

b. Men zoude deeze *echte gedaante-gevende* middelen ook *blijvende* kunnen noemen.

§. CCXV.

Onechte zijn de zulken, die zekerlijk tot *bereiding* van het Geneesmiddel gebruikt worden, en deszelfs *gedaante* bevorderen, maar die, eer de *bereiding* voltooid is, verloren gaan.

a. Daar van hebben wij een voorbeeld in het *Water*, waar in de *Sublimaat* ontbonden wordt, en met welke ontbinding de *Brood-kruimen*, die daar aan de *gedaante* van *Pillen* geven moeten, overgoten worden. Na dat die *Kruimen* de ontbinding hebben ingezogen, wordt het *Water* door uitdamping weggedreven, dewijl anders de *maſſa* te dun zoude zijn.

b. Dergelijke *onechte gedaante-gevende* bijvoegzelen zijn dus *niet blijvende*.

§. CCXVI.

Dat een bijvoegzel, het welk aan het geheel eene bevallige kleur geeft, meer onder de bijzondere *clasſe* van die geenen, welke *vercierende* middelen genoemd worden, te rekenen zij, is reeds aangewezen.

a. Men zie hier vooren de *onechte zoorten* van *verbeterende* middelen.

b. Wij zullen dadelijk meer van deeze bijvoegzelen zeggen.

§. CCXVII.

Even zoo is ook een bijvoegzel, het welk aan de *Baſis* zulk eene *gedaante* geeft, dat het zig niet openbaaren kan, eer het in den mond, of zelfs in de eerſte wegen ontwikkeld wordt, als een *verbergend* middel te beſchouwen.

a. Ik wijke ook hier in van mijne Voorgangeren af, als welke deeze *verbergende* middelen niet van de *gedaante-gevende* hebben onderſcheiden.

b. Men zal, eenige *bladzijden* verder, iets naders daar van vinden.

§. CCXVIII.

Een *gedaante-gevend* bijvoegzel kan ook tot ééne der voorgaande *drie clasſen* behooren.

a. Zoo zijn *Krystallen van Wijnſteen*, met *Kampher* vermengd, ook eene bijkomende *Baſis*.

b. Dit zelfde geldt ook van het *Liquor anodynus* met *Kampher*.

c. De *Syroop*, in een *Drank* met *Vitriöol-zuur*, is *gedaante-gevend* en *verbeterend*; ook kan zij, uit hoofde van de kleur, *vercierend* zijn.

§. CCXIX.

Dat niet zelden de aart der *Hoofd-* en *bijkomende Baſes* enz., ja zelfs de *bereiding*, alle *gedaante-gevende* middelen onnoodig maakt, verſtaat zig van zelf.

a. Wanneer *Azijn-honig van Zee-ajuin* met eene *Syroop* vermengd wordt, heeft het geheel reeds de *gedaante*, die het hebben moet.

b. Een paar dikke *Extracten* laaten zig door enkele weekmaaking in de *gedaante* van *Pillen* brengen.

c. Dit zelfde geldt ook van *Zeep* en *Poeder van Rhabarber*.

§. CCXX.

De *vercierende* middelen maaken de *vijfde zoort* van *Ingrediënten* uit.

a. Deeze worden anders onder de *gedaante-gevenden* gerekend.

b. In 't *Latijn* heet zulk een bijvoegzel een *Ornans*.

§. CCXXI.

Zij onderſcheiden zig van de *gedaante-gevenden* alleenlijk daar door, dat zij in het uiterlijk voorkomen eene voordeelige verandering maaken.

a. Buiten twijffel kan zulk een bijvoegzel ook de dikte veranderen, en de hoeveelheid verminderen of vermeerderen.

b. Doch

b. Doch veelen derzelven dienen enkel, om aan het geheel een bevallig aanzien te geven.

c. In 't bijzonder geldt dit van de kleur, en van de omkleeding.

d. Voorbeelden hier van zijn reeds hier vooren bij de *onechte verbeterende* middelen bijgebragt geworden.

e. Ook het *Vergulдzel*, in allerleie oude zamenmengzels, behoort hier toe, als in den *Kinder-balfem*, in het *hart-verſterkend Poeder van Zelle.*

§. CCXXII.

Zulk een *vercierend* middel kan eene bijkomende *Baſis*, een *onderſteunend*, een *verbeterend* middel zijn.

a. Zoo kunnen de *bladen van roode Papaver* in *Kruiden*, die als *Thee* getrokken worden, ook tot verzagting en het verwekken van rust dienen.

b. De *Ouden* verwagten ook iets krampſtillends, en wat nog meer, van het *Vermilloen* in allerleie *Poeders.*

c. 'Er is ook, zoo men zig verbeeldde, eene bijkomende *Baſis* in het *Tunquinſche Poeder* tegen de dolle Hondsbeet.

d. De ſchoon-kleurige *Syropen* verbeteren ten deele den ſmaak, ook wel den reuk, kunnen tot bijkomende *Baſes* dienen, en zijn dikwerf te gelijker tijd *gedaantegevende* middelen.

§. CCXXIII.

De *verbergende* middelen maaken de *laatſte zoort* van bijvoegzelen uit.

a. Zij

a. Zij worden door de Schrijvers insgelijks onder de *gedaante-gevenden* gerekend.

b. In 't *Latijn* wordt zulk een bijvoegzel een *Occultans* genoemd.

§. CCXXIV.

Dezelve zijn de zoodanige, die eene *Basis*, of het geheele middel, zoodanig aan het gezicht, ja zelfs aan den reuk en smaak, onttrekken, dat zulks zig eerst openbaart, wanneer het bijvoegzel in den mond, of in de eerste wegen ontbonden wordt.

a. Daar toe behoort de *Suiker*, waar onder men allerleie *Ingrediënten* vermengt.

b. Ook behooren hier toe de *blaadjens zilver* om *Pillen*.

c. En vooral de *Ouwelen* om *Poeders* of *Slikbrokken*, wanneer men de omwinding reeds door den Apotheker laat bezorgen.

§. CCXXV.

Dat zulk een bijvoegzel zomtijds moeielijk van de eigentlijke *gedaante-gevende* of *vercierende* middelen te onderscheiden zij, bevroedt men ligtelijk.

a. Dit is vooral het geval met de *Suiker* in *Confituuren*, die tot Geneesmiddelen dienen.

b. Het verzilveren der *Pillen* is zoo wel, ten aanzien van de kleur, een *verbergend*, als een *vercierend* middel.

§. CCXXVI.

Zeer dikwils bekleedt het *Vocht*, waar in het Geneesmiddel gegeven wordt, (*Vehiculum*,) de plaats van eene bijkomende *Basis*, van een *ondersteunend* middel, enz.

a. Zoo is het *Kersen-sap*, wanneer daar mede Geneesmiddelen worden ingenomen, dan eens eene bijkomende *Basis*, dan eens een *ondersteunend*, dan eens een *verbeterend*, dan eens een *versierend* middel, alles naar maate van de omstandigheden.

b. Inzonderheid zijn die *Vochten*, of *Vehicula*, dikwils zeer geschikte middelen ter *verberging*.

c. Dit heeft plaats met *gekookte Corenten*, *Grutten*, en andere dingen meer.

§. CCXXVII.

Zoo al de tot dus verre opgegevene verdeelingen niet gegrond genoeg, of in de beöefening van geen genoegzaam nut bevonden mogten worden, is dit ten minsten zeker, dat de eerst-beginnende Arts daar door een wenk bekoomt, om alle bijvoegzelen van hunne verschillende zijden te beschouwen.

a. Het is reeds een groot voordeel, dat hij de zaak meer overlegt, meer daar op doordenkt, en niet geheel en al een geleerde windbuil is.

b. Ik zoude, zoo als reeds gezegd is, nog meerdere *clasfen* daar bij hebben kunnen voegen.

c. Onder anderen is het *Poeder van Wolfsklauw*, (*Pulvis Lycopodii*,) en andere *Poeders*, waar mede men *Pillen* bestrooit, om niet aan elkander te kleeven,

ven, een bijvoegzel, het welk zig niet gevoeglijk onder één van de voorgaande *clasſen* laat brengen.

d. Het zelfde geldt ook van de *Olie*, het welk bij andere kleverige Geneesmiddelen met een gelijk oogmerk wordt bijgevoegd.

§. CCXXVIII.

Bij de verſchillende Voorſchriften van Geneesmiddelen, zal van de daar bij behoorende *zoorten* van bijvoegzelen nadere melding gemaakt worden.

Vooraf echter zullen algemeene *Practicale Regelen* worden opgegeven.

§. CCXXIX.

Het kan niet overtollig zijn, alle tot hier toe opgegevene *Clasſen* onder eene algemeene Tafel of Lijst te brengen.

I. HOOFD-MIDDELEN, (*Baſes.*)

1. Baſis.
2. Bijkomende Baſis.

II. ONDERSTEUNENDE MIDDELEN, (*Adjuvantia.*)

A. ECHTE.

1. Kracht-verſterkende, (*Suffulcientia*).
2. Voorbereidende, (*Praeparantia*,) of liever bevorderende, (*Promoventia*).
3. Beſtuurende, (*Dirigentia*).

B. ONE

B. ONECHTE.

1. Het gebruik gemakkelijk maakende, (*Applicantia*).
2. Bepaalende, (*Reſtringentia*).
3. Te rug houdende, (*Retinentia*).

III. VERBETERENDE MIDDELEN, (*Corrigentia.*)

A. ECHTE.

1. Reuk-verbeterende, (*Odorem corrigentia*).
2. Smaak-verbeterende, (*Saporem corrigentia*).
3. Werking-verbeterende, (*Effectum corrigentia*).

B. ONECHTE.

1. Kleur-verbeterende, (*Colorem corrigentia*).
2. Vastheid- of dikte-verbeterende, (*Conſiſtentiam corrigentia*).
3. Hoeveelheid-verbeterende, (*Quantitatem corrigentia*).

IV. GEDAANTE-GEVENDE MIDDELEN, (*Formantia.*)

A. ECHTE.

Blijvende, (*Permanentia*).

B. ON-

B. ONECHTE.

Niet blijvende, (*Non permanentia*).

V. VERCIERENDE MIDDELEN, (*Ornantia.*)

VI. VERBERGENDE MIDDELEN, (*Occultantia.*)

§. CCXXX.

Wij zullen thans het hier vooren gezegde opheldéren met voorbeelden, welken wij uit de *Deenſche Apotheek* overneemen.

a. Elk van de volgende Winkel-Geneesmiddelen kan als een *Recept* beſchouwd worden. Eenigen zijn ook eerst eigentlijk zoogenaamde *Recepten* geweest.

b. Ik neem mijne eerſte voorbeelden uit de *Deenſche Apotheek*, dewijl mijne Lezers in *Denemarken* dezelven best kennen, en zij zekerlijk ook onder de besten behooren.

c. Ik voege 'er de geneeskrachten, welken men aan elk geheel toeſchrijft, bij, om, het geen elk *Ingrediënt* belooft, des te klaarder te doen doorſteeken.

d. Eene korte aanwijzing, op welke punten het wel anders had mogen zijn, veroorlove ik mij ook, om den Lezer tot de volgende *Afdeeling* voor te bereiden.

e. Ik laat 'er verſcheiden weg, die onbruikbaar, niet te prijzen, of enkele *bereidingen* zijn.

f. Voor

f. Voor 't overige mag men deeze voorbeelden, en derzelver ontleeding, zoo *wijdloopig* noemen, en zoo *overtollig* vinden, als men wil; ik ben overtuigd, dat men in opheldérende voorbeelden niet ligt te veel kan doen, om de Voorſchriften tot een waar beöefſenend nut te doen ſtrekken.

§. CCXXXI.

Het eerſte voorbeeld zij:

Aqua laxativa Viennenſis. (*Het Weener Buikzuiverend Water.*)

℞. *Fol. Senn. elect.* ℥iß.
Paſſul. min. ʒvi.
Sem. Coriandr. ʒii.
Tart. ſolub. ʒv.
Inciſ. & contuſ. infund.
Aq. font. bullient. ℥xxiv.
Per aliquot horas digeſt. bulliant leniter.
Colat. expr. ℥xiv. *add.*
Mann. Calabr. ℥v.
Iterum col.

a. Dewijl hier wezentlijk een kooken, hoewel niet dan zacht en kort, plaats vindt, noemt men dit *Water* gevoegelijker de *Weener Buikzuiverende Drank*, of het *Weener Buikzuiverend Aftrekzel.*

b. Dit middel verwekt eene zekere en gemakkelijke ontlasting, die men in de ſterkſte Koortſen geven kan. Het is bij ons het gebruiklijkſte ontlast-middel van allen.

c. De *Baſis* is tweeledig; namelijk, de *Senebladeren* en de *Manna.*

d. Ook zoude men de *Corenten* als eene bijkomende *Baſis* kunnen aanmerken. Dus had men dan drie *Baſes*, ééne zwakke, en twee krachtigere.

e. Een *bevorderend onderſteunend* middel levert hier het *Midden-zout* op. Want het prikkelt de ingewanden, en vermeerdert den toevloed van vochten, zoo als hier vooren, ten aanzien van deeze *zoort* van *onderſteunende* middelen, getoond is.

f. Smaak- en *werking-verbeterend* moet de *Coriander* zijn. Als eene *Specerije* moet zij de walgelijke zoetigheid van de *Manna*, en de winderige werking der *Senebladeren* beneemen. Dit beide echter wil in de kleine hoeveelheid, waar in het wordt bijgevoegd, niet veel zeggen.

g. Een bitter bijvoegzel, bij voorbeeld, van eene *Eſſentia amara*, verdient in beide opzichten den voorrang, wanneer ſlechts de Zieke geene hitte van Koorts, of iets, dat naar ontſteeking zweemt, gevoelt.

h. Gedaante-gevende is natuurlijker wijze het *Water*, als het welk de *Manna* en het *Zout* ontbindt, en het heilzaame en werkzaame uit de *Senebladeren*, als mede uit de *Corenten*, trekt; voorts aan het geheel de *vloeibaare gedaante* geeft, die een *Drankjen* hebben moet.

i. Ook het *Zout* is in zoo verre een *gedaante-gevend* bijvoegzel, als het de uittrekking van het heilzaame en werkzaame uit de *Senebladeren* en *Corenten* bevordert.

k. Misſchien dient ook het *Sap*, uit de *Corenten* uitgetrokken, om eene meerdere lijvigheid aan het mid-

middel te geven, en te beletten, dat het verdere uitgetrokkene en ontbondene zig niet aan den grond vast zette.

l. Dit zetzel wordt het best daar door vermijd, dat alle die dingen in *Water* oplosbaar zijn, en ook koud zijnde, opgelost blijven.

m. Geheel anders zoude het gaan, wanneer men de *Senebladeren* sterk kooken liet; vermits als dan meer van het harstachtige ontwikkeld zoude worden, het welk, na het koud worden, een zetzel zoude moeten veroorzaaken.

n. Het grootste voordeel echter, het welk men van het zacht en kort opkooken heeft, bestaat hier in, dat nu zoo ligtelijk geene krimpingen in het lichaam, de al te gewoone uitwerking van harstachtige ontlastmiddelen, veroorzaakt kunnen worden.

§. CCXXXII.

Aqua styptica. (*Bloedstelpend Water.*)

℞. *Alum. rup.*
Vitriol. coerul. ā. ʒiii.
Aq. font. ℔ii.
Coq. ad solut. filtr. & add.
Ol. Vitriol. opt. ʒii.

a. De nuttigheid van dit *Water* blijkt uit de benaaming.

b. Alleenlijk bij het bloeden uit de holte van een Tand, na het uittrekken van denzelven, wordt het bij ons gebruikt, hoe zeer zeldzaam, dewijl het de tong en kaaken sterk aantast.

c. Men bedient zig thans liever van *Aqua Thediana*, zomwijlen ook alleen van eene ontbinding van *Vitriolum Zinci.*

d. De *Baſis* is hier drieledig. *Aluin*, *blaauwe Vitriöol*, en *Olie van Vitriöol.*

e. Echter kan men het laatſte ook wel als een *kracht-verſterkend onderſteunend* middel beſchouwen.

f. Het *gedaante-gevende* is het *Water.*

g. Het kooken is hier tot eene volkomene ontbinding noodig, dewijl de beide *Midden-zouten* niet zoo gemakkelijk in koud water ſmelten.

h. Wij hebben hier ook een *vercierend* middel aan de *blaauwe Vitriöol*, als in welke het koper van het *Vitriöol-zuur*, zoo als in het opgegeven voorbeeld, aan het *vluchtig Loog-zout* eene ſchoone blaauwe kleur geeft.

i. Scheikundig beſchouwd, ſtrekt dit *Mengzel* daar in tot een modèl, dat hier geene vernieling van eenig *Ingrediënt* kan plaats hebben, dewijl het *Vitriöol-zuur* in de *Aluin* en *Vitriöol* zijn's gelijken ontmoet.

k. Voor 't overige is het over 't geheel veel te zamengeſteld. Waarom drie ſtelpende middelen? Het één is wel zwakker, dan het ander; maar waarom niet liever het *Vitriöol-zuur* alleen, of in allen gevalle in eene oplosſing van *Aluin.*

l. De *Vitriöol* is een al te gevaarlijk middel, dan dat men het zoude durven inneemen. En het is dus geenzints onverſchillig, of de Zieke 'er iets van inſlikt, dan niet.

§. CCXXXIII.

§. CCXXXIII.

Aqua ophthalmica coerulea. (*Blaauw Oogwater.*)

℞. *Aq. Calc. viv.* ℔i.
Sal. Ammon. ʒi.
Flor. vir. aer. gr. v.
Solv.

a. Dit *Water* wordt ook door zommigen *Aqua Saphirina* genoemd, uit hoofde van de kleur.

b. Het wordt aangeprezen bij ontſteekingen der oogleden, waar eene prikkeling veilig en noodzaakelijk is, zoo als wel eens het geval zijn kan in de zoogenaamde ſlijmachtige ontſteekingen, die uit enkele zwakte ontſtaan.

c. De beroemde Oog-Arts, TAYLOR, heeft zig veel van dit middel bediend.

d. Na de Operatie van de Staar kan zulk een *Water*, het welk koperachtige deelen bevat, niet zeer zijn aan te raden. IJskoud *Water* is dan het beste. De *Pharmacopoea rationalis* prijst het daar toe aan.

e. Deeze echter gedoogt daar in geen koper; het is alleen eene ontbinding van *Ammoniac-zout* in *Kalkwater*; dit wordt genoemd eene oplosſing van een *vast Ammoniac-zout*, dewijl het *vluchtig Loog-zout* door de *Kalk-aarde* wordt uitgedreven. Hoe zulks nu een *blaaaw Water* genoemd kan worden, is onbegrijpelijk.

f. Volgens andere Apotheeken wordt het zoo bereid, dat 'er altijd eene zoort van *Ammoniacaal-koper* in is, en mitsdien de oplosſing eene blaauwe kleur heeft.

g. In het bovenſtaande Voorſchrift zijn de *Krystallen van Spaansch groen* de wezentlijke *Baſis*. Zij blijven altijd een *bijtend* middel, en dus de *Baſis* om te prikkelen.

h. Het *Koper* heeft nu twee middelen ter ontbinding: het *Zuur van den Azijn*, het welk 'er reeds bij was, en het *vluchtig Loog-zout*, het welk 'er bijkoomt, en de groene kleur in eene blaauwe herſchept.

i. Het *Ammoniac-zout* wordt gesmolten; deszelfs *Zuur* verëenigt zig met de *Kalk-aarde*, en maakt daar mede een vast *Ammoniac-zout*; het *Koper* trekt het *Loog-zout* naar zig.

k. Het vast *Ammoniac-zout* kan eene bijkomende *Baſis* verſchaffen.

l. Het *Kalkwater* is het *gedaante-gevend* bijvoegzel.

m. Het *Koper* is altijd een *vercierend* middel. Met het *Zuur* geeft het eene ſchoone groene, en met het *vluchtig Loog-zout* eene nog ſchoonere blaauwe kleur.

n. Volgens andere Apotheeken moet het *Kalkwater* met het *Ammoniac-zout* eenvouwdiglijk in een koper vat ſtaan.

o. Als dan tast het *vluchtig Loog-zout*, door middel van het *Kalkwater* ontbonden, het *Koper* aan, en dit verſchaft dus zoo wel de *Hoofd-baſis*, als een *vercierend* middel.

p. Wil men echter een *koperachtig zacht-prikkelend* middel gebruiken; waarom niet eene zeer eenvouwdige oplosſing van *Krystallen van Koperrood* genomen?

§. CCXXXIV.

§. CCXXXIV.

Balſamum ARCAEI. (*Balſem van* ARCAEUS.)

℞. *Terebinth. Ven.*
Elemi.
Seb. hirc. ā. ℥vi.
Ol. Hyper. ℥ii.
Cer. citrin. ʒvi.
Pulv. Santal. rubr. ℥ß.
M. leni igne ſolv. & col.

a. Dit is een gebruikelijk *uitwendig Heelmiddel* in verſche wonden.

b. De *Gom Elemi*, en de *Terpentyn*, maaken hier de *Baſis* uit.

c. Het *Oleum Hyperici* willen wij als een *krachtverſterkend onderſteunend* middel beſchouwen; hoe zeer het zekerlijk ook eene bijkomende *Baſis* verſchaffen kan.

d. De *Harten-talk* en de *Wasch* zijn *gedaante-gevende* bijvoegzelen. De andere drie *Ingrediënten*, vooral de *Olie*, behooren mede hier toe.

e. De laatſte is inzonderheid noodig, om de dikte van eene *Zalve* te bewerken.

f. Het *roode Sandel-hout* is duidelijk een *vercierend* middel, het welk aan het geheel de eigenaartige kleur geeft, waar door het zig tevens van veele andere *Winkel-zalven* onderſcheidt.

g. Voorts is dit *vercierend* middel te gelijk een *gedaante-gevende*, dewijl het de behoorlijke dikte mede helpt te weeg brengen.

h. Op deeze wederkeerige werking der *gedaantegevende* middelen, dewijl altijd het dunnere tot verbetering van het dikkere dient, en zoo ook omgekeerd, verzoeke ik den Lezer ook in de volgende voorbeelden acht te geven.

§. CCXXXV.

Balſamum Caryophyllorum. (*Balſem van Kruidnagelen.*)

℞. *Ol. Nuciſt. expr.* ʒiii.
Spir. Vin. q. ſ.
Terant. usque ad minus ingrat. odor.
Poſt decantat. Spir. Vin. Oleo add.
Ol. Caryophyll. ʒi.
Liquef. tingant.
Pulv. Caryophyll. q. ſ.

a. Men roemt dit middel als een *uitwendig verſterkend* middel.

b. De *Baſis* is de *Olie van Nagelen;* daar aan valt niet te twijffelen, ſchoon zij niet vooraan ſtaat. Want in de rangſchikking volgt men liefst de *bereiding*.

c. De *Olie van Noot-muscaat* is het *gedaante-gevende* middel. Met deeze *vette Olie* moet de andere *overgehaalde Olie* in de *gedaante* van eene *Zalve* gebragt worden.

d. De *Brandewijn* behoort mede tot het *gedaantegevend* bijvoegzel, hoe zeer dezelve voornamelijk als een *reuk-verbeterend* middel beſchouwd moet worden.

e. Het behoort tot de *niet blijvende zoort*, dewijl 'er na de *bereiding* niets meer van overblijft.

f. De tot *Poeder* gemaakte *Kruidnagelen* behooren tot de *gedaante-gevende* bijvoegzelen, dewijl zonder zulk een *Poeder* het Geneesmiddel, bij eene gelijke hoeveelheid der overige *Ingrediënten*, niet dik genoeg zijn zoude.

g. Waarom wijders, in dit Voorschrift, de *uitgeperste Noot-muscaat-Olie* meer van haare reuk moet ontheven worden, dan in den dadelijk volgenden *Balsem*, en bijzonderlijk in den *Noot-muscaat-Balsem* zelven, is niet gemakkelijk te bezeffen.

§. CCXXXVI.

Balsamum cephalicum. (*Hoofd-balsem.*)

℞. *Ol. Nuciſt. expr.* ʒi.
— *deſt. Caryophyll.*
— — *Lavend.*
— — *Rosmar. ā.* ʒß.
— — *Succin.* ϑß.
Balſ. Peruv. ʒi.
M.

a. Men maakt in andere Landen, meer dan bij ons, gebruik van deezen *Balsem*, welks vermeende nuttigheid uit de benaaming blijkt.

b. Wij zijn over 't algemeen geene vrienden van verhittende middelen, ten minſten in ongeſteldheden, die de hersenen betreffen.

c. De *Olie van Kruidnagelen*, *Lavendel* en *Rosmarin*, maaken de *Baſis* uit. Het is moeielijk te zeg-

gen, welken van dezelven de *Hoofd-basis* is. De *Olie van Kruidnagelen* zoude het eigentlijk moeten zijn.

d. De *Olie van Barnsteen* is een *kracht-versterkend ondersteunend* middel.

e. De *Noot-muscaat-Olie* en de *Peruviaansche Balsem* zijn *gedaante-gevende* bijvoegzelen.

§. CCXXXVII.

Balsamum Guajacinum. (*Balsem van Pokhout.*)

℞. *Resin. Guajac.* ℔i.
Balsam. Peruv.
Spir. Vin. rectific. ā. ℔iiß.
Digerr. ad solut. & col.

a. Van dit middel verwagt men nut in *rheumatieke* en *jigtachtige* ongemakken, wanneer 'er geene Koorts bij is. Het wordt *inwendig* gebruikt.

b. De *Harst van Pokhout*, die ook in andere *gedaanten* zoo gebruikelijk, als dienstig is, is de *Basis* in deezen *Balsem*.

c. De *Peruviaansche Balsem* is een *gedaante-gevend* middel, als zijnde een bijvoegzel, het welk de dikte vermeerdert.

d. Men kan denzelven ook voor eene bijkomende *Basis* houden, dewijl daar door zweet of pis wordt uitgedreven.

e. De *overgehaalde Wijngeest* is een *oplosfend*, en mitsdien een *gedaante-gevend* middel.

§. CCXXXVIII.

§. CCXXXVIII.

Balſamum LOCATELLI. (*Balſem van* LOCATEL.)

℞. *Cer. flav.* ℔i.
Ol. Olivar. ℔iß.
Lento igne liquef. add.
Terebinth. ℔iß.
Ab igne remot. add.
Balſ. Peruv. ℥ii.
Sang. Dracon. pulv. ℥i.
Agit. ad refrigerat.

a. Het nut van deezen *Balſem* is bijna het zelfde, als van den hier na te melden *Wond-balſem.*

b. De *Terpentyn*, de *Balſem van Peru*, en het *Draken-bloed*, leveren de *Baſis* op.

c. Echter brengen zij alle drie tot de behoorlijke dikte van 't geheel het hunne toe, en zijn mitsdien ook *gedaante-gevende.*

d. Bovendien is het *Draken-bloed*, uit hoofde van deszelfs kleur, een *vercierend* middel.

e De *Balſem van Peru* is, ten aanzien der overige *vette Ingrediënten*, een *reuk-verbeterend* bijvoegzel.

f. De *Wasch* en *Boom-olie* zijn *gedaante-gevende* middelen, en het één helpt het ander, om de behoorlijke lijvigheid te weeg te brengen.

g. In een *uitwendig Heelmiddel* zijn zij ook eenigermaaten bijkomende *Baſes*, voor zoo verre zij weekmaaken, en dus verzagten.

§. CCXXXIX.

§. CCXXXIX.

Balſamum Nuciſtae. (*Balſem van Nootmuscaat.*)

℞. *Ol Nuciſt. expr.* ℥ß.
—— —— *deſtill.* ℈iv.
M.

a. Deeze *Balſem* moet Maag- en Zenuw-verſterkend zijn, ook bij Buikloop van Kinderen dienst doen. In de ſchielijk ontſtaande Jigtknobbels gebruiken veelen deezen *Balſem* als een *verdeelend* en *verzagtend* middel. Met verwondering ziet men deeze ſchielijk ontſtaane knobbels dikwils nog veel ſchielijker verdwijnen. Het wordt alleen *uitwendig* gebruikt.

b. De *uitgeperſte Noot-muscaat-Olie* is hier het *gedaante-gevend* bijvoegzel.

c. Maar de *gedeſtilleerde*, als ongelijk krachtiger, maakt de *Baſis* uit.

d. De eerstgemelde is eenigermaaten eene bijkomende *Baſis*, dewijl zij van de *Hoofd-baſis* in eigenſchappen en werkingen onderſcheiden is.

e. Uit hoofde van deszelfs eenvouwdigheid, en van de overéénſtemming van het bijvoegzel met de *Baſis*, is dit Voorſchrift een waar modèl.

§. CCXL.

Balſamum ophthalmicum rubrum. (*Rodde Oog-balſem.*)

℞. *Butyr. rec. non ſalit.* ℥iii.
Cer. alb. ʒvi.
Liquef. add.
Mercur. praecip. rubr. ſubtiliſſ. pulver.
gr. cxxxv.
Ter. accur. ad refriger.

a. Het draagt ook den naam van *Unguentum pomatum rubrum.* (*Roode Kwik-zalve*).

b. Deeze *Zalf* wordt met het grootſte nut gebruikt, wanneer de Oogleden aan elkander kleeven, en de ontſteeking weinig meer te beduiden heeft.

c. Ook is zij een goed middel in onzuivere Zweeren, inzonderheid in *Venerieke*, zelfs in *Chancres.*

d. De *Baſis* is de *roode Praecipitaat*, als een middel, het welk in deeze *Gifte* zagt prikkelt.

e. Dat zij tot een allerfijnst *Poeder* gemaakt moet worden, op dat de *Zalve* niets zandachtigs of ſcherpbijtends hebbe, is gemakkelijk te begrijpen.

f. De *verſche ongezouten Boter* en de *Wasch* zijn *gedaante-gevende* middelen.

g. Men verkiest de *Boter*, uit hoofde van haare mindere vloeibaarheid, en, dewijl men de *Varkensreuzel* voor verdacht houdt, dat zij te veel prikkele.

h. De *Wasch* geeft aan de *Boter* eene meerdere lijvigheid, zoo dat zij tot eene behoorlijke *Zalve* wordt, die blijft zitten, en niet wegdruipt.

i. Wan-

i. Wanneer deeze *Zalf* blijft ſtaan, zinkt de *Praecipitaat*, uit hoofde van haare zwaarte. De *Zalf* wordt dus van boven bleek, en van onderen roodachtiger.

k. Dit is niet wel voor te komen. Want geeft men, door bijvoeging van meerder *Wasch*, aan het geheel eene meerdere dikte, zoo wordt het te ſtijf tot het gebruik.

l. Men moet het dus geduurig omroeren.

§. CCXLI.

Balſamum traumaticum. (*Wond-balſem.*)

℞. *Benzoës pulver.* ℥iii.
Balſ. Peruv. ℥ii.
Aloës hepat. pulv. ℥ß.
Spir. Vin. rectif. ℔ii.
In Baln. Aren. dig. per triduum. Col.

a. De deugd van dit middel blijkt uit den naam; doch het is weinig in gebruik. Het is nuttig voor zenuwachtige, peesachtige en beenachtige deelen, waar vette dingen veel meer ſchade toebrengen.

b. De *Baſis* is tweeledig: *Benzoë* en *Balſem van Peru.*

c. De *Aloë* is een *kracht-verſterkend* bijvoegzel.

d. De *overgehaalde Brandewijn* is een middel ter ontbinding van de *Benzoë* en *Balſem van Peru*, als mede van het harstachtig gedeelte van de *Aloë*, en alzoo *gedaante-gevende.*

e. In wonden van Peeſen en Zenuwen zoude de *Peruviaanſche Balſem* alleen het beste middel zijn.

f. De

f. De nuttigheid van *Myrrhe* en *Kina* is ook groot in zulke *zoort* van beledigingen.

§. CCXLII.

Balſamum vitae HOFFMANNI. (*Levens-balſem van* HOFFMANN.)

℞. *Ol. deſtill. Lavend.*
— — — *Majoran.*
— — — *Caryophyll.*
— — — *Macis.*
— — — *Cinnam.*
— — — *de Cedro. ā.* ʒi.
— — — *Saccin. alb.*
— — — *Rut. ā.* gutt. x.
Balſ. Peruv. ʒß.
Spir. Roſar. rectificatiſſ. ℥x.
Rad. Alcann. conc. q. ſ. ad tingend.
Diger. ſine calore, & filtr. per Goſſyp.

a. Deeze *Balſem* is zenuw-verſterkend tot *inwendig* en *uitwendig* gebruik, maar niet aan te raden in geval van Koorts en ontſteeking.

b. De *overgehaalde ſpecerijachtige Oliën* maaken, zoo te zamen, als ieder in 't bijzonder, de *Baſis* uit.

c. De *Geest van Roſen* is een *gedaante-gevend* bijvoegzel.

d. De *Alcanna-wortel* is, uit hoofde van deszelfs roode kleur, een *vercierend* middel.

e. De *Balſem van Peru* geeft aan het geheel eene meerdere dikte, en is dus ook een *gedaante-gevend* bijvoegzel.

f. Ech-

f. Echter is dit bijvoegzel bij zoo veele *gekleurde Oliën* zonder nut, en wordt ook in andere Apotheeken weggelaaten.

g. Over 't algemeen is het getal der *Oliën* te groot.

h. In zulk een mengelmoes zoude welligt de eene of andere flegte *Olie* vermengd kunnen worden, en de Arts behoort niemand van rechtswegen in verzoeking te brengen.

i. De *Balsem van Kruidnagelen* doet *uitwendig* bijna dezelfde dienſten, die dit kostbaar zamenmengzel doen moet.

k. Het zoogenaamde *vluchtig Zout van* SYLVIUS doet ook heerlijke dienſten; doch daar van nader.

§. CCXLIII.

Balſamum vitae externum. (*Uitwendige Levens-balſem.*)

℞. *Sapon. Alicant. ſicc. & trit.*
Ol. Terebinth. ā. ℔ i.
Sal. Tart. ℥ iß.
M.

a. Het is een heerlijk *verdeelend* middel, na *uitwendige* beledigingen.

b. De *Baſis* is de *Terpentyn-olie.*

c. De *Zeep* is eene bijkomende *Baſis*, en te gelijk een *gedaante-gevend* bijvoegzel.

d. Het *Loog-zout* moet de *Zeep* en *Olie* te zamen verëenigen, en is in zoo verre een *gedaante-gevend* middel.

e. Maar

e. Maar te gelijk maakt het zelfs met de *Olie* eene *zoort* van *Zeep*, die als dan de waare *Basis* wordt.

f. Nog moet ik hier bijvoegen, dat in verſche wonden, vooral, wanneer men eenige ontſteeking te vreezen heeft, dit middel niet zoo veilig is, als warme *Wijn* of *Azijn*.

g. Ook wagte men zig, om 'er gebruik van te maaken, wanneer 'er iets *jichtigs* of *rheumatieks* onder loopt.

h. De *Geest van Zeep* vervult ook de plaats van dit middel, wanneer deszelfs gebruik veilig is.

§. CCXLIV.

Butyrum Majoranae. (*Boter van Marjolein.*)

℞. *Fol. Majoran. recent.* ℔ i.
Cont. coq. leniſſ. igne c.
Butyr. rec. non ſalit. ℔ i.
Conſumt. humid. col. & expr. refrigerat. add.
Ol. deſt. Major. ʒß.
M.

a. Om de Neus van dikke vochten te zuiveren, wordt het als eene *Zalve* aangeprezen.

b. Het onderlijf daar mede beſmeerd zijnde, moet het de winden afdrijven.

c. De *Basis* is hier het *Kruid*, of liever de *Olie*, uit het zelve gekookt.

d. De *overgehaalde Olie* is een *kracht-verſterkend onderſteunend* middel.

e. De *verſche Boter* is een *gedaante-gevend* bijvoegzel.

f. Beter ware het de *overgehaalde Olie* weg te laaten, wanneer zij voor den Neus gebruikt moet worden.

g. Het *uitwendig* gebruik aan de Buik is zeer bedenkelijk.

h. Over 't algemeen laaten de winden zig niet als traage lastdieren voortdrijven. Men neeme het beletzel van haare vrije ontlasting weg, en zij gaan van zelf.

§. CCLXV.

Confectio Alkermes. (*Toemaakzel van Scharlaken-beziën.*)

℞. *Succ. Pomor. Borsdorf.*
Sacch. alb. ā. ℥xvi.
Coquat. ad conſiſt. Syrup. ſpiſſ. & add.
Succ. Gran. Kerm. ſpiſſior. ℥xvi.
Unica ebullit. mixt. col. per lint.
Adhuc calid. add.
Pulv. ſubtiliſſ. Cinnam. ℥iß.
—— ——— *Coccinell.* ʒiii.
Poſt mixtion. add.
Fol. Aur. puriſſ. N°. L.
Agit. ſpatul. lign. ad auri comminut.

a. Dat dit middel de mannelijke krachten verſterkt, heeft men voorheen geloofd; thans is het geheel uit de manier.

b. De *Deenſche Apotheek* noemt het bovenſtaande Voorſchrift *onvolledig*; maar laat aan een ieder overig, of men, om het *volledig* te hebben, 'er *Amber* en *Muskus* wil bijvoegen.

c. Ik

c. Ik plaatſe het *Formulier* alleenlijk hier bij, dewijl het een leerzaam voorbeeld van allerleie mengelmoes is.

d. De *Kaneel*, als een *verſterkend* en *opwekkend* middel, is de *Baſis*.

e. Voegt men 'er *Muskus* en *Amber* bij, zoo verſchaffen dezelve een *kracht-verſterkend ondersteunend* middel.

f. Alle drie geven een aangenaamen reuk. 'Er is derhalven geen *verbeterend* middel bij noodig.

g. De *Syroop van Scharlaken-beziën* is, zoo men zig verbeeldt, eene bijkomende *Baſis*.

h. Zij is ook reeds een *gedaante-gevend*, en, ten aanzien van haare kleur, een *vercierend*, en, in vergelijking met de *Muskus* en *Amber*, een *ſmaak-verbeterend* bijvoegzel.

i. Het *Sap der Appelen* is *ſmaak-verbeterend* en *gedaante-gevend*.

k. De *ſcharlaken-kleurige Cochenille* helpt, tevens met de *Syroop van Scharlaken-beziën*, om aan het geheel eene bevallige kleur te geven, en is dus een *vercierend* middel.

l. De *blaadjens Verguldzel* moeten insgelijks tot een *vercierend* middel dienen, dewijl het Publiek gaarne het goud als een bewijs beſchouwt, dat de Arts niets geſpaard heeft.

m. Nog eens: Ik keur het geheele mengelmoes niet goed. De opgegevene ontleding is echter, zoo ik meen, de bedoelde.

n. De alhier voorgeſchrevene hoeveelheid van 't geheel, is voor een Geneesmiddel, het welk zoo zelden, en in eene zoo geringe *Gifte* gebruikt wordt, veel te groot.

§. CCXLVI.

Decoctum album. (*De witte Drank van* SYDENHAM.)

℞. *Corn. Cerv. uſt.*
Mic. pan. alb. ā. ℥i.
Gumm. Arab. ʒii.
Aq. font. ℔iii.
Coq. ad ℔ii. *Col. add.*
Sacchar. alb. ʒii.

a. In Buikloopen, die uit eene zuure ſcherpte in de eerſte wegen ontſtaan, is dit een heerlijk middel.

b. De eene *Baſis*, tot opſlorping van het Zuur, is de *gebrande Hartshoorn.*

c. De andere, tot omwinding van het geen niet ingezogen wordt, tot verzagting der geprikkelde ingewanden, is tweeledig: *Brood-kruimen* en *Arabiſche Gom.*

d. Het *Water* is oplosſende, ten aanzien van de *Gom*, en opneemende, met opzicht tot de beide andere *Baſes*, en dus een *gedaante-gevend* bijvoegzel.

e. De *Suiker* eindelijk moet *ſmaak-verbeterend* zijn, offchoon de hoeveelheid te gering is, en de andere *Ingrediënten* bovendien geen kwaaden ſmaak hebben.

f. In plaats van de *gebrande Hartshoorn*, moest men andere, zonder vuur ontwikkelde, aardachtige ſtoffen neemen. Het best ware de *witte Magneſia.*

g. Nog ſtaat aan te merken, dat men zig van dit middel in 't geheel niet bedienen moet, wanneer gal-

en rotachtige vuiligheden in het gedarmte voor handen zijn.

§. CCXLVII.

Electuarium mundificans. (*Bloedzuiverend Conserf.*)

℞. *Pulv. Rad. Sarsapar.* ʒiii.
——— *Lign. Guajac.* ʒi.
——— *Fol. Senn.* ʒiß.
——— *Rhabarb.* ʒii.
——— *Cort. Sassafr.*
——— *Sem. Anis. ā.* ʒi.
Mell. despum. ℔i.
M.

a. In venerieke, allerleie kwaadsappige, vooral in jichtige toevallen, ook in huidziekten, geeft men dit *Conserf.*

b. Ook wordt het als een middel gebruikt, om open lijf te houden.

c. De *Sarsaparil*, het *Pokhout* en de *Sassafras*, verschaffen de *Basis* tot zuivering van het bloed.

d. De *Senebladeren* en de *Rhabarber* maaken de *Basis* uit tot het bewerken van ontlasting.

e. De *Honig* is hier een noodzaakelijk *gedaantegevend* bijvoegzel.

f. Ook is het een Voorschrift, waar in een *wurmsteekige Sarsaparil-wortel*, zonder dat men het weet, de plaats van een' goeden vervullen kan.

g. In plaats van de verdachte *Sarsaparil* zoude men *China-wortel* kunnen neemen.

h. Over 't algemeen moeten *Houten* en *Wortelen*, waar uit de eerſte wegen met moeite de kracht ontwikkelen moeten, niet gepaard worden met dingen, waar door zij belet worden zig lang in 't lichaam op te houden.

§. CCXLVIII.

Elixir Vitrioli. (*Elixir van Vitriöol.*)

℞. *Cinnamom.* ʒiß.
Zingiber. ʒi.
Fol. Menth. piperit. ſuccat. ʒß.
Spir. Vin. rectif. ℔ii.
Digeſt. per triduum in baln. aren. inſtill. paulatim.
Ol. Vitriol. ʒvi.
Iterum per triduum diger. & filtr. per infundib. vitr.

a. Dit is het *Edinburgſche zuure Vitriöol-Elixir:* alleenlijk wordt hier niet de allerſterkſte *Brandewijn* voorgeſchreven, en voor het indroppelen van het *Zuur* het vocht met de bijvoegzelen afgetrokken.

b. Als *verſterkend* en *verrotting-weerende* is het bekend genoeg.

c. Het ſterke *Vitriöol-zuur* is de *Baſis.*

d. De *Specerijen*, waar onder ook de *Pepermunt*, geteld kan worden, kunnen niet wel als *werking-verbeterende* bijvoegzelen beſchouwd worden.

e. Want het geen men zegt, dat de *Zuuren* verzwakken, heeft zijnen grond alleen in zekere leerſtellin-

lingen. Dit *Zuur* verſterkt veel meer, dan het verzwakt.

f. Die bijvoegzelen zouden ook tegen zulk een middel met moeite kunnen opwegen.

g. In allen gevalle, ſchoon bezwaarlijk, zoude men 'er den naam van bijkomende *Baſis* aan kunnen geven.

h. Smaak-verbeterende zouden zij ongetwijffeld zijn, wanneer de *Zuuren* niet te ſterk de overhand hadden.

i. In 't algemeen hebben de zamenvoegingen van *ſterk-verkoelende* en *ſterk-maatigende* middelen, zoo als het *Vitriöol-zuur* is, met geheel tegenovergeſtelde dingen, zoo als de *Specerijen* zijn, een weinig opgeſmukt voorkomen.

k. Eindelijk is de *Brandewijn* het gemeenſchappelijk *zamenvoegend* middel, het welk aan het geheel de *gedaante* geeft, die een *Elixir* hebben moet.

l. De *Zuuren* worden daar door, als door een *hoeveelheid vermeerderend* bijvoegzel, eenigermaaten uit elkander gezet.

m. Aan de andere zijde wordt deeze fijne *Olie* daar door omwonden, zoo dat zij niet in haare volkomene ſcherpte werken kan.

n. Anders moest men wel zorge dragen, om dit *Elixir* gewoonlijk in de *Gifte* van tien of twaalf *Droppelen* te geven, welke bijna drie *Droppelen Olie van Vitriöol* bevat.

o. Echter is hier niet de ſterkſte *Brandewijn*, die veel meer omwindt, voorgeſchreven.

p. Beter is dus het *zuur Elixir van* HALLER; nog beter de manier van den Heer VOGLER, om de *Zuuren* in *Liquor anodynus* te geven.

§. CCXLIX.

Elixir aperitivum CLAUDERI. (*Openend Elixir van* CLAUDER.)

℞. *Aloës ſuccotr.*
Myrrh. elect. ā. ℥i.
Croc. orient. ℥ß.
Ciner. clavell. depur. ℥ii.
Inciſ. & contuſ. diger. per biduum.
Aq. Flor. ſambuc. ℥xv.
Expr. & filtr.

a. Dit *Elixir* wordt gebruikt tot bevordering der Maandſtonden, als mede, het geen echter zeer onzeker is, tot het uitdrijven der Aambijen. Doch, nooit door mij; ik vertrouw zulke *verhittende* middelen niet.

b. Het moge ook ongetwijffeld *verdeelend* zijn; maar wij hebben daar toe andere, veel zekerer, middelen.

c. 'Er zijn ook Artſen, die het tot onderhouding van dagelijkſche ontlasting geven, doch het welk, bij lang aanhouden, droevige gevolgen heeft.

d. De *Baſis* is hier zamengeſteld; men wil verſterken, verdeelen, kramp wegneemen, ontlasting bevorderen, en het bloed naar de benedenſte ingewanden, den Endeldarm of de Baarmoeder, heendrijven.

e. De *Aloë* is een *buikzuiverend* middel, en dus in zoo verre ook eene *Baſis*, die naar het laatſte doelëinde geſchikt is.

f. Te gelijk is het een *verhittend* middel, het welk 't bloed in beweging brengt, en dus eene bloedvloeijing,

jing, waar toe de aanleg reeds voor handen is, bevordert.

g. *Verdeelend* moge het ook zijn, onmiddelijk, als eene *Harst van Gom*, en middelijk, als een ontlastend middel; echter is het, zoo als uit het gezegde blijkt, niet veilig genoeg voor het gebruik.

h. Vooral dan, wanneer 'er reeds iets koortsachtigs, ja zelfs eene geheime ontfteeking, aanwezig is, kan het groot nadeel toebrengen.

i. Blinde Aambijen worden door *Aloë* erger, terwijl ontfteeking-weerende ontlastingen, in maatige *Giften*, dezelven verligten.

k. Ja meenigwerf zijn deeze ongemakken eenvouwdiglijk het gevolg van 't gebruik van Geneesmiddelen uit *Aloë* zaamgefteld, en tot bevordering der ontlasting gebruikt.

l. Deeze *Aloë* nu, hoe zeer voor het gebruik een zeer onveilig middel, is de *Baſis* tot verdeeling, tot ontlasting, en tot bevordering der verlangde bloedvloeijing.

m. Zij is over 't algemeen de *Baſis* van 't geheel; want zij wordt ook tot alle die einden dikwerf alleen gegeven.

n. Het verdient nog opgemerkt te worden, dat de hier voorgefchrevene *Aloë* des te meer verhittende is, dewijl zij hier niet van haare *Harst* is beroofd geworden.

o. De *Myrrhe* moet hier eene zoort van *verfterkend* middel opleveren; want de overige krachten, die men haar toefchrijft, kunnen in dit zamenmengzel niet in aanfchouw komen.

p. Als zoodanig een *verfterkend* middel is zij ook eene bijzondere *Baſis*.

q. De *Saffraan* is gedeeltelijk, als een zoogenaamd *krampſtillend* middel, eene bijzondere *Baſis*.

r. Gedeeltelijk is zij, als verhittende, het bloed in beweging brengende, en dus de bloedvloeijing bevorderende, eene bijkomende *Baſis* der *Aloë*.

s. Het *Loog-zout* is, van wegen zijne oplosſende, verdunnende, en mitsdien verdeelende eigenſchap, als eene bijzondere *Baſis* aan te merken.

t. Doch, ten aanzien der *Scheikundige* nuttigheid, welke zij heeft, om de ontbinding der *harstachtige Gom*, en den overgang van de werkzaame deelen der *Saffraan* in het *Mengzel* te bevorderen, is zij *gedaante-gevende*.

u. Van deeze bijmenging kan men voorts het zelfde zeggen, het geen van het *Balſamiek Elixir van* WERLHOF ſtraks gezegd zal worden.

v. Het *Water van Vlierbloemen* is insgelijks, als *oplosſend* middel, een *gedaante-gevend* bijvoegzel.

w. Wil men naauwkeurig rekenen, zoo zoude het ook *reuk-verbeterende* moeten zijn, hoe zeer de *Saffraan* meer doordringende van reuk is.

§. CCL.

Elixir Balſamicum temperatum HOFFMANNI.
(*Het gematigd Balſamiek Elixir van* HOFFMANN.)

℞. *Extr. Abſynth.*
— — *Card. bened.*
— — *Centaur. min.*
— — *Gentian. ā.* ℥i.
Flaved. Cort. Aur. inciſ. ℥iv.

Vin.

Vin. Canar. ℔ ii.
Spir. Cort. Aurant. ʒ ii.
Dig. per triduum, col. & expr.

a. Dit is een *maag-verſterkend* Geneesmiddel.

b. De *bittere Extracten* leveren de *Baſis.*

c. De *Oranje-ſchillen* behooren mede daar toe, maar moeten zekerlijk in eene veel grootere *Gifte*, dan een *Extract*, gebezigd worden.

d. Door het uittrekken (*Digeſtio*) wordt uit dezelven het vijfde *Extract* voortgebragt.

e. De *Kanarij-wijn* is, als een *oplosſend* en *uittrekkend* middel, *gedaante-gevende.*

f. De *Geest van Oranje-ſchillen* is gedeeltelijk een *kracht-verſterkend* bijvoegzel; terwijl dezelve mede als het *Vehiculum* van een *uittrekzel* uit *Oranje-ſchillen* is aan te merken.

g. Deels doet dit bijvoegzel het zelfde als de *Wijn*, voor zoo verre het aan de *Extracten* tot een *oplosſend* middel dient; en mitsdien is het ook *gedaante-gevende.*

h. Nog ſtaat te herinneren, dat de *Wijn* hier niet veel *ſmaak-verbeterende* dienſten doen kan, dewijl zoo veele ſterke bittere middelen de zoetigheid van den *Wijn* verſlinden.

i. Het zoogenaamde gemaatigde moet zekerlijk daar in beſtaan, dat het middel tot oplosſing der *Extracten*, geen enkel geestrijk, maar ook gedeeltelijk een waterachtig vocht is.

k. Een *bitter Extract*, bij voorbeeld, dat van *Duizend-gulden-kruid*, (*Centaurium*,) of, zoo men het nog beterkoop hebben wil, van *Water-klaver*, (*Trifolium*,) in een *afgetrokken Water*, bij voorbeeld,

van

van *Kaneel*, ontbonden, moet dezelfde dienſten doen, welken dit *zaamgeſteld* en *kostbaar Elixir* doet.

§. CCLI.

Elixir Balſamicum WERLHOFII. (*Het Balſamiek Elixir van* WERLHOF.)

℞. *Flaved. Cort. aurant. rec.*
Cort. Peruv. opt. ā. ℥ß.
Myrrh. elect.
Rad. Coſt. dulc. ā. ʒii.
Croc. orient. ʒi.
Inciſ. & contuſ. add.
Extr. Card. bened.
——— *Centaur. min. ā.* ʒii.
Sal. Tart. ℥ß.
Infundant.
Vin. Canar. ℔i.
Digeſt. per triduum decant.

a. De krachten zijn dezelfden met die van het voorgaande *Elixir*.

b. Doch dit moet meer *Balſamiek*, dat is, *inwendig* geneezende zijn.

c. De *Oranje-ſchillen*, *Kina*, *Myrrhe*, de *Wortel* en de *Extracten* moeten verſterken, en maaken dus eene zesderleie *Baſis*.

d. De *Myrrhe* en de *Kina* zijn, gelijk ook de *Costus-wortel*, *Balſamiek*, en maaken dus, in dit opzicht, weder eene *Baſis* uit.

e. Ten deezen aanzien is de *Wijn* zelfs eene bijkomende *Baſis*.

f. De

f. De *Saffraan?* — wel, die moet een weinig rust verwekken, een weinig kramp ſtillen.

g. Veel kan zij in de geringe *Gifte*, en gepaard met zoo veele verwarmende middelen, wel niet uitrichten. Zij werkt dus mede, en wordt opwekkende, verwarmende.

h. En al ware het alleen een *vercierend* middel, om aan het geheel eene meerdere kleur te geven.

i. Het *Loog-zout* is, als eene hulp tot beter uittrekken der krachten uit de *Plant-middelen*, en tot gemakkelijker ontbinding in *Wijn*, een *gedaante-gevend* bijvoegzel.

k. Doch in de geneezende kracht van het geheel maakt deeze niet geringe ſcherpte eene hindernis. De vochten, waar in een *Loog-zout* overgaat, worden ſcherp.

l. Men kan zeggen: het *zuur* in den *Wijn* zal het *Loog-zout* maatigen; maar daar toe is veelal te weinig *zuur* in den *Wijn*. 'Er blijft dus nog zeer veel van het *Loog-zout*, zoo als het is.

m. Dit *Elixir* moge nuttig zijn bij *Podagristen* en *Hypochondristen*, waar men aan de ééne zijde verſterken, en aan den anderen kant het *zuur* uitdelgen wil.

n. Maar men moet daar mede ophouden, zoo dra 'er geene teekens van *zuur* meer zijn.

o. Men houde ſlechts in 't oog, dat in een lepel van dit *Elixir*, omtrent in een vier en twintigſte deel van het geheel, tien greinen *Loog-zout* gevonden worden. En waren 'er ſlechts drie greinen in elke *Gifte*, zoude het te veel zijn.

p. Intuſſchen kan dit Geneesmiddel, uit hoofde van het veelvuldig *Loog-zout*, in graveelachtige ongemakken dienst doen, vermits het de pis afdrijft.

q. Ech-

q. Echter is dit altijd iets twijffelachtigs, wanneer men veel *Loog-zout* geeft, en niet naauwkeurig weet, hoe veel de Zieke bekoomt.

r. Het *Kalk-water* zoude ongelijk minder onzeker zijn.

s. Daarentegen verdiende dit *Elixir* bij waterzuchtigen gebruikt te worden, dewijl hier *pisdrijvende*, *verdeelende* en *verſterkende krachten* bij elkander komen.

t. Men ziet hier uit, wat men van de ongelijk ſterkere *Gifte* van het *Loog-zout*, in het *Elixir van* CLAUDER, te ſtellen hebbe.

u. De *Wijn* is, gelijk dit geene opheldering behoeft, *gedaante-gevende*.

§. CCLII.

Elixir pectorale RINGELMANNI. (*Het Borſt-Elixir van* RINGELMANN.)

℞. *Extr. Liquirit.* ℥vi.
Aq. Foenicul. ℔i.
Spir. Sal. amm. aniſat. ℔iii.
Per XXIV. *hor. digeſt. col.*

a. Deeze *Borst-droppelen* worden ook de *Borſt-droppelen des Konings van Denemarken* genoemd.

b. Zij zijn tot bevordering der uitracheling, in eene zinking, bij het Gemeen zeer in gebruik.

c. Ik ben geen vriend van zulke heete dingen in hoeſten, dewijl niets ligter gebeuren kan, dan dat met eene zinking, vooral, wanneer zij nog versch is, eene geheime ontſteeking der Long gepaard kan gaan.

d. Het

d. Het *Extract van Zoethout* is in dit Geneesmiddel de *Basis.*

e. Het *Venkel-water* is, als een *oplosfend* middel, *gedaante-gevende.*

f. Doch, dewijl het met de kracht, namelijk, de *Olie van Venkel*, bezwangerd is, kan het ook als eene bijkomende *Basis* aangemerkt worden.

g. De *Geest van Ammoniac-zout* is deels, uit hoofde van deszelfs vloeibaarheid, *gedaante-gevende.*

h. Als begaafd met de kracht van *Anijs*, levert dezelve eene bijkomende *Basis* op.

i. Dewijl deszelfs werking, uit hoofde van den loogzoutachtigen aart, zeer sterk en levendig is, zoo kan men dit een *kracht-versterkend* bijvoegzel noemen.

k. Intusschen is het wezenlijk dit bijvoegzel, het geen het middel, uit hoofde der bovengemelde omstandigheden, verdacht maakt.

l. Met dit al is dit *Elixir*, uit hoofde van deszelfs eenvouwdigheid, aan te prijzen.

m. Het verdient verre den voorrang boven het *Borst-Elixir van* WEDEL, het welk uit twee onder elkander gemengde *Elixirs* zamengesteld is, waar van het één *agt*, en het ander *vier Ingrediënten* heeft.

§. CCLIII.

Emplastrum album coctum. (*Loodwit-pleister.*)

℞. *Ol. Olivar.* ℔iii.
Ceruss. pulver. ℔iv.
Leni igne sub contin. agitat. & pauxill. aq. instillat. coct. add.
Cer. alb. ℥vi.
Colliq. ut F. Empl.

a. Dit

a. Dit is een zeer gebruiklijke eenvouwdige *Loodpleister*, waar van men zig in zeer ligte beschadigingen, zonder eenige verdere bijvoeging, ook tot het overdekken van plukzel in zwaare gevallen, bedient.

b. Het *Loodwit* is hier zekerlijk de *Hoofd-basis*, als verzagtend en opdroogend.

c. Echter zijn de beide andere *Ingrediënten*, uit hoofde van haare weekmaakende en verzagtende eigenschap, insgelijks als eene bijkomende *Basis* aan te merken.

d. De *Wasch* en *Olie* doen voornamelijk haare diensten als *gedaante-gevende* bijvoegzelen.

e. De *Olie* is hier het middel ter oplosing van het *Loodwit*; de *Wasch* geeft aan de *Pleister* lijvigheid.

f. Het *Water*, van tijd tot tijd droppelswijze bijgegoten, het welk het aanbranden moet voorkomen; maar dadelijk weder wegdampt, is als een *niet blijvend gedaante-gevend* bijvoegzel te beschouwen.

§. CCLIV.

Emplastrum de Ammoniaco. (*Ammoniac-pleister.*)

℞. *Cer. flav.*
Resin. Pin.
Terebinth. ā. ℥iv.
Colliq. & colat. add.
Gumm. Ammon. depur. ℥viii.
F. Empl.

a. Deeze *Pleister* is *weekmaakende*, *verdeelende* en *rijpmaakende*; heeft ook haare nuttigheid in Likdoorns.

b. De

b. De *Baſis* is de *Gom-ammoniac*, of liever de *Harst van Gom.*

c. De overige drie zijn *gedaante-gevende* bijvoegzelen, die wederkeerig op elkander werken, en op die wijze de juiſte dikte te weeg brengen.

d. De *Wasch* is eene bijkomende *Baſis* ter weekmaaking.

e. De *Harst* en *Terpentyn* dienen insgelijks, als eene bijkomende *Baſis*, om rijp te maaken: zelfs kunnen zij, vooral de *Terpentyn*, voor zoo veel de prikkeling betreft, die tot rijp maaken dienſtig is, als *krachtverſterkende onderſteunende* middelen beſchouwd worden.

f. De *Terpentyn* heeft meer, dan andere *gedaantegevende* bijvoegzelen, de nuttigheid, dat zij niet alleen dikte, maar ook taaiheid geeft.

g. De *Gom-ammoniac* zoude, met een bijvoegzel van *Olie* en *Wasch*, eene zeer goede *verdeelende* en *weekmaakende Pleiſter* bezorgen.

h. Ja zommigen geven aan deeze *Gom-harst*, alleenlijk door middel van *Azijn van Zee-ajuin*, de noodige lijvigheid tot eene *Pleiſter.*

i. Het weinige van de kracht der *Zee-ajuin*, het welk daar in blijft, wil juist niet veel zeggen. Wanneer dit niet zoo weinig was, zoude het tot *weekmaaken* en *verzagten* niet zeer dienſtig zijn.

k. Over 't algemeen koomt de bovengemelde *Pleiſter* zeer overéén met de *gomachtige verzagtende Pleiſter*, (*Diachyl. Gummoſ.*,) en zoude, als minder zamengeſteld, in deszelfs plaats meer behooren gebruikt te worden.

§. CCLV.

Emplaſtrum de Cicuta cum Ammoniaco. (*Pleiſter van Scheerling en Ammoniac.*)

℞. *Cer. flav.* ℔i.
Ol. Hyoſciam. ℥iv.
Colliquat. colat. & paulo refriger. add.
Succ. Cicut. inſpiſſ. ℥vi.
Gumm. Ammon. in Decoct. Cicut. ſolut. & iterum inſpiſſ. ℥viii.
Ad len. ign. admiſc.
Pulv. Cicut. ℥viii.

a. Deeze *Pleiſter* is ook *verdeelende* en *verzagtende*, vooral in harde gezwellen van klierachtige deelen, en in liesbuilen en zwellingen van den balzak.

b. De *Baſis* is het *verdikte Sap* van de *Scheerling*.

c. De *Gom-ammoniac* is gedeeltelijk eene bijkomende *Baſis*, voor zoo verre zij tot de verdeeling behulpzaam is.

d. Gedeeltelijk is zij geſchikt, om aan de *Pleiſter* de behoorlijke *gedaante* te geven.

e. De *Wasch*, de *Olie*, de *Poeder van Scheerling*, zijn allen *gedaante-gevende*.

f. Echter zijn de *Wasch* en de *Olie* te gelijk bijkomende *Baſes* tot verzagting en weekmaaking.

g. De *Olie van Bilſenkruid* is zelfs een *kracht-verſterkend* bijvoegzel, voor zoo verre zij eene verdoovende uitwerking heeft.

h. De tot *Poeder* gewrevene bladen van de *Scheerling* moeten zekerlijk ook mede verzagten en verdeelen, en dus eene bijkomende *Baſis* verſchaffen.

i. Ech-

i. Echter kunnen zij in deeze ſterke omwinding niet veel bijzonders uitrichten.

k. Het versch bereide verdikte *Sap van Scheerling* zoude veel beter zijn, dan deeze *zamengeſtelde Pleiſter.*

l. Vreemde Apothecken hebben eene eenvouwdige *Pleiſter van Scheerling*; maar welke, onder de *gedaante-gevende* bijvoegzelen, ook *Terpentyn* in zig bevat, en mitsdien niet zoo geheel eenvouwdig, niet zoo geheel zonder prikkeling is.

§. CCLVI.

Emplaſtrum Citrinum. (*Citroen-pleiſter.*)

℞. *Reſin. Pin.* ℔ i.
Cer. flav. ℥ viii.
Seb. cerv. ℥ iv.
Terebinth. ℥ ii.
Colliquat. & colat. add.
Pulv. Curcum. ℥ ß.
F. Empl.

a. Deeze *Pleiſter* gebruikt het Gemeen tot Fontanellen, Etterbuilen, en dergelijken.

b. De vier eerſte *Ingrediënten* kan men allen als eene *Baſis* rekenen, vermits zij te zamen eene *maſſa* vormen, die zig tot een *Pleiſter* laat gebruiken, en welkers nuttigheid voornamelijk daar in beſtaat, dat het lijdende deel voor de buiten-lucht beſchermd werde.

c. Zij zijn ook tevens alle vier *gedaante-gevende* middelen. De *Harst* en de *Wasch* geven ſtevigheid;

de *Harten-talk* verzagt deeze ſtevigheid; de *Terpentyn*, nevens de *Harst*, geeft kleverigheid.

d. De *Curcuma* geeft aan het geheel de eigenaartige kleur, maar heeft bijna geene *Heelkundige* nuttigheid.

e. Echter dient zij ook als een *Poeder*, om aan het geheel de behoorlijke dikte te geven.

§. CCLVII.

Emplaſtrum defenſivum viride. (*Groene Beſcherm-pleiſter.*)

℞. *Cer. flav.* ℥xvi.
Reſin. Pin. ℔ß.
Seb. hirc. ℥v.
Terebinth. ℥ii.
Colliquat. & colat. add.
Pulv. Rut. ℔ß.
F. Empl.

a. Deeze *Pleiſter* is enkel eene verandering van de voorige; heeft ook dezelfde nuttigheid; alleenlijk heeft zij eene bijzondere kleur.

b. De *Poeder van Wijr uit* is hier een *vercierend* middel, dewijl zij aan het middel de eigenaartige kleur geeft.

c. Ook geldt, ten haaren opzichte, het geen hier vooren van de *Curcuma*, ter bevordering van de dikte der *Pleiſter*, is gezegd geworden.

d. Zommigen neemen, om de groene kleur te bewerken, *Spaansch-groen*; doch dit is bedenkelijk, vermits deeze *koperachtige Kalk* ſterk prikkelt.

e. Ech-

e. Echter zoude het middel uit dien hoofde dienſtiger zijn, om een Likdoorn aan 't zweeren te brengen.

§. CCLVIII.

Emplaſtrum defenſivum rubrum. (*Roode Beſcherm-pleiſter.*)

℞. *Lithargyr.* ℔ ii.
Ol. Olivar. ℔ iv.
Ad conſiſt. empl. fere coct. add.
Cer. flav. ℥ iv.
Colliquat. add.
Terebinth.
Pulv. Oliban. ā. ℥ iv.
—— *Colcoth. Vitr.* ℥ vi.
F. Empl.

a. Deeze *Pleiſter* heeft dezelfde nuttigheid, als de voorgaande, namelijk, om opene Wonden en Zweeren voor de buiten-lucht te beveiligen.

b. Echter is zij, uit hoofde van het daar in begrepen *Lood-bereidzel*, misſchien ook van wegen de *Vitriöol*, meer opdroogende.

c. De *Baſis* is het *Goud-* en *Zilver-glit*, zoo als in het *Emplaſtrum album coctum* het *Loodwit* is.

d. Deeze *Lood-bereidingen* zijn ook van wegen de dikte, die zij aan het geheel mededeelen, als *gedaante-gevende* te beſchouwen.

e. De *Olie* is een middel ter oplosſing van het *Goud-* en *Zilver-glit*, en mitsdien *gedaante-gevende*.

f. Daarenboven bevordert zij als *Olie* de behoorlij-

ke dikte van het geheel, en is dus ook in zoo verre *gedaante-gevende*.

g. De *Wasch* en de *Terpentyn*, ook de *Wierook*, als eene *Harst*, en de *Vitriöol-kalk*, brengen allen tot de dikte, en dus tot de *gedaante*, het hunne bij.

h. Zij kunnen alle vier insgelijks als bijkomende *Baſes* ter geneezing beſchouwd worden, hoe zeer elk op zijne manier werkt.

i. Eindelijk is de *Vitriöol-kalk*, uit hoofde van de eigenaartige kleur, welke zij aan het geheel geeft, een *vercierend* middel.

k. Op zig zelven beteekenen de drie laatstgemelde *Pleiſters* niet veel bijzonders. De *Loodwit-pleiſter* in zommige gevallen, en in anderen de verzagtende *Gompleiſter*, kunnen haare plaats vervullen. Echter dienen zij tot gepaste voorbeelden, hoe *vercierende* middelen hunne rol in de *Pleiſters* ſpelen.

§. CCLIX.

Emplaſtrum diachylon ſimplex. (*Enkelvouwdige verzagtende Pleiſter.*)

℞. *Lithargyr. trit.* ℔ ii.
Ol. Olivar. ℔ iii.
Ad conſiſt. Empl. fere coct. add.
Mucil. Sem. Foenugr.
——— ——— *Lini.*
——— *Rad. Alth. ā.* ℔ i.
Len. ign. coq. ut F. Empl.

a. Is een *Pleiſter* van weinig gebruik, doch welke men, zoo als dadelijk blijkt, tot *bereiding* der zamengeſtelde verzagtende *Pleiſter* hebben moet.

b. Het

b. Het *Loodwit* is hier zekerlijk ook eene *Basis*, wanneer het op de geneezing aankoomt, vermits het verzagt en opdroogt.

c. Ook de *Olie* maakt week, en verzagt, en werkt dus mede tot het algemeene doelëinde.

d. Intusschen zijn de *Slijmen* hier de *Hoofd-basis*.

e. Dat men 'er juist drieërleie gebruikt, is onnoodig. De *Slijm van Lijnzaat* is voldoende.

f. *Loodwit* en *Olie* zijn dus voornamelijk *gedaantegevende* bijvoegzelen, vermits zij een *Mengzel* opleveren, waar in de *Slijmen* de *gedaante* van een *Pleister* bekomen.

§. CCLX.

Emplastrum diachylon compositum. (*Gom-pleister.*)

℞. *Empl. diachyl. simpl.* ℔ii.
Cer. flav. ʒiv.
Colliquat. add.
Terebinth. ʒii.
Pulv. G. Ammon.
——— — *Galban.*
——— — *Opoponac. ā.* ʒi.
Remot. ab igne admisc.
Croc. pulv. in Spir. Vin. dilut. ʒii.
F. Empl.

a. Men bedient zig van deeze *Pleister* voornamelijk om rijp te maaken.

b. De *Basis* is de enkelvouwdige verzagtende *Pleister*.

c. De *Harst*, de *Gom-harst* en de *Terpentyn* zijn *kracht versterkende* bijvoegzelen.

d. De *Saffraan* is, als een *verzagtend* middel, eene bijkomende *Basis*.

e. Maar te gelijk is zij ook een *vercierend* middel, voor zoo verre zij de eigenaartige kleur geeft.

f. De *Wasch* is een *gedaante-gevend* bijvoegzel, hoe zeer ook de overigen, uitgezonderd de *Saffraan*, daar toe medewerken.

g. De *Brandewijn* is een *niet blijvend gedaante-gevend* bijvoegzel. Dezelve vervliegt onder het omroeren der warme *masſa*.

h. Van de kracht der *Saffraan*, die deels zoo omwonden, deels van zijne vluchtige deelen beroofd is, is voor 't overige niet veel te verwagten.

§. CCLXI.

Emplaſtrum de Galbano crocatum. (*Saffraan-pleiſter.*)

℞. *Empl. de Melilot.*
——— *Diachyl. ſimpl. ā.* ℥iii.
Cer. flav. ℥ii.
Terebinth. ℥i.
Galban. in Acet. ſolut. & iterum inſpiſſ. ℥vi.
Colliquat. add.
Croc. opt. ʒvi.

a. Het moet week maaken, verdeelen en verzagten.

b. De *Basis* is de *Meloten-pleiſter*, en de *verzagtende Pleiſter*.

c. Eene bijkomende *Basis*, of veel eer een *krachtverſterkend* bijvoegzel, is de *Gom-Galbanum*.

d. We-

d. Wederom is de *Saffraan*, voor zoo verre zij verzagt, eene afzonderlijke *Baſis*.

e. Men ziet, dat zij hier in eene veel grootere hoeveelheid bijgevoegd is, dan in het voorgaande voorſchrift.

f. Van de *Terpentyn* en *Wasch* geldt het gezegde reeds meermaalen.

g. Nog ſtaat aan te merken, dat de prikkelende *Galbanum* aan de verdoovende *Saffraan* moet te keer gaan.

h. En dan is ook deeze *Pleiſter* daar in een modèl van het mengelmoes onzer Voorvaderen, dat men twee andere *Pleiſters* gereed moet hebben, om deeze te bereiden.

§. CCLXII.

Emplaſtrum gryſeum. (*Graauwe Pleiſter.*)

℞. *Cerae flav.* ℥iii.
Seb. cerv. ℥iv.
Terebinth.
Pulv. Lap. calam.
—— *Lithargyr. ā.* ℥iß.
—— *Tutiae praepar.*
—— *Maſtich.*
—— *Oliban. ā.* ℥ß.
Colliquat. & ab igne remot. add.
Camphor. c. Oleo trit. ℥i.
F. Empl.

a. Het is een voortreffelijk middel tot geneezing van oude ongemakken aan beenderen.

b. De *Baſis* beſtaat voornamelijk uit de *Kalmeiſteen*, het *Goud-* en *Zilver-glit*, en de *Tutia*. Alle deeze droogen op.

c. Aan de andere zijde leveren *Mastik* en *Wierook*, als *zagte*, *prikkelende*, *zuiverende* middelen, eene bijkomende *Baſis* op, waar bij dan ook de *Terpentyn* koomt.

d. Maar voor het overige is de *Terpentyn* vooral een *gedaante-gevend* bijvoegzel, dewijl zij aan zulke drooge *Ingrediënten* den waren zamenhang geven moet.

e. Met dit oogmerk zoude men 'er meer van de *Terpentyn* en *Talk* behooren bij te voegen; want, zoo als het nu is, kleeft het niet genoeg.

f. De *Kampher* is, zoo men meent, een *krachtverſterkend* bijvoegzel der *verdeelende Ingrediënten*, of liever eene bijkomende *Baſis*.

g. En zij moge nut doen, wanneer de *Pleiſter* dadelijk warm gebruikt wordt; maar veel zal 'er niet lang van in blijven.

§. CCLXIII.

Emplaſtrum de Lapide calaminari. (*Kalmeipleiſter.*)

℞. *Ol. Olivar.* ℔ i ß.
Lithargyr. ℔ ß.
Colliq. add.
Lapid. calamin. ſubtiliſſ. trit. ℔ i.
F. Empl.

a. Dit middel heeft veel gelijkheid met het voorgaande, is veel eenvouwdiger; maar doet dezelfde dienſten niet, als het voorige.

b. De

b. De *Basis* is de *Kalmei-steen*, als een *opdroogend* en *verzagtend Zink-mineraal.*

c. Het *Goud-* en *Zilver-glit* is een *kracht-versterkend* bijvoegzel, of liever eene bijkomende *Basis*, die tot een gelijk einde werkzaam is.

d. De *Olie* is het *gedaante-gevend* bijvoegzel.

e. Onmogelijk zal de *Kalmei* het zelfde kunnen doen, het geen de *Tutia* doet, dewijl deeze reeds eene *Zink-kalk* is, en geene vreemde deelen meer bezit.

§. CCLXIV.

Emplastrum de Meliloto. (*Meloten-pleister.*)

℞. *Seb. cerv.* ℔ v.
Ol. Chamom. coct. ℔ i.
Resin. alb. ℔ vi.
Cer. flav. ℔ iii.
Gumm. Ammoniac.
Bdell. ā. ℥ iv.
Colliq. add.
Pulv. Herb. & Flor. Melilot. ℔ ii.
——— ——— ——— *Absynth.* ℔ i.
F. Empl.

a. Het moet *weekmaaken* en *verdeelen*, vooral Klier-gezwellen.

b. De *Meloten-bladen* en *Bloemen* leveren de *Basis* op.

c. Het *kracht-versterkend* bijvoegzel hebben wij in de *Alsem.*

d. Ook is de *Olie van Kamille* eene bijkomende *Basis.*

e. Maar

e. Maar te gelijk is zij een *gedaante-gevend* bijvoegzel.

f. Over 't algemeen dient het geheele *Mengzel*, het welk de *Bladen* en *Bloemen* moet omvatten, om daar aan de behoorlijke *gedaante* te geven.

g. Echter moet de *Gom-ammoniac* en *Bdellium* ook *kracht-verſterkende* bijvoegzelen tot verdeeling opleveren.

h. Zommigen *bereiden* van de plantachtige zelfſtandigheden eerst een ſterk *Aftrekzel*, en maaken daar uit met de noodige *gedaante-gevende* bijvoegzelen een *Pleiſter*.

i. Dit zoude ook de beste manier van handelen zijn.

§. CCLXV.

Emplaſtrum veſicatorium. (*Blaartrekkende Pleiſter.*)

℞. *Cer. flav.* ℥viii.
Euphorb. puly. ℥i.
Terebinth. ℥iß.
Ol. Roſar. ℥iiiß.
Colliquat. add.
Puly. Cantharid. ℥vi.
F. Empl.

a. De nuttigheid en het gebruik van deeze *Pleiſter* is bekend. Wij zullen op zijne plaats meer daar van zeggen.

b. De tot *Poeder* gewrevene *Spaanſche Vliegen* leveren hier de *Baſis* op.

c. Het

c. Het *Euphorbium*, als een *allerprikkelendst* middel, is hier eene bijkomende *Basis*.

d. Wat de *Rosen-olie* moet uitwerken, is moeielijk te bepaalen.

e. De verdere *Ingrediënten* zijn *gedaante-gevende* bijvoegzelen.

§. CCLXVI.

Essentia Absynthii composita. (*Zamengestelde Essentie van Alsem.*)

℞. *Summitat. Absynth.* ℥iv.
——— *Centaur. min.* ℥ß.
Herb. Card. bened. ℥i.
— — *Chamaedr.* ʒii.
Rad. Zedoar. ʒiii.
—— *Gentian.* ℥i.
—— *Angelic.* ʒvi.
—— *Cost. dulc.*
Cort. Citr.
—— *Aurant. ā.* ℥ß.
Cardamom.
Sem. Anis. ā. ʒi.
Incis. & contus. affund.
Spir. Vin. rectif. ℔v.
Per quatrid. digest. expr. & filtr.

a. Deeze *Essentie* is *maag-versterkende* en *verwarmende*, en over 't algemeen *vastheid-gevende*, ook, wanneer de Natuur medewerkt, *water-afdrijvende*.

b. Van eene waare *zamengestelde Basis* hebben wij hier een voorbeeld. Alle de twaalf *Ingrediënten* uit het *Plantenrijk* behooren daar toe.

c. In-

c. Intusschen moet men opmerken, dat daar onder bittere en specerijachtige dingen zijn.

d. De *Anijs* moet gemeenlijk den dienst van een *smaak-verbeterend* bijvoegzel doen.

e. Men mag echter met reden twijffelen, of zij onder zoo veele dingen van eenen doordringenden smaak iets kan uitrichten.

f. De *Brandewijn* is het eenige *gedaante-gevende* middel.

§. CCLXVII.

Essentia alexipharmaca STAHLII. (*De giftwerende Essentie van* STAHL.)

℞. *Rad. Angelic.*
—— *Imperat.*
—— *Helen. ā.* ℥i.
—— *Cardopat.* ℥ß.
—— *Vincetox.*
—— *Pimpin. alb. ā.* ℥iß.
Conc. affund.
Spir. Vin. rectif. ℔i.
Per XXIV. *hor. digest. expr. filtrat. add.*
Ess. Scord. p. aeq.

a. Het moet allerleie besmettende stoffen, en dergelijken, door het zweet uitdrijven; maar door de Geneesmiddelen, uit *Spiesglas* bereid, is het zelve buiten gebruik geraakt.

b. De *Basis* is veelerlei. Voor eerst de *Essentiën*, die uit de zes *Wortelen* getrokken worden.

c. Vervolgens is het ook de *Essentie van Waterlook*, die 'er in gelijke maat wordt bijgevoegd.

d. De

d. De *Wortelen* onder elkander te rangſchikken, is zeer moeielijk.

e. De *Brandewijn* is een *gedaante-gevend* bijvoegzel.

f. Billijk moet men vraagen, waarom niet even zoo goed de *Waterlook*, in eene geëvenredigde hoeveelheid, te gelijk met de *Wortelen* zoude kunnen worden uitgetrokken.

g. Ook zoude men door eene geëvenredigde vermenging der *Eſſentiën* van de *Angelica*, en verdere *Wortelen*, met de *Eſſentie van Waterlook*, dadelijk het zelfde middel kunnen bereiden.

§. CCLXVIII.

Eſſentia Corticis Peruviani HUXHAMI. (*Eſſentie van Kina, volgens* HUXHAM.)

℞. *Cort. Peruv. opt. pulver.* ℥iii.
Flaved. Cort. aurant. ℥ß.
Rad. Serpent. Virgin. ʒiii.
Croci. ϑiv.
Spir. Vin. Gall. ℥xx.
Digeſt. col.

a. Eene heerlijke, opwekkende, verſterkende, zweetdrijvende *Eſſentie*, die in kwaadaartige Koortſen, na behoorlijke zuivering der eerſte wegen, haare groote nuttigheid heeft.

b. De *Kina* is eene *Hoofd-baſis* om te verſterken.

c. Daar toe is de *Oranje-ſchil* eene bijkomende *Baſis*.

d. De

d. De *Slange-wortel* is eene bijzondere *Baſis* tot het opwekken der levenskracht, en tot bevordering van het zweet.

e. Men kan denzelven ook als een *kracht-verſterkend* bijvoegzel beſchouwen.

f. De *Saffraan* moet verzagten, krampſtillen, en dergelijken meer, en is alzoo eene afzonderlijke *Baſis*.

g. Misſchien konde zij veel eer als een *vercierend* middel aangezien worden, dewijl zij aan het geheel eene fraaije kleur geeft.

h. In de Practijk echter ware het te wenſchen, dat zij weggelaaten wierd, dewijl zij bij veele Lijders naar het hoofd ſtijgt.

i. De *Brandewijn* is het *gedaante-gevende* middel.

§. CCLXIX.

Gelatina Liquiritiae. (*Drop.*)

℞. *Rad. Liquirit. ſicc. & excort.* ℥i.
Inciſ. macer.
Aq. fervid. ℔v.
Colat. add.
Gumm. Arab. opt. ℔v.
Sacch. alb. ℔iii.
Sol. & colat. coq. ad dimid. Ablata ſpum. effund. Gelatin. in capſ. Ol. Amygd. illit. & leni calor. exſicc.

a. Zij is eene *Geneeskundige zoort* van *Bonbons* of *Koekjens*, die men in verkoudheid op de borst aanprijst.

b. Men

b. Men geeft zelden dergelijke dingen in een bijzonder *zamengeſteld* Voorſchrift; ik vermeene echter aan mijne Lezers dienst te doen, wanneer ik ook dit *Formulier* ontleede.

c. De beide *Ingrediënten*, die de *Baſis* uitmaaken, zijn de *Wortel van Zoethout* en de *Arabiſche Gom.*

d. Het *Water* is het middel, om het krachtige uit de *Wortelen* uit te trekken, en om de *Gom* en *Suiker* te ontbinden, en mitsdien *gedaante-gevende.*

e. Dat het gedeeltelijk een *niet blijvend* bijvoegzel zij, dewijl het meeſte in het kooken en uitdroogen vervliegt, behoeft geene verklaaring.

f. De *Suiker* geeft aan het geheel eenen aangenaamen ſmaak, en is dus een *verbeterend* middel.

g. De *Olie* is een *niet blijvend gedaante-gevend* bijvoegzel, mede tot de *bereiding* behoorende, vermits zij het aanbranden belet.

§. CCLXX.

Julapium è Camphora. (*Kampher-drank.*)

℞. *Camphor.* ʒi.
Terat. c. Spirit. Vin. aliquot gutt. & add.
Gumm. Arab., *ope Aq. ſimpl. q. ſ. in mucil. redact.* ʒii.
Exacte M. & paulat. affund.
Acet. Vin. ℔i.
M. & add.
Sacch. alb. ʒß.

a. Het is een Kampherachtig Geneesmiddel, niet zoo onaangenaam, als wanneer de *Kampher* minder omwonden is.

b. Aan dit middel kan men niet wel den naam van een *Julapium* geven, dewijl het te leelijk ſmaakt, te dik is, en een walgelijk voorkomen heeft.

c. De *Baſis* is hier zekerlijk de *Kampher*.

d. Dan, dewijl het verkoelen en verkwikken mede tot het doelwit van den Geneesheer behoort, zoo is de *zoet gemaakte Azijn* mede eene *Baſis*.

e. De *Gom* is *gedaante-gevend*, dewijl zij de *Kampher* omwindt.

f. Ook is het *Water* en de *Azijn* mede *gedaante-gevende*.

§. CCLXXI.

Julapium Roſatum. (*Drank van Rozen.*)

℞. *Sacchar. alb.* ℥xvi.
Aq. Roſar. fragr. ℥ix.
Ebull. aliquoties & col.

a. Het moet een *hart-verſterkend* middel zijn, maar wordt meerendeels als een *ſmaak-* en *reuk-verbeterend* bijvoegzel, in vloeibaare Geneesmiddelen, tot *inwendig* gebruik voorgeſchreven.

b. Het *Rozen-water* is de *Baſis* om te verſterken, zoo verre het verſterken kan.

c. Ook geeft het den reuk aan het geheel; maar kan geen *reuk-verbeterend* bijvoegzel genoemd worden, dewijl het zelf de *Baſis* is.

d. De *Suiker* is een *ſmaak-verbeterend* bijvoegzel.

e. Voor 't overige zijn deeze beide *Ingrediënten* van wederzijden *gedaante-gevende*.

f. Het opkooken beneemt aan het *Rozen-water* te veel van zijne vluchtige welriekende deelen.

g. Veel

g. Veel krachtiger zoude dit Geneesmiddel zijn, wanneer deszelfs *bereiding* enkel in eene ontbinding van *Rozen-ſuiker* in *Rozen-water* beſtond.

§. CCLXXII.

Laudanum liquidum. (*Vloeibaar Heulſap.*)

℞. *Extr. Opii.* ʒii.
Croc. auſtr. ʒß.
Cinnamom.
Caryoph. arom. ā. ʒi.
Pulveriſ. infund.
Vin. Hiſpan. ℔i.
Per quatrid. digeſt. col. & expr.

a. Het is één van de beste Geneesmiddelen uit *Opium* in vloeibaare *gedaante*, tot *inwendig* gebruik.

b. De *Baſis* is tweeledig: *Heulſap* en *Saffraan.*

c. Kaneel en *Kruidnagelen* zijn bijvoegzels, die de nadeelige werking, namelijk, de verſlapping, welke men van het *Heulſap* vreest, te keer gaan en afweeren moeten.

d. Doch dat deeze bijvoegzels niet noodig zijn, en dat het *Heulſap*, ter geſchikter tijd gebruikt wordende, geen *verbeterend* en *nadeel-verhoedend* bijvoegzel behoeft, weet men thans.

e. De *Saffraan*, als een middel, het welk alle de ondeugden van het *Heulſap* bezit, zonder alle zijne deugden te hebben, moest uit het *Laudanum* worden weggelaaten.

f. Intusſchen doet zij, van wegen de ſchoone kleur,

welke zij aan het geheel mededeelt, de dienſten van een *vercierend* middel.

g. De *Wijn* is, als een *oplosſend* en *uittrekkend* middel, het *gedaante-gevend* bijvoegzel.

h. Voorts is de gepaste *Gifte* van het *Heulſap*, in eenen teug *gedeſtilleerd Water* ontbonden, het beste *Laudanum*.

§. CCLXXIII.

Loch ſanum & expertum. (*Likmiddel voor de Borst.*)

℞. *Amygd. dulc. excort.* ℥i.
Aq. Foenic.
— *Aniſ. ā.* ℔ß.
F. Emulſ. & add.
Pulv. ſubt. Gumm. Tragac.
— — — — *Arab. ā.* ʒß.
— *Rad. Irid. Flor.* ʒii.
— — *excort. Liquir.* ʒiii.
— *Sacch. alb.* ℔ii.
Leni calor. F. Loch.

a. Tot bevordering der uitracheling in een hoest, waar de ſlijm te dik en te taai is, moet dit *Likmiddel* dienen.

b. Ik heb het alleenlijk als een voorbeeld van eene moeielijke *bereiding* opgegeven.

c. Eerst moet hier een *Amandel-melk*, en vervolgens het *Likmiddel* bereid worden.

d. De *Amandel-melk* maakt de *Baſis*, en alle de overige bijvoegzels, zelfs de *Suiker*, eene bijkomende

de *Basis*, die met haar tot het zelfde einde werkzaam is.

e. Echter is dezelve te gelijk met de *Amandel-melk* en de *Gommen*, die eerst in de *Amandel melk* ontbonden worden, een *gedaante-gevend* middel.

f. Dat men, benevens de *Arabische Gom*, ook *Gom-Dragant* genomen heeft, is een gevolg van den smaak der Ouden, om veel onder één te mengen.

§. CCLXXIV.

Mixtura resolvens. (*Ontbindend Mengzel.*)

℞. *Tinctur. Antim. tartar.*
Essent. Pimpin. alb.
——— *Succin. ā.* ℥ii.
Sapon. alb. ℥ß.
Solv.

a. Tot opening van verstopte ingewanden moet dit middel dienen.

b. De *Zeep* moet de *Hoofd-basis* zijn.

c. De drieërleie *Vochten* moeten de bijkomende *Bases* opleveren. Maar hoe zij dienen, om de ingewanden te openen, is niet wel te bevroeden.

d. Voor 't overige zijn zij, als middelen tot oplossing der *Zeep*, *gedaante-gevenda* bijvoegzelen.

e. Scheikundig beschouwd, is het in 't geheel geen goed *Mengzel*; want de *Brandewijn*, die reeds met eene zelfstandigheid bezwangerd is, zal moeielijk eene *Zeep* behoorlijk oplossen, en opgelost behouden.

f. Alle bijvoeging van *waterachtige Vochten* zal eene ſcheiding te weeg brengen, vermits de *Brandewijn* zijne opgeloste zelfſtandigheid dadelijk laat vaaren.

§. CCLXXV.

Morſuli antimoniales. (*Koekjens van Spiesglas.*)

℞. *Sacch. alb. in Aq. Cinnam. ad debit. conſiſt. coct.* ℥iiiß.
Antimon. praepar. ʒiii.
Amygd. dulc. excort. ʒß.
Elaeoſacch. Citr. ʒi.
M. & form. Morſuli, pond. ʒi.

a. Zij moeten bloedzuiverende zijn, en voornamelijk in huidziekten dienen.

b. Het *gezuiverd Spiesglas* is hier de eenige *Baſis.*

c. De *Suiker* en *Amandel-pitten* zijn *gedaante-gevende.*

d. De *Citroen-ſuiker* verbetert den ſmaak, die bovendien door de *Suiker* en *Amandelen* aangenaam gemaakt wordt.

e. Het hoofdmiddel is in deeze *Koekjens* zeer omwonden.

f. Echter mogen Kinderen nog wel Geneesmiddelen in deeze *gedaante* inneemen.

§. CCLXXVI.

Paſta Altheae. (*Koekjens van Althea.*)

℞. *Rad. Alth. conciſ.* ℥iv.
Aq. fontan. ℔viii.

Cig4

Coq. ad dimid. colat. add.
Gumm. Arab. opt.
Sacch. alb. ā. ℔ iiß.
Col. leni igne ſubagitat. evap. ad conſiſt. Extr.
Ab igne remot. ac celer. agitat. paulat. add.
Album. conquaſſ. Ovor. rec. xx.
Aq. Naph. opt. ℥iv.
Form. Paſtae, Amyli pulv. aſpergend.

a. Heeft bijna dezelfde nuttigheid, als de hier vooren gemelde *Drop.*

b. De *Hoofd-baſis* is de *Wortel van Althea*, of liever het geen daar uit getrokken wordt.

c. De *Gom* en de *Suiker* zijn bijkomende *Baſes.*

d. Het *Water* en het *Wit van Eijeren* zijn *gedaantegevende* middelen.

e. Het *Water van Oranje-bloesſem* geeft eenen aangenaamen reuk, die echter niet lang ſtand houdt.

f. De *Bloem van Meel* is een middel ter omkleeding, het welk belet, dat de *Koekjens* niet aan elkander kleeven.

§. CCLXXVII.

Pilulae Æthiopicae. (*Ethiopiſche Pillen.*)

℞. *Mercur. viv. depur.* ℥vi.
Sapon. alb. Hisp.
Reſin. Guajac. pulv. ā. ℥ß.
Ad perfect. exſtinction. trit. add.
Sulph. aurat. Antim. tert. praecip. ℥ß.
Syrup. comm. q. ſ.
F. Maſſa Pillul.

a. Men gebruikt deeze *Pillen* bij Venerieke en andere kwaadſappige Lijders.

b. Het *Kwikzilver* levert hoofdzaakelijk de *Baſis* op; doch de *Spiesglas-zwavel* en *Harst van Pokhout* moeten tot gelijk einde medewerken.

c. De *Zeep* en de *Syroop* zijn *gedaante-gevende* bijvoegzelen.

d. *Smaak-* of *reuk-verbeterende* bijvoegzelen zijn hier niet noodig, dewijl de eerſten bij *Pillen* niet verëischt worden, en deeze *Pillen* weinig of in 't geheel geen reuk hebben.

e. Echter is men gewoon de *Pillen* met een geſchikt *Poeder* te beſtrooijen, of te verzilveren.

§. CCLXXVIII.

Pilulae Balſamicae STAHLII. (*Balſamieke Pillen van* STAHL.)

℞. *Gumm. Heder.*
——— *Junip. ā.* ℥iiß.
Extr. aquoſ. Aloës.
——— ——— *Myrrh. ā.* ℥ii.
——— ——— *Rhei.*
——— *Hellebor. nigr. ā.* ʒv.
——— *Trifol. fibr.*
——— *Abſynth.*
——— *Card. ben. ā.* ʒxv.
——— *Fumar.* ʒv.
Terebinth. ℥i.
M. F. Maſſ. Pilulae.

f. Zij

a. Zij moeten verſtoppingen in de ingewanden wegneemen, de krachten der ſpijs-verteering weder herſtellen, en open lijf doen houden.

b. De *Baſis* tot verdeeling is gelegen in de *Harſten*, en bijna alle de overige *Ingrediënten.*

c. De laatſte vier *Extracten* leveren de *Baſis* tot verſterking op.

d. De *Baſis*, tot bevordering van den ſtoelgang, is gelegen in de *Aloë*, *Rhabarber* en *Nieswortel.*

e. De *gedaante-gevende* middelen zijn ten deele de *Extracten*, maar voornamelijk de *Terpentyn.*

§. CCLXXIX.

Pilulae foetidae. (*Pillen tegen de opſtijging.*)

℞. *Aſae foetid.* ʒiß.
Camphor. ʒß.
Contuſ. add.
Caſtor. opt. ʒiß.
Ol. Corn. Cerv. deſt. gutt. xx.
F. Maſſ. Pilul.

a. Zij worden als krampſtillende, in allerleie toevallen van opſtijging, gegeven.

b. De *Duivelsdrek* en *Bevergeil* leveren de *Baſis* op.

c. De *Kampher* moet al mede daar toe behooren.

d. De *Olie van Hartshoorn* is *gedaante-gevende*, voor zoo verre zij tot het zamenhangen van de *Pillendeeg* medewerkt.

e. Doch wegens haaren leelijken reuk koomt zij met de *Baſis* overéén.

§. CCLXXX.

Pilulae de Gambogia. (*Gummi-Gutte-Pillen.*)

℞. *Aloës Socotr.*
Extr. Helleb. nigr.
Mercur. dulc.
Gambog. ā. ʒii.
Ol. Junip. ʒiß.
Syr. de Spin. cerv. q. ſ.
F. Maſſ. Pilular.

a. Deeze *Pillen* zijn ſterk ontlastende, en kunnen tegen den Lindworm dienen.

b. De ontlasting-verwekkende *Baſis* beſtaat uit *Gummi-Gutte*, *Aloë*, en *Extract van Nieswortel.*

c. De *zoete Kwik* is, wanneer 'er Wormen ſchuilen, eene bijzondere *Baſis.*

d. Voorts is zij, zoo wel als de eerstgemelden, ontlasting-verwekkende, en de eerstgemelden zijn *beſtuurende* middelen ter ondersteuning, voor zoo verre zij beletten, dat de *Kwik* worde ingezogen.

e. De *Olie* en *Syroop* zijn *gedaante-gevende* bijvoegzelen.

§. CCLXXXI.

Pilulae Mercuriales ſialagogae. (*Kwijl-verwekkende Kwik-pillen.*)

℞. *Mercur. viv.* ʒii.
Balſ. ſulph. ʒii.
Ter. ad exſtinct. & add.

Keſ.

Ref. Guajac. ℥i.
Extr. Liquirit. ʒi.
F. Maſſ. Pilular.

a. De naam toont de nuttigheid en het gebruik genoegzaam.

b. De *Kwik* is de *Baſis*, als anti-veneriek zijnde.

c. De *Harst van Pokhout* moet, als bloedzuiverende, eene bijkomende *Baſis* uitmaaken.

d. De *Balſem van Zwavel*, die de *Kwik* opneemt, en tot verëeniging met de *Harst* geſchikt maakt, is een *gedaante-gevend* bijvoegzel.

e. Het *Sap van Zoethout* geeft aan het geheel de *gedaante* van een *Pillendeeg*.

§. CCLXXXII.

Pilulae ſcilliticae. (*Pillen uit Zee-ajuin.*)

℞. *Sapon. alb.* ʒi.
Gumm. Ammon.
Milleped. praepar.
Scill. praepar. ā. ʒß.
Balſ. Copaib. ʒi.
M. F. Maſſa Pilul.

a. Zij zijn pis-afdrijvende, en worden vooral in de Waterzucht aangeprezen.

b. De *Baſis* is de bereide *Zee-ajuin*.

c. Medewerkende bijkomende *Baſes* zijn de *Gomammoniac* en de *Piſſebedden*.

d. Ook zoude de *Balſem* mede hier toe behooren, wanneer deszelfs hoeveelheid niet zoo gering was.

e. De

e. De *Balſem* en de *Zeep* zijn *gedaante-gevende* bijvoegzelen.

f. Deeze *Pillen* worden in de Apotheek veelal te oud en te krachteloos, wanneer zij niet dadelijk gebruikt worden.

§. CCLXXXIII.

Pulvis abſorbens nitratus. (*Opſlorpend Poeder met Salpeter.*)

℞. *Conchar. praepar.* ℥iv.
Nitr. depur. ℥ii.
M. F. Pulv.

a. Het moet *zuure ſtoffen* opſlorpen, en te gelijk verkoelen.

b. Tot elk van die einden is hier eene *Baſis*. Dus is zij tweeledig met opzicht tot de aanwijzing ter geneezing.

c. De *Oesterſchelpen* zijn eene opſlorpende *Baſis*; de *Salpeter* levert eene verkoelende op.

d. Dit *Poeder* is eenvouwdig, maar, *Scheikundig* beſchouwd, deugt het niet veel.

e. De *Oesterſchelpen* zijn een ſlegt *opſlorpend* middel; zij maaken met de *zuure ſtoffen* meer een ſtoppend, dan een ontlasting bevorderend *Zout*; zij kunnen ook met de ſlijm een *Pap* maaken, die de Maag bezwaart.

f. 'Er behoorde dus in derzelver plaats *witte Magneſia* gebruikt te worden.

§. CCLXXXIV.

§. CCLXXXIV.

Pulvis contra acredinem. (*Scherpte-verzagtend Poeder.*)

℞. *Conchar. citratar.* ℔ i.
Antimon. diaphor. ablut. ℔ ß.
M. F. Pulv.

a. De naam wijst de deugd aan. Wat dit nu voor eene ſcherpte zijn moet, betuige ik niet te weten.

b. Eene *zuure ſcherpte*, zoo als zekere Apotheek zegt, kan het niet zijn; want wie zal de *Oesterſchelpen*, die reeds met een *zuur* verzadigd zijn, ter opſtorping geven?

c. Ook zoude ik niemand raden, om de *Spiesglaskalk* te geven, wanneer 'er eene *zuure ſcherpte* in de eerſte wegen was.

d. Het moet dus alleen door het zweeten werken, en op die wijze het bloed zuiveren.

e. Derhalven waren de met *zuur* verzadigde *Oesterſchelpen* de *Baſis*, en het zweetdrijvend *Spiesglas* een *kracht-verſterkend onderſteunend* middel.

f. Ook moeſten de eerstgemelden dienen om de *Spiesglas-kalk* te verdeelen, en aan de werkende *Gifte* de behoorlijke hoeveelheid te bezorgen.

g. Het geheele *Mengzel* is dit onderzoek niet waardig. Het is een model, — maar niet ter navolging.

§. CCLXXXV.

§. CCLXXXV.

Pulvis cachecticus. (*Poeder tegen de Ongedaantheid.*)

℞. *Limat. mart. ſubtil.* ℥i.
Rad. Ari praepar.
Corall. rubr. praepar.
Corn. Cerv. ſ. igne ppt. ā. ℥ii.
Cinnamom. ℈iv.
Sacch. alb. ℥ii.
M. F. Pulv. ſubt.

a. Het moet voor bleeke, ongedaane Vrouwen dienen.

b. Het *Vylzel van Staal* is de *Hoofd-baſis* tot verſterking.

c. De *roode Koralen* moeten opſlorpen, en maaken met den *Harsthoorn* eene bijzondere *Baſis*.

d. De *Wortel van Kalfsvoet* doet wat men wil. De Ouden verbeeldden 'er zig zeer veel van.

e. De *Kaneel* geeft eenen aangenaamen ſmaak, te gelijk met de *Suiker*.

f. Zij kan ook als eene bijkomende *Baſis* van het *Vylzel van Staal* aangemerkt worden.

g. De *Suiker* verdeelt de verdere *Ingrediënten*, en is dus *gedaante-gevende*.

h. Over 't algemeen is de *Suiker* tot dit gebruik des te geſchikter, dewijl zij eenen goeden ſmaak heeft, en geene kwaade uitwerkingen te weeg brengt.

i. De *Gifte* van twintig greinen bevat vijf greinen *Vylzel van Staal*, het welk eene zeer zonderlinge *Gifte* is.

§. CCLXXXVI.

§. CCLXXXVI.

Pulvis laxans. (*Buikzuiverend Poeder.*)

℞. *Pulv. Rad. Jalapp.* ℥ii.
Arcan. duplic. ℥i.
M.

a. Het is *afleidende*, of liever *buikzuiverende*, en een *goedkoop* en *eenvouwdig* middel.

b. De *Basis* is het *Poeder van Jalappe.*

c. Het *Zout* is een *bevorderend ondersteunend* middel.

§. CCLXXXVII.

Pulvis vermifugus. (*Wormdrijvend Poeder.*)

℞. *Flor. Tanacet.*
Sem. Santonic. ā. ℥iii.
Sal. mart. ℥i.
M. F. Pulv.

a. Dit is een *worm-doodend* en *versterkend* middel.

b. De *Reinvaar-bloemen* en het *Wormkruid* zijn de *Basis*, om de Wormen te dooden of te verdrijven.

c. Het *Zout van Tzer* maakt een afzonderlijke *Basis*, als zijnde versterkende, en mitsdien eene nieuwe ophooping van slijm verhoedende.

§. CCLXXXVIII.

§. CCLXXXVIII.

Sal volatile oleosum SYLVII. (*Het vluchtig olieachtig Zout van* SYLVIUS.)

℞. *Cinnam.* ℥iv.
Nuc. Moschat.
Rad. Galang.
—— *Angelic.*
—— *Calam. arom.*
—— *Valer. ā.* ℥i.
Cost. odorat.
Caryoph. arom.
Cubebar.
Zingiber.
Gran. Paradis.
Cardam. min.
Sem. Coriandr.
—— *Foenic. ā.* ℥ß.
Conc. & cont. affund.
Spir. Vin. rectificatiss. ℔viii.
Per triduum digest. add.
Spir. Sal. ammon. caust. ℔iv.
Leni igne destill. ad ℔viii.

a. Dit middel is tot het opwakkeren en verſterken der Zenuwen, zoo wel *in-* als *uitwendig*, in gebruik.

b. De gezamentlijke ſpecerijachtige zelfſtandigheden leveren de *Baſis* op.

c. Onder dezelven is de *Kaneel* de *Hoofd-baſis*, zoo als uit de opgegevene hoeveelheid blijkt.

d. Wan-

d. Wanneer men echter tot één en het zelfde einde meerdere *Baſes* hebben wilde, zouden *Kaneel*, *Nootmuscaat* en *Kruidnagelen* voldoende geweest zijn, en men had de overigen kunnen ontbeeren.

e. Vooral is het onbegrijpelijk, wat men van den *Valeriaan-wortel*, die ſlechts het dertiende gedeelte der te zamen genomene *Baſis* uitmaakt, heeft kunnen verwagten.

f. Geſteld, dat dezelve, als krampſtillende, eene bijkomende *Baſis* moet opleveren, wordt zelfs deeze werking door zoo veele, en gedeeltelijk zoo ſterke *Specerijen* verdoofd, en als vernietigd.

g. Want dit blijft altijd zeker, dat Geneesmiddelen van eenen ſtinkenden aart, die juist door deeze ſijne eigenaartige deeltjens, op eene zekere, nog niet te ontvouwen manier, op de Zenuwen werken moeten, geene welriekende bijvoegzelen gedogen, die met de eerstgemelden ſtrijdig zijn.

h. De ſterke *Brandewijn* is het middel tot uittrekking van het olieachtige, en dus een *gedaante-gevend* bijvoegzel.

i. Het *vluchtig Loogzout* is een *kracht-verſterkend onderſteunend* middel.

k. Dit gaat alleenlijk dóór met opzicht tot de ſchielijke werking, waar door de Zenuwen ſterk geprikkeld, en mitsdien opgewekt worden. Anders kan een *vluchtig Loogzout* eigentlijk niet verſterken.

l. Voor 't overige is zulk een *vluchtig olieachtig Zout* even goed versch te bereiden, als wanneer men één of meer ſpecerijachtige *Oliën* met het *vluchtig Loogzout* zamenpaart.

§. CCLXXXIX.

Species resolventes externae. (*Verdeelende Kruiden tot uitwendig gebruik.*)

℞. *Herb. Absynth.*
— — *Meliss.*
— — *Menth.*
— — *Origan. ā.* ℥iv.
Flor. Chamom.
— — *Sambuc. ā.* ℥iii.
Bacc. Laur. ℥ii.
Incis. & contus. M.

a. Tot *Kruid-matrasjens* en *Stovingen* worden deeze *Kruiden* veel gebruikt.

b. Alles daar in is *Basis*, of bijkomende *Basis*, zoo men het neemen wil.

c. Bloemen van Kamille en *Vlier* zijn tot verdeelende *Kruiden* bij mij voldoende.

§. CCXC.

Spiritus matricalis. (*Geest tegen de gebreken der Zijfmoeder.*)

℞. *Mastich.*
Myrrh.
Oliban. ā. ℥ i.
Tenuiss. pulver. cum
Ol. Tart. per deliq. q. s.
In past. moll. subact. & leni cal. siccat. add.
Spir. Vin. rectif. ℔iii.
Per triduum digest. destill.

℞. Mer

a. Men gebruikt deezen *Geest* als een *zenuw-verſterkend* middel.

b. De *Maſtik*, de *Myrrhe* en de *Wierook* maaken de *Baſis* uit.

c. Het geſmolten *Wijnſteen-zout*, als een *Loogzout*, bevordert de ontwikkeling van het werkzaame in den *Brandewijn*, en is dus een *gedaante-gevend* bijvoegzel.

d. Dewijl het waterige in dit *Loogzout* door het droogen vervliegt, en het *Loogzout* zelf, als tegen het vuur beſtand, onder het overhaalen niet mede in de hoogte kan ſtijgen, maar op den grond blijft liggen, zoo is de *Wijnſteen-olie* hier een *niet blijvend* bijvoegzel.

e. Het *Alcohol*, of de ſterkſte *Brandewijn*, neemt de fijne vluchtige deelen der drieledige *Baſis* op, en is dus ook een *gedaante-gevend* middel.

§. CCXCI.

Unguentum Ægyptiacum. (Egyptiſche Zalf.)

℞. *Virid. aeris pulver.* ℥v.
Acet. Vin. fort. ℥x.
Solut. add.
Mell. opt. ℥xv.
Coq. ſub perpet. agitat. ut F. Unguent.

a. Deeze *Zalf* is bijtende, en wordt tot zuivering van zeer vuile Zweeren gebruikt.

b. De *Baſis* is hier enkel het *Spaansch Groen.*

c. Dan, het zelve behoeft niet tot een zeer fijn *Poeder* gewreven te worden, dewijl het in den *Azijn* moet opgelost worden.

d. *Gedaante-gevende* bijvoegzelen zijn de *Azijn*, als het *oplosſend* middel, en de *Honig*, als het welk de dikte geeft.

e. De kleur van deeze *Zalve*, waar door zij zig van zoo veele anderen onderſcheidt, is groen.

f. Het is een wezentlijk voorrecht van dit Geneesmiddel, dat het zoo eenvouwdig is.

§. CCXCII.

Unguentum digeſtivum. (*Ettermaakende Zalf.*)

℞. *Terebinth.* ℔ß.
Vitell. Ovor. N°. IV.
Trit. add.
Ol. Hyperic. ℥iß.
Pulv. Oliban.
—— *Myrrh. ā.* ʒiii.
Leniſſ. igne colliq. ad conſiſt. Unguent.

a. Uit den naam blijkt reeds de werking.

b. De *Terpentyn*, *Wierook* en *Myrrhe* leveren de *Baſis* op.

c. Het *Oleum Hyperici* is een *kracht-verſterkend* bijvoegzel.

d. Wederkeerig dienen alle *Ingrediënten* tot bewerking der *gedaante*.

e. De *Dooren van Eijeren* dienen voornamelijk, om met de *Terpentyn* eene *Zalve* te vormen, welke door de *Olie* dunner, maar door het *Poeder* weder dikker wordt.

§. CCXCIII.

§. CCXCIII.

Unguentum album Camphoratum. (*Witte Kampher-Zalf.*)

℞. *Ung. alb. ſimpl. frig.* ℥ii.
Camph. c. Ol. amygd. trit. gr. xxiv.
M.

a. Dient mede, om te verdeelen. Men wagte zig echter voor het gebruik van deeze *Zalve*, wanneer 'er eene *inwendige* ſcherpte onder loopt, die daar door zoude kunnen worden te rug gedreven.

b. Hier zijn twee *Baſes;* de verkoelende en verzagtende is het *Loodwit*, de verdeelende de *Kampher.*

c. De *witte Zalve* is het *gedaante-gevend* middel.

§. CCXCIV.

Unguentum Baſilicon. (*Konings-Zalf.*)

℞. *Ol. Olivar.* ℔ iß.
Cer. flav.
Reſin. Pin.
Pic. naval. ā. ℥vi.
Lento igne colliq. add.
Terebinth. ℥iii.
Calid. & colat. add.
Pulv. Oliban. ℥i.

a. Voornamelijk gebruikt men deeze *Zalve* tot langzaame geneezing van Wonden, door *blaartrekkende Pleiſters* te weeg gebragt.

b. Voorts geldt van deszelfs deugden bijna het zelfde, het geen hier vooren van den *Balſem van* ARCAEUS gezegd is.

c. De

c. De *Basis* tot prikkelen bestaat in de *Harst*, *Pik*, *Terpentyn* en *Wierook*.

d. Om de *gedaante* te geven, dienen voornamelijk de *Olie* en de *Wasch*.

e. Echter maaken deeze ook eene *Basis* tot weekmaaken, voor zoo verre zulks met de sterkere en prikkelende middelen bestaan kan.

f. Wijders behooren alle de *Ingrediënten*, elk op zig zelven, tot de *gedaante-gevende* bijvoegzelen.

§. CCXCV.

Unguentum de Althaea. (*Heemst-Zalf.*)

℞. *Mucil. Rad. Alth.* ℔ i.
— — *Sem. Foenugr.*
— — — *Lin. ā.* ℔ ß.
Butyr. non salit. ℔ v i.
Coq. ad exhal. hum. & add:
Pulv. Rad. Curcum. ʒ i.
Colliq. & ab igne rem. adhuc cal. add:
Terebinth. ʒ i i.

a. Tot weekmaaken, verslappen en verzagten, wordt deeze *Zalve* gebruikt.

b. De *Basis* is de *Slijm* uit de *Heemst-wortel*, *Fenegriek* en *Lijnzaat*.

c. De *ongezouten Boter* is een *gedaante-gevend* middel.

d. Daar toe behoort ook de *Terpentyn*, als die de kleverigheid en dikte verschaft.

e. Het *Poeder van Curcuma* geeft de eigenaartige kleur, en is dus een *vercierend* middel.

f. Maar tevens dient het om eene behoorlijke dikte te bewerken.

g. Drieërleie *Slijm* had men niet noodig; de *Slijm van Heemst-wortelen* zoude voldoende zijn.

TODE,

GENEES-

MIDDELEN.

I.

b. De *Basis* is de
griek en *Lijnzaat.*

c. De *ongezouten b*

d. Daar toe beho
kleverigheid en dikte

e. Het *Poeder van*
kleur, en is dus een

f. Maar tevens die
te bewerken.

g. Drieërleie *Slijm*
van Heemst-wortelen z